

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 891.

תואר פני שלמה

מרגלית קטנה מגנוי שלמה אשר הניח אחריו ברכה עטרת ראשינו אארמ"ו
הרב המפורסם כתורתו ובצדקתו נדיב ושוע הישיש כקש"ת מוה' שלמה
כהרב מוה' יוסף לאנדסבערג מפאזען, הנודע בפולין גדול בשם ר' זלמן
פאזנער מלוצבראנץ זצוק"ל לה"ה.

סבת שם המחברת, מטרתה ותכלית הפצה מבוארים בהקדמה.

הוצאנו לאור לבקשת משפחתו מיודעיו ואנשי בריתו,
ומטעם צדקת הרב המחבר,

אכתבו בכיו תלמידיו וטשרתיו עושי
לזכו, כפי הענואר בתוך הספר.

נדפס בקיק

קראטאשיין.

Krotoschin 1870.

Druck von B. L. Monasch & Co.

UNIVERSITY OF TORONTO

LONDON

הקדמה.

ישתבח הבורא ויוצר הכל אשר אין הקר לחבונתו, ואין קץ לגבורתו, ובאהבה רבה נתן לנו את תורתו, הגומל חסדים טובים בחמלתו, לשומרי פקודיו ועובדי עבודתו, אשר החייני ועד הנה עזרני, ובדרך אמת ברוב חסדיו הנחני, ובזכות אבותי הקדושים עד לגבורות הגעני, וזכני לראות בשמחה בנים יקרים ונכבדים, עוסקים בתורה בעבודה ובגמילת חסדים, גם הבנות היקרות וכלותי המאושרות ביראת שמים מפוארות, כמו כן חתני הנאהבים והנעימים, נכדי היראים והתמימים, ובני ביתם וצאצאיהם הנחמדים, ההילכים בדרך ישרים, ה' ברחמי יגן עליהם ממרומי, ויפרוס עליהם סוכת שלומו, נצח יראו אורי, עד דור דור!

והנה אתם הנאהבים והיקרים בקשתם ממני לשלוח לכם את תואר פני מצויר במלאכת אומן, למען היות לכם לזכרון עולם, לכן עתה באתי להשיב לכם כי לא מחשבותי מחשבותיכם. הנה מאז הייתי לאיש הקדשתי עתותי לעבוד את ה' ובתורתו הגייתי יומם ולילה, ועל משמרת עמדתי בחיל וכח ללון בעומק הלכה ואגדה. וגם אחרי כן אשר לגודל ההכרת יגעת ומצאתי הון בחסד עליון בעסק פרנסת ביתי, שנסחתי את מתני וטרחתי הרבה לגדל

את בני לתורה ולעבודה, ללמוד וללמד עמהם וגם עם תלמידים
הגונים וחברים מקשיבים לקולי, אשר ספחתי להם לחברה,
כיד ה' הטובה עלי. ומרוב שרעפי בקרבי למלאות חשוקתי
הגדולה ונפתולי אלהים נפתלתי נגד שטנת הזמן ומהומות העת
וקורות נוראות פג לבי מתאות הבלי עולם ותענוגות בני אדם ולא
עלתי על לבי לקחת לי מועד למען שבת אצל אומן לצייר את
תואר פני. ועתה הגה זקנתי ושבת ומה תחזו בדמות אשר הרזו
בל עמו? אך לעשות רצונכם הפצתי על כן אמרתי אני אל לבי
זאת אעשה לכם למלאות חפצכם: הלא ידעתם כי לא מרשמי
פניו יבדל ערך האדם מאדם, לא בתואר אפיים יתר איש מרעהו,
לא לפי קומתו, יקררו, ולא לפי צורתו, מעלחו, הן לא בגלמו
הנראה לעין מוחש החזק הוא הרפה, או בדמותו המקריית השמנה
היא אם רזה יכובד אנוש — כי אם בתואר פניו הפנימיים, הלא
המה כל מעיניו ורעיוניו, מחשבותיו ועשתותיו, הגיונו ודמיונו, חפצו
ורצונו, דבורו וספורו, הגיונו ומנהגו, מהלליו ומעלליו, כי זה כל
האדם, כם יוציא תעלומות חכמה ודעת ופעולת אדם לכבוד
ולתפארת, כם יראה החוצה דמות צלמו האמתי ואור פניו אשר
לא ישונה —

לבן עתה הוא לכם דמות דיוקני דמות דיוקני אבותי למעלה
בקודש עד תואר פני שלמה הזקן אשר שמו בקרבי, קחו מידי
מחברת אחת קטנה אערכה לפניכם במעט אומר ודברים אחרים
ממעשי מחשבותי עוד ינובון בשיבה חרות על הגליון בעט סופר בין
אצבעותי הבריאים בישע אלקי, כוללה בקצרה: כל הפצי וישעי
כמספר ימי מגורי על האדמה, תולדותי וקורותי, גם תחזה דעת
קדושת צור חוצבתם למען תזכרו ותזהרו לבלתי לנבל ח'ו ולחלל
נזר תפארת אבותיכם השתולים בגן ה'.

והיה לכם המחברת הקטנה הזאת כמו אולם היכל שרים אשר

סביב שתי על הקירות צורת אבותיהם גבורי חיל אנשי שם ובעלי
 חסין משוחים בשרר מעשה ידי אומן ביקר ותפארת למוכרת עולם
 לדור אחרון. ככה תחוקו דברי אלה בשרר אהבה על קיר לבככם
 עדי תאמרו: הנה זה עומד אבינו הוקן עלינו, פיו יביע אומר ושפתותיו
 נוטפות עסיסי רמוני חכמתו ומוסריו כאשר היינו באמנה אתו, ובוה
 חשאו תמונתו ועוז פני אבותי בקרב רוחכם, ומצומדים יהי' כאבני
 קודש על לוח לבככם לזכרון לפני ה' תמיד!

ממחברת תמונתו הואת עיניכם תחוינה כי תמיד כל חפצי ותשוקתי
 היתה וכל מוימותי נקבצו יחדיו לכונן מטרה אחת, וזוא להחזיק
 בעמוד חזק ואמיץ ועץ פרי החיים, הוא עשות הטוב והישר
 בעיני אלקים ואדם. ומתחתיו יקרו מים חיים אשר יפרד והי'
 לארבעה ראשים: (א) להגות באהבת ה' ולספר תהלתו תמיד.
 (ב) להשכיל ולהשתדל בהישר גם לבות בני אדם לאהבתו ולעבודתו.
 (ג) להזכיר לטוב גם מיודעיו ואנשי בריתו המציבי' עמו. (ד) ולתת
 כבוד בפה ובפועל לאבותיו הקדושים אשר בזכותם הי' ה' בעזרתו.

להמשיב האמתי יתברך ויתרומם שמו תודה אתן בכל לבבי המעטירני
 אך טוב וחסד בלי הפסק רגע, הנסתרות לאין קץ וחקר
 והגלות מבלי ספורות למו. ומהם אשר קבצו נמיחתי מהורים לדיקים ישרי
 לב מגזע אחד מלב קדושתם לר מטעם אך להתפארי, המה חגרו בעזו מתניהם
 להחזקני בכל אופני המועיל יותר הרבה ממה שהטבע תתאוה להניק ויותר
 ממה שהנפשות האבות רוצים לעשות עפ"י מנהג העולמי. רב לכם קדושי
 עליון, כי כל הכחות האללתם עלי, גם שלמתם כדרי המנוך והנהגה הישרה,
 ותדד שנתכם מעינכם למען העניק אותי מכל טוב, וככה במוסר השכל
 בנועם אמרותיכם הטפתם הטבתם להראות לפני דרך חיים, ומאין באתי
 ממוקור הקודש, ומה האנשים שלשלת גזע לדיקים יושבי קתר עליון, לבלתי
 לנבל למענס פליטה הנשארתי, ולמען עלות באורח קללו כדקתם ולא אסור
 ממוצב דגל מחמתם.

ובהגיע תור שנותי במספר הימים תרתם לי מנוחה בבית איש נכבד
 אבי סגולתי, אשר יחדיו שפעת ברכתם עלי ראשי הריקו. תתענגו בעדן גן
 אלקים, והיחה מנוחתכם כבוד בגנזי מרומים!

עודני בא בי ואון בחרותי, הפליא ה' חסדו עמדי להמציא לפני עזרתי
 מקודש בשנת תקיח לפ"ק היא האשה היקרה והאם הנכבדה מ' הינדא ז"ל בת
 הרב הנגיד מוה' איצק לאסקי ז"ל (ממשפחה מפוארה*) ומגזע בעהמ"ח ידי

(* עשם חולבו משפחות לאסקי, כאשעלסקי, הירשנברג הנודעות במקו
 סולין גדול.)

משה על המדרש רבה, ולמעלה בקודש עד המהרש"ל ורש"י כמובאר בהקדמת
 ספריהם) אשר בדרך השגחה פרטית והזדמנות פלאות ע"י אישים יקרים
 ונכבדים אמר קורא הדורות מראש לדבק כי טוב הוא, לברכת חיים ושלוש
 עד עולם. בפועל ידה ובתום לבבה עסקה בכל עוז במסחר והעמיסה עליה
 עול המרכולת, למען אשב בהשקט מספר שנים לשקוד ולהתגבר בעסק
 התורה להעמיק בספרי הראשונים והאחרונים ובדברי אגדה וחקירה. גם
 אביה הרב ז"ל ואמה בת חיל אסתר ז"ל החזיקו בידי לעמוד על המשמר
 בתורת ה' עד אשר הללחתי בלמודי ויאל לי שם בין תלמידי חכמים ונכבדות
 מדובר בי להקימי על ולהטיבי בראש על כפי הרצונות באחת המקומות
 קהלות ישראל, אכן נלעתי היקרה בעצתה הנכונה הרחיקה אותי מלקבל
 המשרה על שכמי, רק אשליך על ה' ייבני כי הוא יברך מלאכתי במסחר
 וקנין והמעט אשר לפני יפרוץ לרובי, ואפס כי העת אשר אוכל לפנות עמי
 ממסחר אותה אקדיש לגבול לתורה ולעבודה בכל מומתי כחי, וככה אשתדל
 להורות גם בני דרכי ה' ולהבר אליהם בחורי חמד להדריכם באורח שלולה,
 בתנ"ך ובגמ' ופוסקים. שמעתי לעצתה, אזרתי חיל והעתי שכמי הרך והעגוג
 לקבול עול העסקים לא הרגלתי בהם מעולם, ולא עצרני בגשם והשלג והקור
 והחום מנסיעות רחוקות קצות ורעות בין עם ככרי לשונם לא שמעתי, בין
 הרי חול ועמקי עבטיטי, באין מחי' ומלון קדר ותקון ובאמונת אומן נשאתי
 כל הטורח והמשא ועול המדבבה ובהלות בתמורות עתות בצרות ומלחמות
 נוראות, ונתתי תודה לאל גומל כי שמרני מפגעים עזרני מתלאות והללתי
 בעסקי לעשות חיל לבנות ביתי כמו רמים ולהחיות את ביתי לשם ולתהלה.
 גם בלכתי בדרך לא מנעתי עמי מלהגות בתורת ה' ולהשיב נפשי השוקקה
 מאוף דבשה, וכמו שג' בתמני' אפי': אשרי תמימי דרך וגו' הנה יתנה תוקף
 האזר מב' כמותי אחת שתורתם אומנותם והמה ה' הולכים ומתגבר' כמעין
 בתורה ובמע"ט — והב' העוסקים במרכולת וקנין ונאחזים בסבך המסחר
 והמחי' עוצרי אורחות ימים ומדינות רבות בין כעני ארץ, והמה כו צרי
 עדותיו במלפניהם ובכל לב וקרב ידרשאו, ולסם יתן היתרון כי
 אף גם זאת שלא פעלו עולה לשם איש מרוב חברת אנשים

הנאחזים אתם בסבך העסקים ובמשלות שונות ובכ"ז עמדו בנסיון להרחיק
 מאוין ועולה לא תדבק בכפסי רק באמת ובמישור ילכו בדרכי ה' עם אלקי'
 ואדם. אכן כת הראשונה דבר אין להם עם איש ועם בני אדם לא יוגעו
 (ובמאחז"ל, מו"מ יש ביניכם קנאה יש ביניכם). כאשר שבתי בשלום אל כות
 ביתי מנקיעתי בכל פעם, וכמעט סדרתי מקמרי ועסקי, מלאתי מפש ומרגוע
 באוהלי שם כי פקדתי את כבשי וגדרות לאני לרעותם על נהרי כחלי עדן,
 וגם החלפתי כח ואין לראות כפלאות מתורתנו ולהבין אמרי שפר מדברי
 חכמים והידותם וכמ"ש חשבתי דרכי ואשיבה רגלי וגו' יאמר ע"י התלואות
 אשר סבבוהו בדרך מסעו ורוב הנסיונות אשר ראו עיניו מזה למד הרבה
 חכמה ומסרי, וגם הוסיף דעת את ה' כי חזו עיניו יקרת הטבע מכמוני
 הבריאה וספוני עמוני התולדה, ואין חסדי ה' פורשים כנפיהם על כל
 הנבראים ועל כל הדברים הנעשים בשמים ובארץ, והי' לו בזה דרך ישר
 לרגל המלאכה בעבודת הקודש, כי ע"י כך תפקחה עיני לראות כפלאות
 מתורתך מעולם לא שערתיים, ומהם אבנה להבין תעלמות מוטותיך, ולהבין
 ביתר שאת ע"י עזר הנסיונות את פלאות עדותיך וטעמי ורמוזי פקודיך,
 זהו ואשיבה רגלי אל עדותיך.

בימים ההם חברתי מחברת זמיר עריצים והיא מדברת מגנות הגאה
 והגאון אשר ילבוש צעירי התלמידים המעפילים להשפיל כבוד חכמי האמת מסבת
 שכל חד ומהיר אשר חלק להם ה' אבל אין להם מנוחה והתבוננות לשקוד
 על דלתות בית הספר להעמיק ולהשכיל ולשקול בפלס ומאזני דק כל למודי
 יושר ודברי אמת. גם חברתי ס' גל עד וזה תכריך מוסר השכל במליצות
 שונות ל"ג מכתבים, אשר כתבתי להורות את בני היקרים שי אשר בע"ה
 מן גדיים נעשו תישים [הכה מקום אתי פה להזכיר לטוב ולהלה את הרב
 המאוה"ג הצדיק העמו המליץ המפורסם מזה' נח האב"דק לזכראן ז"ל אשר
 הי' למופת ולנס לבני כמו לכל בני העזרים דעתינו המסתופפי בכל בהמ"ד
 דשם] ושלחמים החוזה ללמוד בישיבות מפורסמות, ומדאגה מדבר פן יגלו
 למקום מים רעים ומדות פרועות כי יתערבו עם שונים אנשי לזון חמדו להם, או

יתחברו לרעים רעים פחותי הערך אהבי שיח וסלקולי או יפגעו בקנאים פוגעים מבהילים ומהבילים ודרך מוסר לא ידעו, לכן אמרתי הגל הזה עד ביני וביניהם אף ממרחק כי יפרדו מבית אבותם, לבלתי סור מכל המזוה ולבלתי לכת אחרי הבחורים נערים כנערים אשר בפיהם חרפות לחרף ולבזות כל בעל מדע ואנשי מדות נכוחות ובעלי הרגש זך, יען לא מחשבותם מחשבותיהם, או לא חלקו להם כבוד כדמיונם, או לא יזילו מכיסם מתן ומה כראונם. גם הזהרתים ללמוד בעיון ובעומק הדק הטיב ולא לעוף מענין לענין כאשר ידאה הכשר, וככה לא ימהרו ויחליטו לגדף חברו שלא ידע בין ימינו לשמאלו, כמנהג בחור פרא אדם אשר בשגעון ינהג והוא לא ידע ואשם כי חרף איש נקי והולך לתומו.

ככה גם לפני הבנים הצעירים שי' יגעתי לקבץ מכתבים נעימים (— בשבתי בחנותי בימי הקור או השרב) המלאים כל חנוך טוב וכנוף, להרים ומשול מדרך נעורים, להרחיקם מן הטיוול והבטלה, מדברי היתול ומשולחן המשחק, ולהקור בעיניהם החריזות והסקידה, גם לכבד בעיניהם את המלכה הן מלכת מחשבת או במעשה אומן מהיר חורש וחושב מופלא ונקי, המכתבים היו ל"ט במספר וקראתים בשם של ילדות למען יזמח על תלמי לבבם פרי תגיבה וישאו אלומות היושר והאשר ברינה, בזכות אבותי עטרו, כושר כליכה.

ולבנותי אלה היקרות תי' גם להן הכינותי עליהם לתרופה לרפואת כל מחלת העת וכפפיה כמו רדיפת הכבוד וההון, היופי וההדר, לחנוף לכל אמיד למוזא חן בעיניהם, או להתעלל ביראת ה' ובדת ישראל, או לפרוק עול הנהגת הבית מעל שמען ולהרבות בשיחה ובשחוק לאהוב הלך במות השקוף או בגנות ופרדסי' יותר מן הכנון לפי עת וקצב לנשים שאכנות, גם להרחיק מכל דברי ריבות ושלוח מדינה, רק לאהוב את השלום והאנע לכת. כל אלה חוברו יחדיו במליצות נאותות אשר יעדתי לטוב בית הנשים ותה"ל כל דברי אלה נעתקו בכתיבה ומלאו חן, גם גדלו והגליחו לעין הקורא בהם, עד אשר שומתי לראות כי תוחלתי לא ככזבה, וכי נבנו מהם בתים נכבדים ועל שרשי אמונה שהכריחו כתגדלו אנשי השם ובעלי מדות טובות וישרות, יפרחו בארזים על יבלי מים ואור יקרות.

עוד הפליא ה' חסדו עמדי כי באתי בקשר הכושר והאושר לתת לבני
 שי' נשים לטעות וכבודות שי' בנות גדולי הדור וחשובי עדת ה' ואת בנותי
 החשובות תי' נתתי לאנשים אהובים וישרים בלבבותם לומדי תורה וזאובי חכמה,
 גם הבנים אשר יולדו להם ה' עליהם יחי' גם המה בחרו בדרכי ה' יוסף
 ה' עליהם אלק פעמים בהון ועושר לכבוד ולתפארת.

כה ה' משפטו ותהלוכות ביתי במשך ארבעים שנה מעת חתונתי
 עד איזה שנים אחרי חתונת בתי הצעירה שבין"ח יצ"ו והייתי מתענג בהודות
 והלל לה' עובד עבודתו בלב וכפש ושמח בחלקו אשר נפלה בנעמיים עם
 אמכם המפוארה וכבר קרבו לבא ימי הזקנה אשר אמרתי באלס אחיה חיי
 השלמות והתמימות ואוסף אומץ בעבודה יתירה כנאות לימי ה"ס כל בשר
 מקרא קודש לה' —

אך פתאום בא רוגז להחרידי משלתי ולעת זקנה פקד ה' עלי מזוקה
 גדולה ונוראה כאשר אספר בזה בקצרה. בתי הצעירה הנ"ל היתה נשואה
 לאיש אמיד שוע וכבוד מפורסם במחוז ליטא, וכעבור איזה שנים עירוני
 רעיוני ומחשבותי לטובה נסעו שמה לבקר בביכלס ולראות את שלימה. ולאשר
 ה' רב המרחק ביננו הכינותי עצמי על משך מספר ירחים, וככה גם
 עזרתי הישרה לבלתי היותה גלמודה בביתי, בחרה לנפשה להתמחה אלל
 הבנים שי' אשר מושבותם בפאר והדר בגלילות אשכנז. ויהי כבואי שמה
 תוך ארמוני בתי וחתני משתאה הייתי למזל הכל בתכלית יופי בביכל שרים
 בשפע ברכה והצלחה, ועל אלה היכל מפואר מיוחד לתפלה תוכו קבוצ
 פשרים רבים ויקרים לכל מבקש ה', אז אמרתי בלבבי הנכ מלאתי
 את אשר קויתי מעודי פה אשב ופה אתקע יתד במקום נאמן בהקדישי
 את עתותי לעבודת הקודש ביראה ובטהרה, לדרוש בספרים וללמד את
 כל המתאים לשמוע דבר ה', וכבר נאספו אלי אנשי יקירי רוח השותים
 בנמא דבר הלכה ואגדה, וגם דלה דליתי להם מועיני השועה לתורה
 ולתעודה, כפי מַסַת ידי הכָּהֵן, בעזרת החוקן לאדם דַּעְה. אכן לא כן
 אמר שומר לראשי יתבייש הצופה ומביט עד סוף כל הקבוצות, כי פתאום

כהפך קרן יצועת חתני לבלות ומחמות, ומתמחן לבב מחלה עברה
 על נפשו פג טעמו ורוח מבינתו נמרי. בתהפכות כאלה מרעישות הגלגלי
 רוח קנאה ומשטמה הפיר ברית השלום והשלוה בביתו ויוסיפו אנשי ביתו
 ומשפחתו לחרחר ריב ומדנים עם בתי הרכה והענוגה תי', ואנכי אב
 נענה ונדכא לאחזתי בזה במאודה רעה וינעו אמות שרעפי ומורשי לבני
 נזעמו לא ידעתי אנה אפנה ואל מי אנוסה לעזרה. שמתו נפשי בכפי בכל
 התחבולות שבחמי לתוך השלום לא נחתי ולא שקטתי להרבות רעים עליו
 ועל כל אנשי סודו, ולשוא כל השתדלותי ועבודתי ללא הועיל. פמתי
 את מטרתי אחרי קן לעלות במקילה אחרת לעשות פרוז ביביהם, וגם לזאת
 לא אבו שמוע וכל דברת בני אדם ישרי לב במוענות ודעת אשר גברו
 חיל להמתיק סוד אתם בטוב טעם ודעת, עלו בתוהו ויאבדו לריק, עד אשר
 ה' יומרוס קדשו האיר נתיב ויעור את רוח גבירים נכבדים בעלי בריתו
 מימי קדם ומיודעיו במסחר וקנין מן הסביבה ויבואו לעזרת הנדכאים ויזעקו
 מרה עליו ועל כל הכלים לאמר "אל תחטאו באיש הוא ובבתו!" ויתאמנו
 לעשות סדרים ולהתר חרובות הקשר (ישלם ה' פעלם ומשכרתם תהי' שלמה!)
 אחרי קן נסעתי עם בתי תי' אל עיר הבירה המפורסמה אשר שם משכן
 בתי הבכירה הנכבדה תי' וחתני הרבני השלם הנכבד שי' ואשב שמה
 איזה ירחים, ובמגרש העיר קבעתי לי בית מדרשי לעסוק בתורה באין
 מפגיע ושטנת המטרדיים. במשך הימים הנזכרים היתה אמכם המפוראה
 מתענגת ועובת לב בחברת הבנים וכל ביתם ברוכי ה' אשר נסעה לבקר
 בהיכלם ולהשתעשע עמהם חודש חליפות חודש למקומותם במושבותם כראונה,
 ותשובתה מכון שבתה מיקום מולדתי ק"ק פאזען בבית נגנו זה הנכור הרב
 המפורסם ובמחוג בני משפחתנו הרמה היושבים שמה. מהרתי מלהודיע לה
 מאומה מהמחמות והתלאות שעברו על ראשי לבלתי הרעימה ולהעביר רוחה
 הטובה. ויהי מקץ שנתים הלכה — ה' אלול — לסבוב על קברות הצדיקי'
 בייע בבית החיים דק' פאזען, ובשובה אמרה בי נפשה חשקה לנוח גם בתוכם
 לקן הימים. ואחרי שביעיים הרגישה כקדחת קלה אשר היתה מתגברת
 והילכת איזה ימים עד ש"ק כ"ג אלול תר"ז ל' עלתה נשמתה הטובה

בקדושה ובטהרת הלב והנפש להתענג בתוך שאר לדיקי' ודקניות שבג"ע
ותגזר אומר ויקם לה ה' לבוא בקברות החסידים והקדושים, וכבוד גדול עשו
לה במותה כל אנשי העיר למגדול ועד קטן בהספד כבוד מאוד.

אנכי ממרחק — אף כי העלימו ממני חורבן בית מקדשי — הרגשתי
בלבות בנפשי ואין שקט ברוחי, הרביתי להפציר ביו"ח ש"י עד אשר נודע
אלי פידי הנורא והעדר המר — אני בגדלתי אבל תמורוים בלום ומקפד
יומם לא נחתי ולילה לא שקטתי עד אשר יכולתי להבליג ותשב רוחי
אלי, וה' ברחמיו עוררני למזל בתורתו שעשועי ולא אהי' כאיש אובד בעניי.
הרימותי את קולי לדרוש ברבים דברי נדק ומוסר השכל להביא מדרשי חז"ל
ולהבינם לאוזן שומעת, להראות עולם כוחם להורות עם ה' כל מעגל טוב,
להחזיק אותם באמונתם ולהקל עול העולם וסבל המשרה מעל צוארם, ולבלתי
יברעו תחת משא העת ולא יעיק להם פגעי הזמן, כי"א להיות בה' מבטחם,
למען השקט המית רוחם בכל עת רבה ואנחה. בכל אלה הזכרתי גם
תוגיון נפשי, ומדות הטובות שעטרו את הנפרדה מעין ולא מלבי, אשר אין
ערוך אליהן, וזכה נחה שקטם גם רוחי כמעט.

ממזל הדברים שבשרתי בקהל רב חברתי מחברת אחת אשר יעדתי
בשם **אֵילַת אֲהָבִים** על שמה המפואר בפי כלי שמה בררתי גודל לדקתה
כי מלבד שהחזיקה אותי ואת ילדי' היקרי' להתמדת הלמוד, היתה מכבדת
מאוד ת"ח והחזיקה יד עני ואביון, וצויתר התאמנה במלות בקור חולים,
וכל הרה ויולדת וכל מי שנגע בו חלי וכל מכה היא בדידה מוכרה לתמכס
ולהשתדל על רפואתם בגופה ובמומנה וה' ה' בעזרתה והאלימה בכל מעשה
ידי' לשלוח להם רפאות תעלה ועזרה מקודש.

הטעמתי בזה דברי המשורר בפתח תהלותיו: אשרי האיש וגו' וסייס.
וכל אשר יעשה יצליח. ר"ל שהלדיק הזה העושה טוב הנה שכרו אמו בג'
פנים (א) שהוא ולאזאיו בתכלית השלמות כי פריו יתן בעתו (ב) ואפי'
העלים השומרים לפריו שהם בני ביתו לא יבולו, ומקף לזה (ג) שאפי' מה

שפועל בשביל אחרים ומשפיע להם טובו גם בזה יליתי, וזה ככלל במאמר וכל אשר יעשה. [ומוכל ג"כ להטעים עפ"י כוונתו כי זה אושר האיש השלם, אשר כל חפצו והגיונו בתורת ה', וגם בג"ח יתגבר כארי להיות כעץ שתול להגין בצלו נופש לכל מר נפש ולתת פרי חיים לכל ונבקש טובתו בכל עת שיהי' לא יעזרוהו הגשם והשלג. קור וחוס ליל ואופל — הנה כל זאת עשה מבלי תקות שכר ולקבל פרס, כי כבר שכרו הנה אתו ומלא כדי אשרו אם יברך ה' פעולת דקו שכל אשר יעשה ילתי שהוא מסוגל ומולח להטיב לאחרים ויגולגל זכות על ידו] וזה מבואר ג"כ במשלי י"א פרי דריק עץ חיים ולוקח נפשות חכס: יאמרי, הכדיק כל מגמתו להגין בעד אחרים כעץ המגין בצלו להחוסים תחתיו ומחיה נפשות הטועמות מפריו, כן המקבלים ענת דריק יחי' בזה ובבאי, אך מה נעשה לאלו שאינם מתקרבים אליו, לזה אמר ולוקח נפשות חכס שהכדיק החכס האמתי חכמתו עומדה לו לקרב הנפשות אליו ברוח פיו ומתק שפתיו לשמוע בקול דברו. וכן עשתה הכדיקת הזאת, תתענג בנועם ה' ולבקר בביכל קדשו לעולם!

במשך הימים האלה כתבתי גם ספרי **נִיר רֶשֶׁת** חבור על כל התורה ובדיוק על כל רמזותיו של רבינו רש"י ז"ל. ותשאלני רוח החפץ לנסוע לעיר מולדתי פאזען לראות את שלום הבנים בני והבנות בנותי והנלוים אליהם ואת שלום אחותי הגדולה המפורקמת וכל בני משפחתי יצ"ו והעליון ברוב חסדיו הנחמי בדרך נכון ובאתי למחוז חפצי לחיים ולשלום, ומלאתי כולם מחכים ומנפיש אל בואי. ששים ושמיים לעשות רצוני בכל עוזי כמו בני הרב מוה' משה ניי' ואשתו בת אחותי היקרה יי' לאה תי' וגם בתי המהוללה טייבכען תי' וחתי התו' השלם הנגיד מוה' חיים מארקוס ניי' וכי"ח היקרי' יצ"ו, ואמנסי אמרתי פה, אשב לאורך ימים על נהרות שאננות בהשקט ובעתה לתורה ולתעודה, וכבר הוספתי לעסוק בכתיבת ספרי כ"ר הכ"ל מספר חדשים, אכן מני אז הרגשתי כי אינני שלם בגופי ותליתי זאת במזג האויר כי ישיבת כרכים קשות לפני חניכי יושבי ערי הפרוזת, והוכרתי לנסוע משם, נגד רצון כל אוהבי נפשי אשר לחינם הפצירו בי לשבת אתם, רק זאת הבטחתי להם כי ברעות ה' דרכי אשובה עד מהרה, ובלבי נפנתי התקוה כי אחרי כלות שנה תמימה

טוב אשוב אליהם. נשאתי עיני אל ההרים לנסוע לגליל העליון שלעזימן ולבקר
 היכלי בני הרבנים המפורסמים שי' ובחמלת ה' באתי קרית ברעסלוי
 ומשם נסעתי נלוה מחתן בני הרב דק' לאסלוי (התו' השלם מ' ישראל
 וואהלפארטע נ"י) לעיר מבצר נייסע, שמה בחרר מסלול הברזל כהלו לקראתי
 אנשי המעלה, ובראשם בני הארי' הגאב"דק זילץ והמדינה בלויית אשתו
 הרבנית חי' [בת הנגיד הרבני מ' אברהם לעווי משווערזענץ מתושבי ראגאזען]
 ובן זקנים, ואחרי משתה כבודה בבית מחו' התו' הנכבד י"א מ' אברהם
 דייטש (חותן בייג, א"מ נאשעלסקי) והשעשועי' בדברי תורה איזה שעות,
 נסענו לק' זילץ, ג' פרסאוו מנייסע, על אס הדרך, בעיר מאער שטייניו,
 חרדו לקראתנו הפו"מ ויקירי ק' זילץ במרכבות כבוד, ואחרי שעשועי
 כמעט בדי' נסעה כל המונה עד בואנו חונות זילץ מלאות עם העיר
 מקלה עד שער בית הכנסת, שם הוליכונו בקול המון חוגג בהיכל ד' מפואר
 ביריעות מוזהבות ורקמת כסף והמון אבוקות דולקות מזה ומזה וזית ה' ה'
 מלא פה לפה, מרוב הכבוד הנעשה לשפל אנשי' כמוני נשאתי רוח אהבת
 ה' להטיף איזה דברי מוסר בביאור: מה טובו אוהליך כו' בתודות והלל לה'
 ורב תודה לאוהבי שמו. בבית בני הארי' הגאב"ד דשם ואשתו הרבנית טובת
 טעם וכיזיח הנעימים השתעשעתי איזה חדשים וישבתי שמה על התורה
 והעבודה, ודמיתי. בלבי למזוא נופש ולבא אל קו הבריאות בשמחה
 ובשלוה, אבל גם שמה לא שבתי לאיתני, ונסעתי גם משם נגד הפצרותם
 להתעכב עוד אללם, ושלחוני בכבוד ובחברתם באתי אל בית אחיו בני הרב
 מ' אלי' הגאב"דק לאסלוי אשר גייב בשמחה ובכבוד קדמוני, הוא ואשת
 הרבנית צירקע [בת הנגיד הרב מ' אברהם איגר מראוויטש בהגאון מוהרי"ע
 איגר] וכיזיח, וישבתי עמם ירחי מספר בהסקט ומנוחה, שמה שאפתי
 רוח נח על ההרים והעיר שלהם ושקטם ונתחברו אלי יראים ושלמים כרתי
 בריתי עלי אהבת התורה והיראה. בתום לבסם הציעו לפני פעם אחר
 פעם עלתם הכמוה לש"ט, היות כי אלמנה כבודה בעדתם ובעלה המנוח
 ה' איש יקר ומזיין גם וי"ח הטובי' והנכבדי' כבר בנו ביתם כמו רמיס,
 מעתה רחש לבה דבר טוב להיות בחברתי לש"ט ולשרתי בכל האפשרי למען

אשב על התורה והעבודה כחפזי ומגמתי מאז ועד עתה. ויחי אחרי הסכימו גם יו"ח הברוכים לזאת, כענעתי גם אנכי להם ראשי ואתפלל לה: יה"ר שיבי' ז"ש לפי מעשי ויהמה יהיו מתוקנים וישרים לפניך למען אמנא חן ומסד בעיניך! ובחקדו מלאתי מנוחה איזה שנים ללמוד בהתמדה באין מפריע אחי מעבודתי כולו לה'; ישלם ה' פעלה הטוב. עסקתי הרבה בסוגיות עמוקות בתלמוד, וקדדתי חידושים הרבה, גם עברתי בעיון במחברתי על מגילת אסתר אשר עפמתי ורביתי לזכות גשמת בן אחותי המהיללה העגדיל כי"ע אשר אהבת עולם אהבתיו ה"ה הנכבד מ' יהושע פלק ז"ל בן גיסי הרב מ' חיים שטרעליץ (היימאן זייל) אשר נפטר בש"ט ז' שבט תקל"ו לפ"ק ולא הניח אחריו ז"ק — אבל שמו הטוב נודע בשערים על פי מדותיו הטובות, וקראתי שם החבור הזה **דודו יגאלנו** להקיס לו שם בישראל. ואף גם זאת הבאתי לגמר את חבורי ניר רשי, ככה קדדתי המחברת בנין הבית אשר בתוכו בררתי לפני נכדיו הברוכים שי', איככה יש לערוך רינה ותפילה לה', האומר לדבק טוב, להזיל אותם מבוא במצודה, להתחבר עם רקים ופוחזים, ולקחת מבנות פועלי און, ועקשי לב, כאשר בעיני ראיתי כי התקשרות כאלה, אשר לרוב יבואו מפאת רדיפת ההון או הכבוד, אחריתם הי' מרה כלענה ר"ל. ואף גם את הספר בית הניצוץ (שאף שאין בה אור גדול להאיר עיני תלמידים מ"מ כמאלו כינוני אש אהבת תורה בה ועי' פ"א מס' תמיד מ"ש הגאון אדמו"ר ומח"ו מהר"ע איגר סי' א' בשם הראב"ד והתו', וגם לפי שהרובין הי' שומרים שם, ועי' ב' פ' להרע"ב) כתבתי להורות דרכי הלמודים בגמ' ובש"ס, וכמו כן חבור נעים אשר קראתי בשם בוטרי הברמים לשמור את כרם חמד לבית ישראל לעת הזאת אשר כרמיו עלי נטרתי בעסק פרנסת אנשי ביתי בע"ה.

ועתה הכני נותן שבח ותודה על חלקי אשר נפל לי בנעימים, ואשא רינה ותפלה על העתיד, יחזקני ויאמנני ה' ברחמי ורוב חסדיו לעבדו באמת ובלב שלם.

והנה מעודי ועד היום הזה, הכרתי חסדי ה' ואבא בקפורות

מגבורותיו אף שלא אוכל לברר אף אחת מני אלף, ומן התלחות הרבות והנוהמות הנוראות, בעת מלחמות מצבילות, והמרירות האיומות אשר נפשי בתוך לבאים שכנה הילני בזכות הורי הדקיס י"ע, *) גם לעת מחלה ופגע אפסונו, מהרה שלה דברו וירפאני, על כן אודנו כמו פי ובתוך רבים ארנן לשמוי, יתברך ויתעלה מן העולם ועד העולם!

(ב)

ועתה בניס שמעו לי, גם נפשות יקרות אוהבי מוסר ושומרי טוב הקשיבו נא אמרי פי, כי מרוב אהבתי אליכם נכספה וגם בלתי נפשי להראות לכם דרך ישרי, למען יהי נוכח ה' דרכיכם בה תלכו לבטח ולא תשלו עד זקנה ושיבה טובה! אכן, מה אחלה לדבר? אם אבא לעורר לבבכם לעבוד את ה' לאהבה אותו ואת תורתו לכבד את החכמים ולשתות בלמא את דבריהם להתאמן מאוד בקנין מדות טובות וישרות, או להתגבר בארי נגד נטיות היצר, לקבל דרך מכל אבני נגף לשמור ולעשות מצות ה', ולהיות תפלתכם זכה וברורה. ידעתי גם אני כי באלה דבר שפתיס אך למותר, כי מה אדע אשר לא תדעו גם אתם הדבקים בה' ואשר כל ספרי החכמים הזקנים והישרים דיקים ותמימים גלויים וידועים לפיכס,

(* כמודע לבקאים בקורות העתים מן 1801 עד 1850 ממלחמת פולין, פרייסען, פראנלאזען, רוססען, עהומות רעוואלעטיאן, אינזארעקטיאן, ומחלה הבאלערא הכרוכה בעקבותיהן, קלנד העס' העעיקים וקלקול סדר העססר ע"י סגירת שערי הגבול.

שמה תמנא כל הדברים האלה ויותר מהמה הרבה חכמה ודעת מפורט
 בטוב טעם בהשכל ובתבונה למעלה למשכיל. אכן רוח היא באנוש אשר
 נתגדל על ברבי התורה והמדע להורות לבניו אחריו דרך ה' וביותר בהרגישו
 כי קרבה עת חניפתו יסתער הספן בקרבו לקיים התורה והמצוה: כי ידעתי
 למען אשר יזוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות לדקה ומשפט ושמו דרך
 ה' וגו' ולהניח אחריו ברכת עולם כפי כח השגתו אף שתמאית התוכחה
 והמוקר אשר יאזיל מרוחו כבר כאמרו וכשנו ושלשו בספרים הרבה אין קץ.
 לכן זאת ענת זקנים אינעכס גם אזי הלא אביכס הזקן: בכל הדברים אשר
 תפנו לעשות למגדול ועד קטן בטחו בה' ובישועתו תנו תודה בשלחו לכם
 עזרתו ואל תענבו אם יאחר מעט בחמלתו כי את כל אלה נסיתי וראיתי
 גם אזי בסתר ובגלוי כי אין לנו להשען כי אם על משענת הבטחין. היא
 תחוק אשיות אנוש אנוש ומתמוך לבו בקרבו אל איזה עסק להתחיל במקנה
 וקטין, לכל יפול לבו ולא יפחד ולא ידאג ביותר פן יכשל במרוץ שכלו ועמלו
 רוח ישא, הוא, הבטחון בה', יאמץ רוחו לכל יבטלוהו גדודי "פן ואולי"
 גם לא יהי' נבהל להון ופחו כמים בכל עסקיו, ככה בדבר הנכבד בריאות
 גופי, ובהנהגת ררכי ביתו וכל תהלוכותיו עם בני אדם, וביותר בדבר היקר
 לאדם בעולמו, הלא בדבר גדול הצניס לתכנס וללגלס ולנשאר בחריצות
 ובסקירות מה טוב ומה נעים אם אור הבטחון ילך לפניו, למען לא יתעסק
 בלב כמוג וחרד או בעריצות בבהלה ורעש גדול, כי אם במשוכה ונחת,
 איש אל עבר פניו ילך בהשקט ובטחה בזהירות ובזריזות במתינות ובלב שאין
 ואיזן כח. קן בעיני עבודת הקודש לבוראו וליוצרו בתפלתו ובלמוד תורתו
 ינהג בדרך ממונע ולא יעבור הגבול, לא כמתעלל ומתפרס במלאכתו, ולא
 כמבזבל להעמיס על שכמו חבילות חבילות ועול גדול ומשוא, ואולי כתכוון
 המשורר לזה באמרו "ואזי ברוב חסדך אבוא ביתך וגו' לולי חסדיך כמה
 מניעות הי' לי לבלתי בוא אל ביתך, קן מפאת טרדות הזמן ותהפוכותיו או
 תרמיית החברה ושאר נגעיו בני אדם אשר הי' לי למוכזל ולפוקה, ולכן אזי
 מכיר הטוב שרק ע"י רוב חסדיך אבוא, ותמוך אשורי על החסדים שקדמוני

ישגה וישרת הבטחון כל כך עד שאשתחווה רווחים בלב סמוך אפי' בעת
 היראה כי תיף שוט היראה על בניך, אנכי אשתחווה ואכרעה בזכרון חסדיך
 העברו המה הרהיבני לחל על העתיד כי תגמור בעדי הכל לטוב ולחסד
 ובכח זה תתפלל: ה' נחני בדקתיך למען שוררי הישר לפני דרכי.

וכן הזכיר אהמיו הרב זללה"ה גם בשם אביו הרב הדיק זי"ע:
 תהיו מהרים מעצבון רוח ומרפיון הכרוך בעקביו, ואם אולי לפעמים
 לא יחיה הרומה ותקותכם מאפע אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי
 תבטחו בה' שיסבב הכל לטובה, רק תתפללו על זה בכוונה ובדמעות
 ובעל הרמזים יקבל תפלתכם וישגא מאוד אחריתכם, עכ"ל. ואפשר לרש
 בזה פסוקי תהלים (ס"ב) אך הוא צורי וישועתי כו' בטחו בו בכל עת
 שפכו לפניו לבבכם כו'. יאמר הנה אנכי לבדי חזק מאוד באמונת
 הבטחון כי כפליים בבחינת רבות נסיתי וגודעתי כזאת, אך העם
 בכללו אולי יפול ספק בלבבם לאמר, כעת אין העם ראויים לכך שיטעה
 הש"י להם ניסים במקדם, ע"ז מזהיר בכל עת בטחו בו אך בעת
 לרהי ועם הקהל שפכו לבבכם לפניו אז יהי לכם למחסה וכו' כי ע"י
 כן יכפר בעד חטאתכם ועב וחרון אפיו ותהיו ראויים שישיע עליכם
 אך טוב וחסד. וכן אמר במקום אחר פתחו לי שערי דרך אבוא בס
 אודה יהי, שהיו מבקש בכל עוז למוצא פתח השער להלל לה' ע"י סבות
 טהורות וכבודות, וע"ז יענוהו מבית ה', "הנה בזה הטורה והשתדלות
 לה' הלא כבר שערי הדק לפניך פתוחים אשר פתחת בעונם תשוקתך
 לטוב" [וכפי' הכל"ע ישוח לב מבקשי ה', שמבקש חפץ זמני, הלא
 עזב בדיעתו, אך המבקש ה' הבקשה עצמה והיגיעה היא שמתחן].

וכן אמר ירמיה (י"ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' (ומה היא
 הברכה?) שהיה ה' מבטחו בזכות עונם הבטחון שקדם לו יעזרו ה'
 לגמור בעדו לטוב, והוא ברחמיו ילחם אתכם ויתן חלקכם יין הכותמים
 בו בכל לבבם ובכל מואדם לאורך ימים ושנות חיים ועולם!

(ג)

למן היום ההוא והלאה אשר חנני ה' להבין דעת התורה והמלות, היתה זאת חפצי ותשוקתי להתבונן בעיני פקוחה בחסדי ה' ולהכיר טובותיו ברבים, כי מי שאינו עושה כן הוא חוטא בשני אופנים, או שהוא עושה עיניו מראות אותם, או שהם נקלים בעיניו לחשוב בהם, ואולי בזה הוכיח ישעי' את בני דורו ישראל לא ידע עמי לא התבונן, כי הבטיח מלך טבעט מכירים את אדוכס ועמלו לפרנסס ולכלכלס, וזהו "קוּחוּ וּאִבּוּס בְּעֵלְיוֹ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל לֹא יָדְעוּ אֲדוּכְסֵי, יַעַן לֹא יִטְרִיחוּ עַמְּסָם לְהִתְבּוֹןן שְׁקִרְבָּם לְעִבּוּדוֹתוֹ וְאִיךְ כְּעֹלָם וְנֶשְׂאָם לְהִיּוֹת עַמּוֹ וְלֹאן מִרְעִיתוֹ, וְכֹאשֶׁר גְּדֹלָה חֲפָצִי לְהִתְבּוֹןן בְּחֲסָדֵי ה' גִּמַּל עָלַי לִמְעַן תִּתְעוֹרֵר בְּקִרְבִי אֲהַבַת ה' הַמַּעֲלָה הַמְשׁוֹבַחַת שְׁלֶכְךָ נוֹרָנוּ, כֵּן תִּרְבַּ מִשְׁאֵת חוֹבָתִי לְהִתְבּוֹןן בְּחֲסָדֵי בְּנֵי אָדָם שְׁלוּמֵי מוֹרֵס הַהוֹלָכִים בְּדַרְכֵיךָ אֲשֶׁר הִטִּיבָה עִמִּי בְּפֹעֵל וּבְדַבּוּר לִמְעַן אֲבוֹא לְמַעַלְתָּ וְאֲהַבַת לִרְעֶךָ כו' כִּלְל גְּדוֹל שְׁבִתוֹרָה, וְע"י הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּכַפְלִיִּים בְּחֲסָדֵי ה' וּבְחֲסָדֵי בְּחִירָיו נִקְנָה בְּנַפְשָׁנוּ מַעֲלָה כְּפֹלָה אֲהַבַת הַמְּקוֹס וְאֲהַבַת הַבְּרִיּוֹת, לִכֵּן תִּבְעֵנָה שְׁפָתַי תְּמוּד חֲסָדֵי ה' וְתִגְמַלּוּהֵי עָלַי כִּשֵׁי כַחֵי הַדָּלִי, וְכֵכָה לֹא מִנְעַתִּי מִסְּפֵר טוֹבוֹת עֲצוּמוֹת לֵאמֹן מִסְּפֵר גִּמְלוֹ עָלַי אֲבוֹתֵי הַקְּדוּשִׁים, כֹּאשֶׁר הֶעֱלִיתִי עַל הַסְּפֵר מַעַט מֵהִרְבָּה, וְאֲחֲרֵיהֶם מוֹרֵי וּרְבוּתֵי הַדְּרִיקִי וְהַגְּאוּתֵי, כִּמוֹ כֹּל חֲבָרֵי מִיּוֹדְעֵי וְאֲהַבֵּי אֲשֶׁר הִיוּ שְׁלָמִים אֲתִי וְכֹאחֲמִים בְּבְרִית אֲהַבָה רַבָּה, וְכֵכָה לִבְנֵי הַיְקָרִים שֵׁי' וּלְבַנְתֵּי הַיְקָרוֹת שְׁתַּחֲוִי וּלְכֹל בְּנֵי בֵּיתִסָּ, וְלַחֲתָנֵי הַכִּכְבָּדִים שֵׁי' וּלְכַלּוֹתֵי הַכִּכְבָּדוֹת תִּי' אֲשֶׁר הִפְלִיגוּ בְּתוֹמָס לַתִּי לִי יִקָּר גְּדוּלָה וְכַבּוֹד יוֹתֵר מִחֲפָצִי, וְכֵן לְהַאֲנִיִּים הַחֲשׁוּבִים כֹּל עִיר וְעִיר, אֲשֶׁר הוֹקִירוּנִי בְּאַהֲבָתָם, וְכֹא"כ בְּבְרִית הַמִּסְחָר קָטָן וּמִרְכּוֹלַת אֲתִי, וְגַם לְאַלֶּה הַשׁוֹמְעִים לְקוֹלִי בְּהִטִּיפֵי מוֹלִין בְּאַמוּנָה וּבְתוֹכַחַת חִיִּים לַש"ס, וּמִדֵּי שֶׁבַת בְּשִׁבְתוֹ עָרְכוּ לְחַבְרָה אֲתִי לְשַׁבַּת יַחְדוֹ לְשִׁמּוֹעַ כְּלַמוּדִים וּלְעִסּוֹק בְּמוֹסָר הַשֶּׁכֶל וְדַעַת אֵת ה' יִשְׁלַם בְּעַל

הגמולות להם כי עוררוני ללמוד וללמד להם הטוב והישר, והעירו לי אזנים להקשיב לדברי הנקלים, ובתומם חבבו והוקירו הגיוני לבי ופי תמיד, והביאו אותי לעשות רצון הבורא יתבייש ולזכות את הרבים להבנתו וניראתו וללכת בדרכיו.

ועל הטוב יזכר כבוד מחו' אדמי'ו הגאון מוה' עקיבא איגר זלל"ה אבד"ק פאזען אשר בעמותתו משכני חסד להיות מאנשי סודו וענתו והרשתי לדון לפניו הרבה בפנים מסבירות, ותורת אמת זכתי הרבה לשמוע מפיו הקדוש. ובייחוד דודי מ"ו הרב הגדול הצדיק מוה' זאב וואלף זל"ל קאלפארי אשר בילדותי למדתי הרבה אללו וגם מ"ו הגאון מוה' זלמן זל"ל בעהמ"ח ס' חמדת שלמה אשר בימי בחרותי למדתי בישיבתו וככה אחי יחידי הרב החריף מוה' זלנץ לאנדסבערג זל"ל אשר יחדיו המתקנו סוד ישרים לחדד איש את אחיו בלמודים ועסק העיון כשבת אחים גם יחד לעבוד ה' שכם אחד. ולטוב תזכרנה שמות אחיותי הצדיקות הבכירה מ' מיטא כ"ע [ממנה יאלו משפחה נכבדה בראנד ומשפחת נפתלי מאזעס] והצעירה מ' טויבא כ"ע.

ועתה אבוא להגיד כי עוד חבולה נפשי בזכרון הטובות הרמות ודבקות רוח ונפש במחשבה ודעת כאחד, כאשר באמת מדי יום ביומו זכור אזכירנה ושמה הטוב אשא על שפתי: ה"ה אחותי הגדולה האשה הצדיקת רבת פעלים וטובת טעם המורקמת מ' הענדל כ"ע, אשר נודע בשערים מעשי הטובים. כל ימי חי' עשתה כחת רוח לאבותינו הצדיקים והיתה עטרה לראשם ושקוי לעלמותם, בכל כמה ועוצם ידה הרבתה טוב וחסד לכל בני משפחתנו כקטן כגדול החזיקה ברחמים ויקר וגדולה, והלליה וגם עשתה פרי תנובה לעשות כחפץ לבבה לעזור ולהשיע בכל מקום, היא תמכה בימין צדקה שלשה עמודי עולם, להחזיק לומדי תורה ובתי כנסיות מקום רנה שם תהי' תפילה ותהי' כוונתם. מלבד מה שגמלה חסד לכל דכא ומר כפש יוד עני ואביון החזיקה, ובחורי חמד השוקדי' על דלתי התורה והחכמה ומכחה שחדה להרנין לב אלמות, ולגדל ולשמח יתומים, ולהכניס בנות

ישראל לחופה בכבוד והדר ולהעמיק להן מטובה פעם אחר פעם.*) וככה כאשר נודעתי מפרידתה לחיי עד, עוררתי עלי' מספד תמרורים, ובארתי כי כל הפרשה במשלי, מתואר אשת חיל. היא בחכמה ובדקתה, קבלה וקיימה ולא הפילה דבר ארצה, לכן ראוי' לומר עלי' ג"כ תנו לה מפרי ידיה ויהללו כו' אשר לדעתי הדלה יבואר: כי באמת מה שאנחנו מפרסמין מעשי לדיקי' אף שהוא בגד רעונס שיתפרסמו, ונדע ברור שהיו תמיד מלגיעים מעשיהם הטובים. הנה בכל זה יש להם תועלת גדול, כי השומעים תפארת מעשיהם בפי כל המהללים ומברכים ומשבחים, ילמדו מהם לעשות במתכונתה' כי גדול בעיניהם כח המשתוקקים לעשות ראון קונס וחפץ לזרם, וביותר בראותם כי ה' אתם להצליחם ולתמוך בימין דקס להסיר נשניהם דרך דקה ולהשיעם בעזרתו כל הימים. ובוה היה ממלדיקי הרבים המתאזים לרדוף דקה וחסד כמוהם, למאז כבוד וקיים מאושרים כמוהם, ואין לך נחת רוח לנפשם בזה ובבא יותר מזה, ודומים בזה לאין העושה פירות ופרי פירות עד עולם. לכן יאמר בסוף ספורי מעלות רמות אשר לאשת חיל: תנו לה מפרי ידיה! הרצון שעד עולם תקבל פרי ושבר מעשי' הטובים, וע"י מה? ע"ז חתם, ע"י שתהללו בשערים המפורסמים מעשים הטובים לראי' ולתשוקה לשלימים וכן רבים לעשות כמוה, ואחרי בלותה לה עדנה כי חסדה ואמתה מארץ תלמח הגבה למעלה!

לכן גם עבורה אפיל תמיכתי לפני שוכן שמים, תהי' נשמתה נרורה ברור החיים, וכאשר עד זקנה ושיבה, היתה עטרת לראשינו, קן ממרום קדשה וכותה יגן עלינו וממרום שבתה תשפיע גם עדינו, טובע שמחות עדי עד!

*) עכתיבי העת הרבו בשבחה ובמספד תמרורים כמואר בס' ע'... St. d. Jud. Nr. ...

והדרוש הרב החכם השלם ר' לדיק קוהר"ג פלעסכר Trauerrede des Hr. Bleffner.

(ד)

אני טרם אהל לדבר את דברי אלה בפתח השער אשר בעיני הכימותי.
הנה לבני בקרבי ינוע וחיל ורעדה יאחזוני מפני דורשי רעה
תהפכות בלבבם, פן בחרפות יאלו לקראתי לשום אשם בנפשי כי מגאזה
וגדל לבב באתי היום לכתוב על הספר את קדר יחוסנו הכודע מפי סופרים
ואשר רשום בכתב אמת. על כן אבטוחה בזה באמונה שלימה, כי חלילה
לי מעשות מלאכת ה' ברמי' ולהגביה ערכי בזכרון קדושי עליון, ונהפוך
הוא כאשר גלוי וידוע לפני זופה נסתרות ולפני כל לב משכיל כי בזה אשפיל
את רוחי, ותחת פאר אלביש שק ואפר, בראותי כי רב המרחק בין מצבי
החול לבין מצבתם קודש להי, ונפשי הלא תכלם בחזותה כי אדמה לבני
עליה כמוהם אף להיות כמוזן בן יין לעומת ערכם הנשגב. ואולם אל
יושב שמים אשא עיני, כי בזכותם יערה רוח קדשו עלי, לחזקני ולאמנני למנון
אלך בנתיב היותר כאשר עס לבבי, וככה אקוה מאת חסויו דגל אהבתי
ובני ובנותי, חתני וכלותי, ונכדי וכל הנלוים להם, אשר כמוני גם הם
יחשבו לדעת להוכיח את נפשם בסתרי, ויכספו הלוך באמתם ולזאת בעקבותם,
ובכל חכמתם לדקתם ותורתם יחשו כל הימים!

גם אתנפל מלוא קומתי בהכנעה, באם ח"ו אשגה לעשות שלא כראון
שמים או שלא כראונם הטוב. בהזכירי מועשיהם הנכוחים והישרים או
ממדויותיהם היקרות או מעט מזער מחדושי תורה ששמעתי וראיתי — לזאת
יסלח לי ה' ממרום קדשו, וגם הנדיקים והתמימים ימחלו על כבודם מחושת
קדשם בג"ע, כי כונתי להזכיר בשם קצת מד"ת להיות שפתותיהם דוברות

בקברי והכני כעולל לעיר לימים אשר ידבר דבר בשם רבו הגדול. זה
ברחמיו יזכני שימלאו הדברים חן ומסד בעיני הקורא הנכבד והמשכיל. ולא
תשכח דברי תורתנו בת אל חי מפי זרעיהם עד עולם!

(7)

(א) פורת יוסף.

כבוד אדוני אבי מיץ הרב הגדול המפורסם הנדיק האמתי מו"ה יוסף
לאנדקסבערג זללה"ה, הוא האיש אשר בעודו בימי בחרותו כל רוחיו הכירו
בו כי קדוש הוא מבטן ומלידה, וגם אחרי כן למד הרבה ושמש ת"ח גדולי
הדור, וביחוד את הרב הגאון מוהר"ץ הירש אב"ד דק' פיורדא (שה"י מקודס
אב"ד דק' זילץ) וגם הוא החזיק ישיבה כל ימיו ללמוד וללמד בהתמדה, לילה
כיום יאיר לו, במקום שבתו בק' פאזען. שם אשתו היא אמו מורתי הנדיקת
וישכלת מאוד מ' גי טל כ"ע, בת אה"ץ הרב מו"ה יצחק איזק זלל"ה בנו
של הרב הגדול מו"ה יעקב זלל"ה אבדי"ק מייזלינג והמדינה. בנו של הרב
הקדוש מו"ה אריה ליב זלל"ה דרשן ודיינא דק' פאזען — והיתה מנושפתו
וממולדתו, כי הוא אבי ה' דור שני, והיא היתה דור שלישי להקדוש זלל"ה.

בכל עוז פעלה וקבעה התמדת למודו, כי קבלה על עצמה כל עסק
המיו"מ באמונה, למען בעלה יהי מופנה מכל כד לשבת באוהל תורה, גם
מנעה אותו מלקבל שום עול הרבנות באחת הקהלות, ככה השתדלה בגדול
הבנים לתורה ולעבודה, וגם הבנות גדלה בחכמה והשיאם לאנשים נדיקים

ות"ח את כל אלה עשתה בשמחה ובעונ לב ופפן ה' בידה הלליה לראות
 עולמה בחייה. ואמנם בקשו ממנו בני קהלתו שאזעזע אס בישראל. שיתרנה
 לקבל העטרה מידם להיות דיינא וראש הישיבה דס. ולא רצה. עד אשר
 נקבלו ובאו כל מיודעיו ות"ח והפ"ירו בו למאוד. ונענע להם בראשו אך
 בתנאי שכל ימנעו ממנו ע"י כך לשלם כל המסים לזרכי הקהלה. כאשר
 נתן עד הנה. גם יבטחו לו כי לא יאחרו לבקור להם לרב ואב"ד את
 הגאב"ד זל"ל אשר באמת קבלוהו עפ"י שאלתו ובעזר"י עלתה בידו להתאמן
 בדבר הגדול הזה. וה' רצה את מעשיו הטובים בכל עמי תורה. מעשים
 טובים וג"ח וה' לנס ולפלא בעיני כל יודעיו. ואמנם אשים בזה רפן לעמי
 כי קן בקש מאת יו"ח בשמעו מספרים מהללו "נא. אל ישמע על פיכם
 שחיי כי ביה נחשבו מעללי נגד היושר והחיוב הגדול המוטל עלי? אך
 זאת התרה לנס בהיותכם נאספים בחבר הכני בתום וביושר לבני להגיד
 גלוי לכל: "אבינו הזקן שאל ממנו להתרחק מאוד מלשון הרע ולהמעיט
 הדבור בדברים בטלים, לברוח מן הכבוד ומן המתלוקות ולאבוב את השלום
 בכלל. הנדיק הכ"ל נולד שנת ת"ק"י בק' פאזען* ונאסף אל עמיו ת"ק"פ"ה
 בק' הי"ל, בן ע"ה שנה בלאתו מחיי הארץ לחיי העולמים בג"ע ת"כ השכינה.
 כאשר עשיתי עליו הספד גדול וכבד בקהל עם רב בבהכ"ל בק' לובראק בארתי
 עפ"י מקראי קודש. מדרשים ואגדות חז"ל חשיבות הנדיק בעוה"ז ובעה"ב,
 וחברתי מחברת קודש בשם ברבי יוסף להודיע מעשים טובים ומדות יקרות
 אשר נולדו על ברבי יוסף אהמ"ו הרב הנדיק זללה"ה. וביותר במדות העמו
 ואומץ לבבו לתורה ולעבודה והנכע לכת למען לא יודע לאיש מעשיו הטובים
 בלתי לה' לבדו!

ובתוך הדברים הראיתי לדעת כי קיים גם מאחז"ל בפ"א אבות: עשה
 תורתך קבוע אמור מעט ועשה הרבה וכו' עפ"י הכוונה לא זרה היא. שיהי'
 תכלית הלמוד להעמיד דבר קבוע להלכה. הן בפני עצמו והן מפני

(* 1750 למספרים. ידועים ימים אחרים, תרצה קהלה זמורה ידועה)

התלמידים, ע"כ אמור מעט לא פלפולים ארוכים כ"א דברים העושים
 והפועלים הרבה להלכה למעשה ולדינא, אבל יזהר התנאי, באם יחשבו
 התלמידים למעט בתועלת העשיה או יפריעו אותך מעסקך בעבודת הקודש
 ע"י פלפול ושאלות נכריות וכדומה מ"מ אל תקניט אותם אלא הוה מקבל
 את כל האדם בסבר פנים יפות, וקוף הכבוד לבוא שישמעו לקולך. גם על
 מיתת אמי מורתני הצדיקת גיטל כ"ע אשר הלכה לעולמה בת ע"ח שנה
 להתענג בג"ע עזיתי למזכרת נשמתה תבור א' קראתיו גיל של, שמה
 יבואר חכמתה ומדותי הרמות. והיא הי' לה ג' אחים, הראשון לשם
 ולתהלה הרב המאה"ג החריף הצדיק מוה' ארי' ליבוש זללה"ה דיינא ומחזיק
 ישיבה, אביו של הרב המאה"ג דיין וב"י מוה' יעקב קאלפארי זללה"ה, והשני
 הרב המאה"ג הדיין מוה' זאב וואלף קאלפארי זללה"ה, והשלישי איש תמים
 ולדיק מוה' אלכסנדר זיסקינד זללה"ה, כולם אהובים וברורים בצדקתם
 ובתורתם זי"ע.

אביהם הנ"ל אה"ז אבי אמי הרב מ' איצק בהרב מ' יעקב האב"ד
 מייזלינג הי' חתנו של הרב הצדיק מוה' שלמה זלמן זללה"ה מילידי אשכנז,
 ובשמו נקראתי גם אני, והוא ג"כ בעהמ"ח של הספר קרן שמואל על הרשב"ם
 עה"ת, המובא בשו"ת דברי דוד להגאון מוה' דוד מילדולא בקי"ו ל"ה ועי"ש
 בדבריו הנעימים ממה שהרעישו שם על הרבנים הגדולים דק' ליווארנע על
 אודות שלשה דברים שנעשו במדינה הזאת (איטאליען) שלא כדת של תורה
 ובא על החתום: בקדר ובשנת, ואתה על במותימו תדו"ך לפיק והוא (הרב
 מוה"ר אשכנזי הבי"ל) הי' חתנו של התו' הנגיד מוה' וואלף פייזער ז"ל,
 המפורסמים בשמותם בכל מקומות מושבותם.

ועתה אבוא נא להזכיר בשמו הטוב (אהמ"ו הרב מוה' יוסף הנ"ל)
 מעט מחדושי תורה כפי אשר יעלה כעת בזכרוני ובדברים הקלים להבין,
 מבלי עיון וכבוד על הקורא הנכבד ואת ראשון ראשון אשר ישים ה' בפי
 עמי אותו אשמור לחקוק על הספר. בחולין קי"א ע"ב דגיס שעלו בקערה ש"ב
 רב אמר אסור לאכלן בכותמא, ושמואל אמר מותר בו' ר"א הוה קאים קמי'

דמר שמואל אייתו לקמיו' דגיס שעלו בקערה שיב וקא אכיל בכותח יבב לי' ולא אכל אייל לרבך יחיבו ואכל וכו' אל חס לי כו' דליספי לי ולא ס"ל, ופי' רשי' להד"מ. והנה יפלא מאוד, ומי נחשד לאחד מהם שיאמרו לשקר (וכבר עמד בזה בס' באר שבע בשו"ת שלו) גם ילד"ד על האי ליטנא דליספי לי מידי ולא ס"ל, ואמאי לא אמר בקצור להד"ס, ותי' דהנה איתא בפסקי' ד' ע"ז פלוגתא דרב ושמואל, רב ס"ל עילאה גבר ושמואל ס"ל תתאי גברי, ואיב י"ל דהדגיס שנתנו לרב לאכול הי' הדגיס צוננים והקערה רותחת, וזה מדע לו ע"י שאל לדעת וכמו שהודיעו שעלו בקערה שיב חקר גם עי"ז, למען יודע גופא דעובדא, ואיב שמואל לשיטתי' דס"ל תתאי גברי, הי' שמה לראות שאכל רב וא"כ חזר משמעתי', אבל רב לשיטתי' דעילאי גבר איב אין איסור כ"כ, ואף דמסקינן בגמ' אדמיקר לי' בלע קליפה מיהא כבעי, ע"ז י"ל לפי"ש הרמ"א ביו"ד סי' ז"א דבמקום שהבשר צריך קליפה אס לא קלפיהו ובשלוהו כך מותר, ועי' בכי"פ שכ' הסברא משום דכ"ע בנייט הוי טעם קליש לכך דיבעד מותר, ולפי"ז י"ל דגם אליב"י דרב דס"ל דכ"ע בכ"ט אסור מודה היכא דיש עוד נד קולא שעילאה צונן ולא הוי רק איסור קליפה שהוא ג"כ קלוש וא"כ הוה תרתי קלישאי להקל — ומוכרח נומר סברא זו להשוות הדעות וכדי שלא לעשות פלוגתא רחוקה. ושפיר קאמר חס לי' — דליספי לי מה דלא ס"ל, ר"ל דלשיטתי' דעילאי גבר לא הי' אסור, ומלינת רשי' יאה : להד"מ ר"ל שנתנו לי דבר איסור לשיטתי' בענין צונן לתוך חס, או פי' להד"מ שחזרתי מהוראה שלי ומוסברתי מעולם [א"ה לולי דמסתפינא הו"א כי אפי' לשיטת הריב"א וסיעתו דבא"א לקלפו צריך ס' מ"מ אפ"ל דכיון שידע רב דעלו בקער' הי' מונע א"ע לכתחילה להטבילם בכותח וכשראה את שמואל עושה כן לא רעה לעבור על כבודו ולקיים כל מה שיאמר ב"ב עשה, ועשה עמו כאלו טבל ולא טבל כללי, (או אולי טבל במקנת והדג' לא הי' יד קולדת בם והכותח מוילא צונן ואכל מנד השני במקום שלא טבל והניח יותר אפי' מכדי קליפה או כטילה) אכן ר"א לא ידע מזה ולא רעה לעבור על דברי רב רבו, ומה שא"ל רב להד"ס פי' שלא אכלתי בכותח ממש רק הדגיס לבד, שלא ידע מזה שמואל] (וזה

שיש לעירר בזה בענין אין הקב"ם מביא תקלה. לדיקים עצמן לכ"ט. היינו
 באיסור לכ"ע באין מולקי ועי' מולין ה': תי' ד"ה לדיקים). גם אזכיר גרגיר
 א' מפלפול ארוך. בסוגי' דכריתות י"ד בגמ' ונתני אס הוילאו חייב וכו'
 אמר רפרס זאת אומרת עו"ה לשבת וכו' ממאי שאני שעיר המשתלח דמלתו
 בכך. וק' לכ"מ דאי' ביבמות ז' ע"ב דאי לא כתוב עלי' הו"א כי ה"א
 דאשתראי איסור אשת אח אשתראי נמי איסור אחות אשה וכדעולא דאמר
 הוילי וחותר ללרעתו הותר נמי לקריי' א"כ ה"ל נימא הוילי וחותר ליוסי' כ
 הותר נמי לשבת ול"ל קרא אפי' בשבת. ותי' דהנה התו' ד"ה רבא אמר
 מי כתבו דרבא ליל הא דעולא וכו' אייב א"ל דאתי' אליבי' דרבא. ולפ"ז
 אפי' קו' התו' דבגמ' ביומא ס"ו לא דחי דלמא שאני שעיר כו' משום דהתם
 אזלא הסוגי' כדעולא. ואולם לאמתו י"ל הקו' הראשונה לפ"מ שיש לדקדק
 ברשי' שכ' שפת יתר דהכשרו וכו' דומי' דתמידין וכו' וי"ל כוונתו דנעשה
 החלול ללורך יו"כ. כמו חלול שבת בקרבנות התמידין דזהו כבודו של שבת
 וחזקי' משא"כ כשחל בשבת הו"א לחזוק חומר דשבת לא מחלינין שבת נשום
 הכשר מצות יו"כ. לכך צריך קרא אפי' בשבת. וא"ל דהרי מתירין בעל
 קרי משום רעתו. די"ל כמיש' התו' ביבמות ד"ה רבא וכו' דשם טומאה אחת
 היא. וא"כ לאכשורי גברא סיון דהותר לענין מורע הותר ג"כ לקריי'. ועוד
 י"ל דהא גופא קמ"ל. דלא נטעי לומר דל"א הותרה סיון דשבת חמיר דהוי
 ניתת ב"ד. (ועיי' רשי' מולין ק"א ע"ב ד"ה שבת הוא כו') ובל"ז האי עמי
 צריכין אנו לשאר דרשות למזומן וטומאה. אלא דלשנא דברייתא קא דייק
 דנקיט אפי' בשבת. והא דנקיט בגמ' דהכשירה בכך ול"ק דשבת חמיר.
 אפ"ל דלרווחא דמילתא קאמרי. ויש לעיין עוד גם בדברי שאגת אריי' בהא
 דתחומין. ובתו' ישנים ביומא ס"ו. ועת לקבר.

גם לא אמנע הטוב להזכיר בשמו בזה סיוע לדברי הרמב"ם שפסק
 בפ"ג מהב"ל סוטה קטנה שהשיאה אבי' ונתנה לרזונה אסורה לבעלה אפי'
 לישראל וכו' וכל הפוסקי' חנקו עליו משום דתתוי קטנה אונס הוא. והב"מ
 כתב שטרח לבקש ראי' ולא מצא. עפ"י. ועיי' בכ"מ שם. והנה בגמ'
 יבמות ק"א ע"ב תני' ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה ומפרש רבא בכהן

הדיוט, א"ה ישראל נמי פתוי קטנה אונס הוא, ור"פ מוקי בכך גדול וכו' וע"כ דרבא ור"פ מוקי להך דר"א בקדשה אבי' דאי קדשה א"ע הא קטנה לאו בת דעת וקדושי' בטלין ולכי גדלה כבר בעולה היא (וכקו' הגמ' לעיל) אלא ע"כ דמירי בקדשה אבי' ולפ"ז יקשה לר"פ למ"ל לפרש בכה"ג טפי הו"ל לאוקמי בפשיטות אפי' בסתם כהן כרבא (ודוחק לומר דלא ס"ל הך חששא דשמא תפתה עליה כיון דדבר הרגיל בקטנה דאינה בת דעת) אלא ע"כ ס"ל דבקדשה אבי' כיון דהוה קדושי' דאורייתא ולא חשבינן כאונס א"כ אף לישראל נמי אסורי' לכך מוקי בכ"ג ולא חיישי' לשמא תפתה, ואסיר רק מגזה"כ. והא דבאמ' לא חיישי' אף לגבי ישראל (ובקדשה אבי') לשמא תפתה, היינו משום דבעלה משמרה ולא שכיח וכדאי' בקידושין מ"ג ע"ב תו' ד"ה וכל שא"י בשם הירושלמי שאבי' משמר' וכו' וכל זה מוכרח רק אי אמרינן דפתוי קטנה לא הוי אונס. והרמב"ם בפ"ז מהל' א"ב פ' כר"פ דבכ"ג, לכך פ' דאסורה אפי' לישראל — והא דפ' כשהשיאו אמה ואחי' מותרת אפי' לכהן, היינו כיון דלא הוה קידושין רק מדרבנן חשיב כאלו עודנה פנוי' לענין זה, וכ"כ בב"ש ס"ק ג'. אכן הסוגי' ביבמות ל"ג ר"פ ארבע' אחים הולכות אליבי' דרבא דס"ל פתוי קטנה אונס. אחי' מלאתי במשנה למנך פ"א הל' אישות שהביא ג"כ הגמ' הכ"ל אלא שרצה לקבץ הענין שלא בדעת הרמב"ם, וכ"מ בס' בית מאיר על אה"ע ס"י קע"ח סעי' ג' מה שפלפל ומסכהדרין כ"ה ע"ב וי"א ג"כ לקינע להרמב"ם ע"ש.

וגם אזכיר בזה מעט ממיני' דאגדתא. שבת קי"ח אמר אביי תיתי לי כדחזינא נורבא מרבנן דהוי מסיימי מס' עבידנ' י"ט לכוליה רבנן. והמליץ בטוב טעם במאי דאביי לשיטתו' מסייס בדיוק לכולי' רבנן. עפ"י דמצינו במס' ר"ה י"ח אמר רבא בזבח ומונחה לא מתכפר אבל מתכפר בתורה. אביי אמר בתורה ובגמ' וכו' אביי דעסיק בתורה וג"ח כו', לכן לשיטתו' ברצותו להתעסק בשניהם באהבה עלומה בתורה וג"ח הראה שמחתו דחזי' ת"ח דמוסייס מתכחא עבד יומא עבא והוסיף להראות הכרח התקשרות ג"ח לעסק התורה לכך עביד סעודות גדולות לכולי' רבנן וביניהן אף הרבנן דחזיקו לי' שעתו' וביתס ריקן ומסעדים לבבם ושיבו את כפשא.

— פעם אי ראה ת"ח אחד מפלפל בתורה עם גדול הדור, ואינו חש לחלוק כבוד לגדול הדור כראוי, וכאשר נודמין הת"ח אללו והיי לו מקום לדבר אתו בקתרה, התחיל לעורר אותו בנחת כדרכו, ומפרש לו קרא בתהילים ט"ו: נבזה בעיניו כמאס ואת יראי ה' יכבד. הנה המבקש כבוד מחברו ואזהב כבוד לעצמו מההכרח לכבד את זולתו כדי שיכבדוהו ג"כ וגמולו ישיב לו (וכמו בן זומא איזהו מוכבד המכבד) אכן העניו ושפל בדעתו ושונא הכבוד, ידמה כי זולתו ג"כ שונא כבוד המדומה, לכן אומר לעפ"י שהוא נבזה וכמאס בעיניו מ"מ מוכבד את זולתו אף שידע שהס' י"א ובורחים מן הכבוד, ונזהר בכבודם עד מאד. — ופי חכם קו!

ועתה היכסה אני מלת אהבי שי' שני דברים נעימים אשר לי למזכרת מן דודי הנזכר הרב המריף הדיק מוהי ארי' ליבוש זלליה אשר בחצי ימיו עלה השמימה, וכבר הי' מופלג בחריפותו ובקיאתו וקבר מחברת קודש על הלכות ראיתם בימי בחורתי והי' חכם מליץ ודובר נחות.

הרב הב"ש באה"ע סי' א' חולק על הח"מ וכי דאשה מנוה על לשנת יצרה, וכ"כ הו"א בסי' קנ"ג, וקי' דבגמ' סי'פ הבא על יבמתו אמר רב אחי זיל לא מפקדת רק מוכח חוטרא לידה וכו' וכו"ה בכתובות ס"ד, א"כ מוכח דאין אשה מנוה על שבת. אח"כ מנאחי הקו' בספר אייר בא"ח קי"ג מוהא דש"ע אה"ע סי' קנ"ה, ויש לתרץ דהנה התו' גיטין ד' מ"א: ד"ה לא וכו' כתבו דגבי שפחה כיון דלא מפקדא אפ"ו שמה גס לאחר שתשתמרר לא תקיים שבת עכ"ל ופ"ו שפיר אמר ר"א זיל וכו' דלא מוכל לבוף לבעל לגט אלא דע"י טענה, כיון דהזינא דמבררת דלנורך עצמה מוכרתת לכך, מוהני טענתה. ואולם י"ל דהא"ר ס"ל דהתו' לא כתבו כן, רק שלא מוכל לבוף את הרב לעביר על מנות עשה דלעולם בהם תעבודו, משא"כ בגירושין [א"ה: אח"כ כדפס ס' בית נוזיר על האה"ע ומנאחי טעמד קלת בדברים האלו].

זאת ועוד אחרת במוס' עדיות פ"ד מ"ז המגרש את אשתו ולכה כו' צריכה גט שני, והביא התו"ע דברי הר"מ דא"ל עושה בע' ב"ו וכו' כי

הוא נפלא וכו' מה שרצו לתרץ בזה ע"ש. ואמנם י"ל באופן אחר, דהנה
 הפרישה הקשה ומביאו הב"ש באה"ע קמ"ח איך שייך בגט ישן שמה יאמרו
 גיטת קודם לבנה, הא אי נמי בא עליה מ"מ הי' לשם קידושין. ויתרן
 דלמא תנשא אחייב לאחר בלא גט ע"ש. והנה לפ"ד הרמב"ם ניהא, דוודאי
 היבא דאיבא עדי ייחוד דהן ג"כ עדי ביאה שפיר הוה קידושין, אבל כשלא
 יהי' שם עדים, ע"כ יעשה בעילתו בזנות, והתשט שיאמרו גיטת קודם לבנה
 באופן שלא יהי' עדי ייחוד ונולד בזנות, ואין לפקפק דאי ליבא עדים מי
 מפיך לקלא שלנה עמו, די"ל בכשים וקטנים וכו' או שראו אותם
 בבוקר בקומם.

וגם מן דודי מיז הרב הכדיק מוה' זאב וואלף זלל"ה שהזכרתיו (וגוט
 בלא ז"ק, ואשתו הית' מבית ומשפחת באדע בק' שווערענץ סמוך לפאזען)
 אליע לפטיבס פלפול נאה בריש יבמות וכו' או שמיאלו אילונית זרותיך
 מותרות. והקשה בתו' ד"ה או דאילונית קידושי טעות וכו' ותימ' דקאמר
 לקמן קטן וקטנה ל"ח ולא מתיבמין, אמאי תתיבס מו"מ וכו' ותי' דהביא
 בקבלה עלי', וע"ז תמוה אדרמיז הכ"ל דהא בדף ס"א מיייתי בגמ' ראי' דר"א
 לא ס"ל דר"מ, מההיא דתני' קטנה מתיבמת ואינה חוללת דברי ר"א,
 וא"כ מי"ל הא דלמא איירי בסתם והוי יוקח טעות, ולכך תתיבס
 שפיר מו"מ.

ואפ"ל דהנה דף י"ג פליגי רי"א ורבא, דלרי"א מתי' דוקא בלא הכיר
 בה ומשום קדושי טעות, ולרבא מתי' אפי' הכיר בה דלא נאסרה נרתה
 אלא במקום מזה, וכ' הר"ן והרשב"א דלרבא אף בלא הכיר בה לא הוי
 מקח טעות לגמרי, וצריכא גט מדרבנן, והלח"מ כ' בפ"ד מהל' אישות הל'
 י' ד"ה וכן אילונית שנתקדשה וכו' דצריכה גט רק משום מ"ע, ולפ"ז י"ל
 דסתו' אזלי הכא לתרץ אף לשיטת ר' אסי דס"ל דאיירי בלא הכיר בה,
 אבל לקמן מקשה אליבי' דרבא דהלכתא כוותי' ולדידי' לא הוי מקח טעות
 לגמרי. והנה אף די"ל דהשקשה לקמן ס"ל הכי מ"ו גראה מדברי הטור
 וב"י והש"ע לדעת סתו' באילונית אי"ג גט. לכן י"ל דבגמ' מדייק לקמן
 מודתנא רי"א קטנה מתיבמת וא"ח ע"כ איירי אפי' בקבל עלי' דאי בסתמא

מאי קמ"ל דהא ממינן מותר ליבס ופקו' התוי' וא"ל דהא קמ"ל דא"ל גמי דהא אליבין' דרבא פשיטא לכתוס' דא"ל גמי. [א"ה הכה מלאתי שטמוד בזה אדמו"ו הגאון מוהר"ע איגר במשניות שלו שדפסו זה מקרוב — עשרי' שנה אחרי מות דודי מ"ו הדדיק הכל' — במוס' יבמות סי' ז' והניח בל"ע] ואולם י"ל לפמ"ש התו' דהא דגיטין מייירי למוציאה משום ספק אילונית וכ"כ הרא"ש בדממלאה ס' זריכה גמי א"כ לר"מ י"ל דלמא תמאא ס' אילונית. אע"כ דקו' התו' אלשנא דר"מ דנקיט שמיא תמאא אילונית ולא נקיט ספקי. ולפ"ז מדייק שפיר מדברי ר"א דל"ס כר"מ דעכ"פ אפי' בסתמא אסור ליבס קטנה שמיא תמאא ס'א ויוציאו לעז דהוי ס' קדושין. וכמו כן מצינו ביבמות פ"י מ"א בהרע"ב ד"ה חולצין מדרבנן ועי' בהגהות רבינו הגאון מוהר"ע א"ל סי' פ'.

וגם בשם גיסי ידידי הרב הנגיד הדדיק מוה' חיים שטרענליץ ז"ל מכונה היימאן זי"ל. בעל אחותי הנזכרה הדדיקת א"ח הענדעל זי"ל כ"ע. אזכיר בזה דברים אחרים ראויים לאמרה בשמו. ואף שהרבה בחדושי תורה וכתבם בספרי. אבחר רק דברים הפשוטין ביותר. הכה הע"ז בש"ע א"ח סי' רע"א ס"ק י"ט כ' על מ"ש בפסקי מוהר"א דיחזור ויקדש שנית על היין וכו' ואטו אם תקע בטעות בר"ה בתקיע' מעמוד שא"י לחזור וכו' ותמה מאוד וכו' דמ"ר הביא מתק"ש ששם א"ל ברכה נוספות וכו' משא"כ כאן שיצטרך לברך שנית וכו', והקשה דהא הרא"ש בר"ה סי' י"א מביא שהתוקע שלא לצורך עובר על שבות דרבנן, וכן המברך ברכה שלא לצורך כתבו התו' והרא"ש בר"ה ל"ג. ד"ה הא ר"י דלא הוי אלא דרבנן, א"כ מסולקה בזה תמיכתו על המורי"א, ואולם י"ל דהע"ז סי' תקל"ו ס"ק ב' הביא הך מעשה דמגל"א ומ"ש הראב"ן ותמה עליו. אבל בכ"ז אין להקשות על המרי"א די"ל דס"ל כן וכ"כ הכ"מ בשם רש"י ע"ש בתי"ז.

כן שמעתי מפיו פי' יקר על דברי מדרש רבה פ' בשלח: כי השבע השביע וכו' הוא נשבע להס והס לו שאין בלבו ובלבס זע"ז, למה והעליתם א"ע מזה אכתבם. אשר אין לו המשך כלל. ותו' ע"פ מ"ש חז"ל שבת קכ"ב ע"פ ורקב עצמות קנאה. כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין, וכל שאין לו קנאה אין עצמותיו מרקיבין, אי"כ כונת המדרש כיון

שנשבעו שאין להם קנאה זע"ז א"כ אין עצמותי מרקיבין ויקוייס גפיר והעליתם אינע מזה אתכם הרגון שגם עצמת השבעים יהי' קיימין. (ולפמ"ט ביו"ד סי' שס"ב שנייס שהיו שואלים זל"ז אין לקברם יחד, והוא מוהרי"א בשם ס' חסידים. א"כ גם בזה דברי המדרש נכונים).

פעם אחת שלחו תורני אחד להגיד לו פי' הראב"ע בפ' שלח ע"פ ויקריבו אותו המולאים אותו מקושש עניס בו' י"א ויקריבו אותו ליל ראשון עכ"ל ויען ויאמר לו: כי הנה מנינו בפסקא שני שאמר משה עמדו ואשמעו מה יאמר בו' וכתב רש"י אשרי שזכה שכל זמן שהי' רוצה הי' מדבר בו' וכן בבנות נלפחד ויקרב משה משפטן בו' וא"כ למה הביחו אותו במשמר, כי לא פורש בו', שהוא ענוי הדין והי' לו למשה לזרז גייב במצות ובערת הרע מקרבך, לכך פי' הראב"ע שהקריבוהו ליל ראשון מיד אחר שמאלוהו — חוץ למחנה — שהי' קמוך למולאי שבת, ובליילה לא הי' הדבור מתיחד עם משה כמיש רשי' פ' בא החודש הזה לכם — וכיחד הראשו והלא לא הי' דבר עמו השכינה אלא ביום שני' ויהי ביום דבר ה' בו' ביום אומתו בו' מן היום אשר אזה בו', וכן פרשי' בפ' בלק שבניאי אוהיע רה"ק שורה רק בליילה לגנאי, ולפ"ז הוצרכו להביחו עד הבוקר במשמר, וזה נלע"ד דרך ישר ופלא על המפרשי' שלא פי' בזה מאומה.

(ב') אדרת אליהו.

אבי אהמ"ז הנ"ל הי' הרב המאוב"ג המפורסם הדיוק מוה' אלי' זצ"ל אבד"ק לאנזבורג [המודעת בשם לאנדקבערג א"ד ווארטובע] וכפי השמועה מולד בשנת ע"ח בק"ק פאזען, והי' בשנת תע"ו לפ"ק כבן ה' שנים, וביום

חמישי לירח אב הי' הרב רב (רדיפה על היהודים) על עדת ישראל
 בק"ק פאזען כמבואר בסליחה שנתקד' ע"י הגאון מ' יעקב אבד"ק הכ"ל
 ובקונטרס הבכ"ל וברדיפות כאלה (השכיחים אז בעוה"ר) הי' תמיד מקום
 פליטת הכרדפים בבתי הכנסות הבנויים כמבואר בתריסין ברזלי וכאשר
 נתחבא הילד הכ"ל תחת הפרוכת, והרשעים הלרים מבחוץ זרקו באבנים
 ובח"כ מול התריסי' של ברזל הנקורים בעד החלונות, נפל חתיכות זכוכית
 על ראשו בעלם מוחו, ובע"ה נתרפא מיד, אך עד זקנה ושיבה הי' נראה
 הרושם במוחו, אשר הי' לו למוכרת להודות לה' מקדו.

במספר הכרוגים היתה ג"כ אמו הצדיקה מ' עריינה כ"ע בהדרת
 קודש, ועד היום הזה מזכירים שמה הטוב בתפלת א"מ רחמים בבית
 הכנסת הישנה, וכדומה, בתוך שאר נשמות הקדושי' שמקרו נפשם ביום
 ה' אב הי"ל.

בהגיע תור בחרותו השיאו אביו הקדוש זל"ל לבתו של הגאון מ' נבי הירש
 זלל"ה אבדיק שווערין אשר נתקבל אח"כ לק"ק מעזריטש בפולין גדולי שם
 הבת הכ"ל שהיא אמו זקנתי: הצדיקת מ' מיכלא כ"ע.

ובה' יש תחת ידי חבור דברי מוסר והנהגות טובות אשר כתב אביו
 הקדיש זלל"ה (אשר מכותו וקורותיו מבוארים להלן אות ג) ונקרא בשם
 סדר היום, וקיים שם בזה"ל: דברים אלה רשמתי בהיותי באכסני' בבית
 אולפנא דמח' ידידי הרב הגדול המה"ג מוה' נבי הירש יו" אבד"ק שווערין
 ונדרשתי לאשר שאל מאתי חתנו בני ידידי התו' מ' אלי' שי' ובתבתי כד
 הוינא חד כרעי' אחרעה וכו' למלאות רצונו הסבור ואי"ה בקרוב עוד ארחיב
 הדבור ויה"ר שחפץ ה' בירדנו ינליח. הכ"ד אלה הבא על החתום יום שנכפל
 בו טוב, כ"ד טבת תל"ה א"ל לפ"ק נאום הצעיר ארי' ליב בלאחמיו ה"ה מוה' יוסף
 זלל"ה הרשן ודיינא דק"ק פוזנ' יע"א, עכ"ל.

אחרי אשר למד אמה שנים בבתימדה, כתב אליו ש"ב אשר למד
 בימי בחרותו בפאזען, והיו בשני חברים תאומי הלימוד, כי הלליה ה' את
 דרכו, כי מספר שנים אשר בא לקו אמסטרדאם ואלמנה עשירה אחת

נשתדכה בו ונתגדל עד היותו גביר מנויך, ולאשר רצונו לקחת לביתו
 תיח' מופלג להיותו מחובשי בהמדר"ש ושם הנגיד הכותב הי' בשמו הטוב
 מוהי אלי' נאָרדאָן ז"ל, בקראו המכתב מחברו הנגיד הנדיק, לא אחר
 לעשות רצונו הטוב, אך מקודם נקע לק' פאזען אל אביו הקדוש לקחת
 רשיון ממנו ויברך אותו ויסעדהו במתנת כסף על דרכו ויבקש ממנו
 כי יסע רק דרך היבשה. ויהי' בבואו שמה לאמסטרדם נתקבל בכבוד
 גדול, ויתממה שמה בערך שתי שנים, ויספר כי במשך שבתו שמה בא
 הגאון בעה"מ ס' שאגת ארי' זללה"ה לק' אמסטרדם בהתנכרות וזמו
 לא הגיד. והגביר מוהר"א נאָרדען הכ"ל כבדהו להיות מאוכלי שולחני.
 ויהי בעת המסיבה על השולחן ביום הראשון ויבקש האורח הת"ח מאת
 אה"ז הכ"ל להגיד לו איזה חדושי תורה והתחיל לפלפל עמו, אז הפסיק
 אה"ז הכ"ל מעט ואמר לו: יתן לי מעלתו רשות לעיין בענין הזה, כי
 לא הייתי מוכן לפלפל בזה עם ענק כמוהו הגאון בעהמ"ח שאגת ארי',
 ויתפלל הגאון למאודה, אך רך ונעיר לימים הריגש מתוך סגנון הפלפול
 ומדרך למדו, שהוא בעל המחבר הכ"ל ושאל תן בעיניו מאודה.

אחרי כן כאשר נודע לו כי קדש אביו הה"ג זללה"ה שם שמים
 (כמבואר להלן ג') נקע לביתו ויספר כי בא לו אביו בחלום הלילה
 והודיע לו ענינו ואת העבר עליו, ויאמר לו: בני אל תצער על ככה,
 כי כל ימי על זה התפללתי לבא למעלה הזאת (כדברי ר' עקיבא מחט).
 גם הזכיר אותו לכל יאמר עוד השם בניקוד ירי כ"א בחטף פתח
 (כי הורגל בהיות באמסטרדם לאמר אות א' של השם בצירי כמנהג
 ומבטא דשם).

ויהי בנסעו לשוֹב לביתו הלצח מטיבו וידיו עמו ויוליכוהו בכבוד
 אל הספינה, ויפרדו באהבה ובברכת ידידי. למחרת הנסיעה קם רוח
 סערה ויהמו גלי הים מאודה, עד לא קם רוח באיש וגם רב המובל אמר
 נואש. ואנשי אמסטרדם ידיו ואוהביו מביני משפטי סערת הים לאנחו עליו
 ויתאבלו על ידידי. אבל הוא בנדקתו קם לפשט במעשיו ומיד כוכר את

אשר הזכירו אביו זלל"ה (שיסע דרך היבשה) ויבך ויתפלל ויעתר לו ה' ויוֹדך הרוח את הספינה בדרך אשר הלכה עד לנמל ומוקף א"ה, אז שב מהר לבית הגגיד הנ"ל ובבואו השתוממו וברכו עליו ברכת מתי' המתים, ואח"כ שלחוהו דרך היבשה למדינתו. משם נתקבל לאב"דק וורעשנא והגליל שהי' שייכי' לשם. אך ע"י עלילות דם שנתעורר פעם כה ופעם כה בימיו, מאס לשבת במדינה כזאת, ונתקבל לאבד"ק לאנצבורג (אשר יאמר היום: לאדקנבערג) בפלך ניימארק והמדינה (והי' מרובי הארצות, ואני נכדו דור שלישי לה) ונלחתי את שמו בטחור מזוין תחת ההקמה מהבד"ג דיריד פפ"ד על ספרי הב"י הכדפסים ע"י הרב מ' מיכל מ"ס בדיהרנפורט, וחתם א"ע: בשנת תקו"ס, הכעיר אליה מפוזן חונה בק' לאנצבורג יע"א). וישב שם על כסא הכוראה עד היותו יותר מתשעים שנה וכאסף אל עמיו בכבוד גדול.

גם אשתו הרבנית מיכלה היתה משלשלת היוחסין בת הגאון מ' זבי הירש זלל"ה אבד"ק מעזריטש, ועי' בס' בית מאיר בקופו שמתייחס שם שהי' נכדו של הרב מוהר"ה אבדיק מעזריטש הנ"ל והולך ומונה עד להרב הגאון מ' פייטל אבד"ק וורמייזא (כעת: ווארמס) וק"ק וויען ומשפחת בוונק, ומנ"ד אמו זקנתו הכדיקת ממשפחת הארויץ. גם מזכיר שמה כבוד מוה' אהרן משה תאומים ז"ל, והיתה ג"כ ממשפחת הרב מוה' זבי זלל"ה הגאבד"ק בערלין שהי' ג"כ ממשפחת תאומים. וכן ראיתי חרות על חותמו באמת, כי הי' להגאון הנ"ל חלוק מכתבי רביס עם אא"ז הרב מלאדקנבערג בעניני טיב גיטין וכדומה. ויש לי עוד תחת ידי מכתב מכבודו וז"ל: ברלין טוב אלול תקנ"ו לפ"ק לעת יפקדו ספריסי, וכל היורים בסקירה נקפריסי, אס לחיים ולטובה, בספר יוחק עם לדיקים וישרים, עוד ינוב בשיבה טובה, וה' קרנו ירים — לאהו' מחו' ידי' כבוד המאוה"ג הישיש כמוה' אלי' כי' אחדש"ה כמשפט האבהה הגעני אמרותיו הטורחים וכו' — — — — וה' ישמחנו בישיעונו, ויחדש עלינו השנה הזאת הבע"ל למצא מנוח לעבוד עבודתו, וללמוד וללמד תורתו לשמה ולחסות בללו, ועבודה לא כעבוד עוד מבלי לו. כחפץ נאמן בברית אהבתו, דורש שלומו ושומר טובתו הק' זבי הירש, עכ"ל.

והנה אנכי זכיתי משולחן הטהור, מכתב הדור הערוך אלי מידו
 הקדושה, והעתקתי לי לזכר עולם. וז"ל: אגב חביבתי עליך, אעשה
 לך מדור בפני עמך אהובי בן בני החביב לי כבני. כתוב לי מאביך
 הרבני שי' שאתה נוסע על החתונה שלך למז"ט, ויה"ר שזיווגך יעלה
 יפה לאריכת ימים עם נ"ג ויה"ר שהשם יתן לך זרע כשר לעבודת
 ה' ולתורתו לאריכת ימים ולפרנסה טובה. ועתה שמע בקולי — ר"ד
 י"א, תמים תהי' עם ה' אלי כל המתמס עם ה', השם מתמס עמו
 ותלמוד בהתמדה בש"ס ופוסקי', והעיקר לחזור תמיד על למודך שתתקיים
 בידך גירסא דיוקנותך, גם תעתיק מן אביך הרבני' העתק שכתתי לו מן
 הכתובת הישנות שבי' לי אהמו' הקדוש זל"ל בשנת תצ"ה ותזכר לקרותו
 לפעמים שיבי' שגורים בפיך, לשמור ולעשות, ודרך כלל תהי' זהיר לכתוב
 עמך בכל הכתובות טובות שאתה רואה באביך שי' ולקיימם ולא תניז
 מהם, ותהי' דעתך נוחה לבריות ושלום עם כל אדם, בפרט עם כבוד
 הרב דקהלתם שאתה בא שמה, ותהי' דעתך נוחה עמו, וכל שרוח
 הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.

והשם יגבי' קרנך בכבוד, ומוזלך יניץ ויפרח, והיית כגפן אדרת,
 ויערב לך דורך דרשה לשמחת נישואין שאני שולח לך, ויה"ר שתזכה
 גם אתה עם זוגתך לתן דורך דרשה לשמחת נישואין של בניך ובני בניך, אחי
 כ"ד אבי זקנך הד"ש ומבקש חסדי ה' על טובתך ועל אריכת ימך
 לעבודת ה' וליראתו, הצעיר אלי מפוזן חב"ק לנכבד הרב יע"א, עכ"ל.

והנה הרבה ספרים חבר הן במילי דשמעתת' והן במילי דאגדתא,
 ואעתיק נא שני דברים הנקלים להבין. במס' זבחי' ד' י"ט בתו' ד"ה
 א"ה מצפרא כמי, תימא כיון דהוי במיתה אחי' בקי' מיושב, וכי בס'
 פנים מאירות לתרן דהא בריש פרקין ילפינן ק"ו מיושב שאוכל ולא ילפינן
 מה יושב שאינו במיתה אע"כ כיון דבזר כמי אינו במיתה בעבודה שאינה
 חמה ומחלל לכך צריך למויף מיושב שאוכל, ולפי' לא מכלל למוד ק"ו מיושב
 שיבי' כמי מחלל העבודה מהאי דשלא רחוק ידים ורגלים דחייב מיתה, דהא
 איכא עבודה שאינה תמה שא"ח מיתה וכדאי' במתני' לקמן ד' ק"ב ע"ב

ומביא רש"י לקמן י"ח. דהוי רק כד' עבודות ע"טו ואיך נלמד ק"ו אף בעבודה שא"ח מיתה עכ"ד בחיד' דמס' הג"ל, והנה ז"ל דמנחו דהא בבריית' סתמא קתני עבודתו פסולה אי"כ אין לחלק. והנה דבריו תמוהים לע"ד דהא קו' ר"א על יוה"כ מ"ט שלא קידוש משלא רחוק, וכו' ביום לא הי' עבודה כשרה אלא בכה"ג ושפי' מקשו בתו' דאי"כ למוקף מיושב שאינו במיתה, וז"ע.

והנה עפ"מ"ט הכ"מ הל' מעשה יוה"כ ה"א בשם הריטב"א שלא הי' העכו"ב בכה"ג ביו"כ רק בעבודת היום משאי"כ תמיד ושל שאר קרבנות כשרים אף בכה"ג הדיוט ולא כאמר כ"ג אלא למזוה, ולפי"ז ניחא דברי הפ"מ. [אמה"ס לפע"ד יש לנעי' דהא תו' לא ס"ל כשיטת הריטב"א, עי' דף פ"ו: דזכרים ד"ה משום וכו' שמיטת התמיד ועבודת היום וכו' ולשיטת הריטב"א רק תה"ד לא הי' בכ"ג. גם התו"ט הביא דברי הרמ"בן במס' יומא בפ"ב בזה ועי' בס' א"ן קדשי' ט"ט שעמד בזה ג"כ ובדבריו האלה ולא הזכיר הפמ"א כלל, רק כתב: יש רוצים לתרץ וכו' ושיבוש הוא. והנה לענין תה"ד אי שלא רחוק חייב תנ"י בפלוגת' רב ולוי במס' יומא כ"ד. דלוי ס' אף בתה"ד זר חייב מיתה ככלע"ד וי"ל דגם אליב"י דלוי אין לתרץ דקאי עבודתו פסולה על תה"ד, ובעבודת היום ירחץ ידיו ורגליו אח"כ, דזה דוחק לאוקמא הברייתא בכך. גם ק' לפרש לשון עבודתו פסולה בזה האופן, וע"ע יומא ל"ב: תו' ד"ה א"כ קו"ל וכו' אבל תמיד דל"ט לעבודת יוה"כ ל"ק עליו אהרן וחקה בשמיטה דלא הוי עבודה וכו' משמע ג"כ דלא כשיטת הריטב"א].

גם כתב על מ"ט הט"ז ביו"ד סי' ע"ב ס"ק ט' ד"ה אפי' אין בו ראש והרגליים, בתשו' מוהר"י מייקן מיקל יותר להתיר העוף וכו' וכן דעת בעל הדרישה להקל בזה עכ"פ היכא שיש עוד איזה נד לקולא דהיינו שאנו משערי' ס' בכל החתיכה וכו' והענין קשה להבין דמאי נד קולא איכא, אבל מלמדי בדרישה שכתב שיש עוד נד לקולא דהיינו שהעוף או האווז היא כתמלא מבשר או תפוחים כהובג, אע"פי דקי"ל באיסור דבוק בענין ס' בחתיכה' לחוד בלא המילוי (כמבואר באותו ס"ק

יוד) וכמ"ש הרמ"א בס"י ע"ג ק"ו מ"מ כיון דאיסור דבוק היא חומרא לשער בו לחוד, ומה שאין לנו מצטרפי' עמו המלוי הוא ג"כ חומרא, א"כ כיון דאיכא עוד טעם להתיר דיש בעוף אף בלא כנפי' ורגלי' ס' נגד לבו, לכך יש להתיר אף בלא כנפים ורגלי' כמ"ש מוה"ר"י מייך להתיר עכ"ל הדרישה, והט"ז קצר בהעתקה ולא באר כל צרכו.

[אהמ"ס אח"כ זכינו לם' הפמ"ג הביא ג"כ הדרישה והוסיף לבאר שכונתו שאפי' חסרה הגררת דהיינו המפרקת ומיקל יותר דאפי' מילוי ל"ד ולא הרגיש בזה מה שקצר הט"ז].

עוד מצאתי פי' הפסוק ושמתם את המנות כי בעצם היום הזה הוצאתי את אבותיכם וכו', אשר אין לו המשך, ואפ"ל עפמ"ש המפורשי' שהי' מוחש העת להוציאם ממצרי' קודם הקץ, דאליכ הי' משוקעים בטומאתם, לכן לא המתינו עד שיתחמץ העיסה, ומז"ל דרשו ושמתם את המנות שיהי' מדברים בבאים לידי חימוץ ונריך לשמרם שלא יחמיאו, א"כ י"ל דזה יהי' לכם לזכרון עי"י שמו, אך הי' הדבר נחמץ לשמור גם אחכם שלא תבואו לידי חמוץ הטומאה, שהרי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' שלא הי' אפשר להתמהמה עוד. (ומדברי התנא ר"ג מה שזו — על שם שלא הספיק בנקם — עד שנגלה וכו'). עוד על מאחז"ל אם פגע בך כו' משכבו לבהמ"ד וכו' ומקשים אמאי לא אמרו מיד, יזכר לו יום כו' ותי' עפי"י מ"ש במס' יומא בתשובה מאהבה זדונות נעשו לזכותי, ותשו' מיראה נעשו רק כשגגותי, לכן נתן ענה ללמוד תורה שהמאור יחזירנו למוטב וישב מאהבה זדונות נעשו לזכותי, משא"כ בהזכרת מיתה ישב מיראה. (ובזה מובן ג"כ במס' ברכות לעולם ירגיז כו' נחמו מוטב ואל"ל יקרא ק"ש כו' עד — יזכר לו יומי, ויאז היא).

(ג פני ארי')

אביו ה' הרב הגאון הקדוש הדרשן כבוד מוהי ארי' ליבוש זללה"ה אשר ילדתו אמו הנדיקת ל"ע בהיותה בת חמשים שנה ומוחזקה כוקינה, בק' פאזען, ובהיותו בן י"ג שנה דרש ברבים בבהכ"ל הישנה בק' פאזען וילך הלך וגדול עד אשר נתקבל לאבד"ק פייזער ובק' סאמטור בעודנו בימי חרפו ואח"כ הביח הרבנות ונתקבל למלאות מקום אביו הנדיק להיות דיינא ודרשן בפחא בימי הגאון מוהי יעקב זללה"ה אבד"ק פאזען.

והנה מדבר העלילה הידועה (בשם עלילת דם, אשר התעוללו תמיד אנשי דמים ומרמה על נדיקים ותמימים, מאז עד עתה, וברוך המאיר לעולם בכבודו ומזכך לב שרים ונלכים בתבונה ונדק, להשגית צוררים ואויב מתכבלי)

הכני מעתיק בזה מן הספר עמודי עולם אשר נדפס במשך ימי האפילה הגוראה והזרה האכזרה, והרב המחבר הרב הגדול מוהי שמואל אב"ד ור"מ דק"ק שטריס יע"א (נדפס בבערלין שנת תק"א לפ"ק) ה' מיודעו ומיכרו העיב, וז"ל: הגה גלוי וידוע מהעלילת שקר אשר התעוררה בעו"ה בק' פחא*) בער"ה שנת ה'צ"ו לפ"ק (שהיא למספר 1736) וגופא דעובדא הכי הוה, שתינוק נכרי נמא מת כמו חזי פרסה מן העיר, והאיזא שס רע בלשון שקר, שאכחנו בני ישראל עשינו זאת (לרצוח התינוק, כמו העלילה בדאמסקוס בשנת ה'ת"ר, בענין Pater Tom) ובאו השוטרים מן

המקום (כך קראו גוף העיר והבירה לעומת מבוי של היהודים הבנוי במזרח העיר וטערים נעולות הידועה בשם Ghetto) לרחוב היהודים ביום ההוא, ותפסו את הרב הגדול הדרשן הקדוש והטבור מוה' ארי' לב זצ"ללה"ה והשתדלן הגדול הקדוש והטבור מוה' יעקב זצ"ל [והנה הי' דעתה של זוגתו הרבנית כ"ע שימלט על נפשו לק' מעזריטש מקום שבת מחו' על כפי ההוראה הרב הגדול מוה' נבי הירש זללה"ה, אבל הוא בדקתו השיב לה, לא נכון לעשות כן לעזוב את עדתי, ואולי יתפסו אחרים רבים וגדולים למען אשובה עי"כ למקומי ואהי' אנכי גרמח בזקנין] גם נתפסו שני יחידי סגולה, והיו מיסרים אותם, ועל שהיו מקבלים הכל באהבה, שלחו התליון לבית הסוהר אל הרב הדרשן והשתדלן להקניף פאת ראשם ולהשחית פאת זקנם וכל שערות גופם, באמרם פן ע"י שערות גופם יעשו כשפים שלא ירגישו העמייים הקשים. וארי' שאג ישאג ליתן קולו בבכי, ובקול מר התחנן אל התליון, לעמת אותו בעמייים קשים חזי שעה יותר מזמן הקצוב מבעל המשפט ולהניח לו הדרת זקנו שלא יהי' כנגד המשחיתים, אבל תפלתם לא עשתה פירות וכו'.

ביום א' למחרתו [כי ביום ו' עשי'ק ג' מרחשון ב'או שנית ותפסו עוד חמשה יחידי סגולה] ברחו כמעט ג' חלקים מבני קהלתנו, וגם אנכי ברמתי לארץ מולדתי ק' לאנצבורג, ובהיותי שמה שמעתי מהבשורה הרעה שהיו מענים ומיסרים את הרב הקדוש והשתדלן (בליל ג' בחזי הלילה אחר נסיעתי משם) בעמייים קשים ומרים, ובתחלה היו מענים ומיסרים את הרב הדרשן, וקודם העניו במר לו לעצמו מהשופט חזי שעה להתבודד ולהתודות על עונותיו, כי הי' ירא לנפשו פן תלא נפשו בעת העניי. והיו כופין את השתדלן בעת העניו להיות עומד אללו בכרות קלועים דולקות בידו, כדי שיראה מה שיעשו לו אחריו בדיכו, ופן נחמת אימת מוות יהי' נסוג אחור יין האמת והאמונה. והאר"י כוהס גנחי גנח ויילולי יליל בקול תרועה וצבירים, רק שפתיו נעות בתפלה ובוודידיים; ולאחר גמר העניו הי' שוכב ודומם כאיש נרדס. ואחר זה היו מענים ומיסרים את השתדלן וקולו קול

יעקב הי' נשמע ברחובות ובשווקים [כי הי' מלומד בלשונם] ויאמר יעקב
 להאופטיים בזה"ל: הלא אין בידכם רק להיות שולט ומושל בגופי, אבל
 נשמתי רוח חיים תלא ותהא צרורה בצרור החיים, ואתם תרדו לבאר שחת
 בנקמת אל ארך אפיים. — והני תרי קדושים קדשו שמו הגדול לעיני כל
 העמים, ומאסו בגופם ונפשם, וה' לקח נקמתו בהתליון כי בתוך שלושים
 יום למיתת הדקיקים עמודי העולם, עבר התליון לעיברא דנברא במקום
 שהמים הולכים שם לבני אדם עד קרסוליהם, ושם נפל ובאו המים תוך
 נחיריו וגרונו וימת שם במיתה משונה ומגונה, ואחר זאת הארץ יראה
 ושקטה וכו', אכן עדיין היו שבעה חסובים נתפסים וכו', ובשנת ת"ק לפ"ק
 ילא המשפט הקנליר יר"ה לאורה, בקיועת האל הגדול הגבור והנורא,
 שאנחנו בני ישראל נשתדל להמציא תשעה פריזים [אצילים המכונים: אדעליגע]
 ומהם יבחרו ג' מהם שיטבעו במעמד ששה פריזים אחרים, שלא ידעו ישראל
 מזה מאומה, וגם התפוסים הכיל יטבעו מעוטפים בטלית וקיטל שבעה חמורה
 שבאו המקום (אנשי העיר ותושבי') עליהם בעליה שלא כדתי, וזה ילאו
 התפוסים הכ"ל לחרות בחודש מנחם ביום ג' אחר ט' באב ימי אפילה,
 וליהודים היתה אורה! אמרתי עתה באתי במגילת ספר כתוב, למען תהי'
 למשמרת לחורי דורות, וחברתי חבור קטן וקראתי שמו עמודי עולם על
 שם הכי תרי עמודי עולם הכיל. עכ"ל בשמי לשון קצת.

והגה הרב המחבר הפסיק בין הפרקים כי לא הגיד סוף דבר, על
 כן אפשר בזה שיחתי, כפי אשר מקובל מן האב לבן, כלם אהובים וברורים
 דיקים וישרים. והוא איך שהדקיקים עמדו בכסיונות אין מספר פעם בקשות
 ופעם ברכות כי יועצי המשפט הבטיחו אותם באם יודו לאמונתם אזי מיד
 ילאו לחפשי ברבש גדול. פעם אחת בשבת לעת מנחה באו אל הרב הדרשן
 זללה"כ לבית הכלא והתפיקה אנשים מלובשים בגדי ישראל כמו נגידים ולומדי
 תורה ממדינת ליטא, ואמרו לו בלשון יהודית, שהם קוחרים עוברים ליריד
 לייפציג ושמעו מן המעשה הנוראה, ע"כ מצאו תחבולה לבוא אליו בחשאי
 ולתת לו ענה הגונה וטובה כדת מה לעשות, כי לפי דעתם אם רק לפנים
 משפה ולחץ יודה לאמונתם ולבו כל עמו אין בזה כל כך מהחויב לענין

יסרה ואל יעבורי. אבל הרב הצדיק הדרשן מיד צבואס וצטרס יקרבנו אליו.
 קס ידו למו פיו הקדוש ולא השיב מאומה על דבריהם, והיחס לדבר עד
 אשר בלאו. אח"כ ספר הענין וגלה דעתו שלא רצה להתוכח עמהם. יען
 הרגיש בהם מיד שהמה אפקורסי' ישראל, וכך הי' באמת. כאשר מודע הי'
 חזרת המתחזקים הנודעים בשם יעזראיטען ומשומדים יחדיו. וכל כך מענים
 אותם עד שלא הי' בכחם לעמוד — ואח"כ הי' נושאים אותם לביתם, וזיו
 מעונים ומיוסרים על מטותיהם איזה שבועות, עד אשר נאספו אל אבותיהם.
 ושמת הרב הדרשן זללהיה עלתה השמימה ח"י בסלו תצ"ו לפ"ק, ושמת
 הרב השתדלן ב"ז מרחשוון תצ"ו לפ"ק. הרב הדרשן אמר כי כאשר היינו
 לו כדורי ברזל מלובנים באש תחת זרועותיו ואילני ידיו, מיד הי' מרגיש
 בעצמו שתכופה הריאה, ועשו אותו כגברא קטילא. הפו"מ התאמנו להוציא
 לאור משפטם, ולברר כי אין יהודים משתמשין בדם לפסק מעולם. וכמה
 נכרים העידו ונשבעו על זה מאחר שהם דרים מספר שנים בין יהודים
 ויודעים הטוב ובברור גמור. שזה רק עלילות שוא ושקר, אכן לא הי' ביכלתם
 להוציא העלילה לגמרי, והשתדלו בכל מאדס להביא המשפט לבית הנועד
 הגדול (טריבונאל) לעיר המלוכה ווארשוי. אבל הבוחרים עשו חרס בתפלה
 לבל יתערב מליץ בזה הענין להמליץ טוב במשפט, והי' הפו"מ מוכרחים
 לשלוח ולבקש מאת הפו"מ דק' וויטן, והמה התחמו לשלוח משם מליץ
 מפורסם עד לעה"מ, אשר לקח הענין בכל חוקק ועוז בידו, ובעזה"י יאלה
 הפקודה מאת המלך הישר*) — כי נמצא שהעלילה שוא ושקר וכזב. אבל
 הקדושים הג"ל כבר עלו בגזוי מרומים, תנצ"ב. —

בער"ה תצ"ו לפ"ק כאשר הוליכו את הרב הדרשן לבית המשפט, והי'
 לעקה גדולה ויללה ברמזות, הי' מהפך את פניו נגד יהודים ואמר ברוח
 כחן: מה תעקו? הלא היום באשמורת הבוקר (בשליחותי זכור ברית)
 התפללתם והזכרתם לבל נשבר את הצדיקים הקדושים עשרה הרוגי מלכות,

ועתה מתירא אנכי אולי בעת יליאת כפשי לא יהיו אלני עשרה אנשים
 מישראל לקדש שם שמים — ע"כ אנשה זאת לעיני ואודיע בזה כי הנני
 מוכן ומזומן לקדש ש"י ויהי מברך בקול רם הברנה מקדש שמו ברבים-
 ואמנם כבר הרגישו בזה רבים אשר הי' מוכן לקדש ש"י כי כאשר דרש
 ברבים בפ' בלק בבהכ"מ ע"פ מי מנה עפר יעקב וכי, שהכוונה מי יוכל
 למנות או מנה כבר הזכות של בני יעקב הסובלין עלבון אויביהם המשפילים
 אותם עד לעפר הארץ, ומספר רובע ישראל אשר נכלו צרימו להמיתם
 במיתת רבוע שחותכים ומבקעים אותם לארבעה חלקים — כמו שהי'ת'
 מיתה ידועה באומות הקדם — והסוף לומר: אף שמות בזה יקר מאוד,
 בכ"ז הוא בעלמו [בלעם הרשע] אינו מתאוה למות כמו הקדושים האלה
 ביסורין, רק חפץ לחיות ולמות בשלוט ובמישור, וזהו מות ישרים כמות כל
 אדם מבלי פגע ויסורין, אך האחרית טוב הנפון להקדושים יחפון לחלק
 עמהם, זה שאמר ותי אחריתי (שכר טוב לעובד'ב) כמוהו, וכאשר גמר
 לבאר הפסוק הכ"ל, כתעלף ונפל על פניו וכמעט רגע אשר נבהלו
 השומעים, אכן שב רוחו אליו, ויהי מקיים הדרוש לנכון (דבר זה שמעתי
 ג"כ מפי מעלת מחוי הגאון מוה' ישראל משה האב"דק קארטיק אבי גיסי
 הנניד הרבני מ' נפתלי מאזעס ז"ל בעל אחותי היקרה מיטה כ"ע בעהמ"ח
 ש"ת רשמי שאלה*).

והנה הרב הקדוש ה"ל חבר הרבה ספרים בהלכות ואגדות ופסקי
 דיני, רובם נאבדו בין המסיבות המתרגשות, ומעט נשארו עוד ת"ל והסם
 בכתובים. עד היום מזכירים את ה"לדיקי' האלה בהזכרת נשמות וביאהכ"ט
 שלהם, זכותם יעמוד לנו ולכל ישראל עד עולם!

והנה מנאחי בכת"י של אמו"ז הרב מוה' אלי' אבדקי' לאנדסבערג
 זל"ה, רשום בכתב אמת על אגרת וו"ל: אגרת היא כתב יד של אמו"ז

(*) עשנו כובעת עשפתה נאפתלי מאזעס בפאזען.

המסיד הקדוש זללה"ה הי"ד, אשר כתבו בער"ה השייך לשנת ת"צ"ו לפ"ק
וקודם שגמרתי כתפס בעייהי, זכותו יגן עלינו ובעדינו ע"ע אוכי"ר! והכני
לבעתיק אותו בזה:

ב"ה, עתים לטובה עת מכתב פתוחי מותם קודש למד למעלה, גילה
אמר גילה לשתא מעלי' נהירא וללולה לאהי בני יקירי האלוף התו' המשכיל
מוהר"ר אלי' יצו ה' אתו הברכה! י"א ר"ד, הגה מכתבך קבלתי יוס וי"ו
העבר ולאשר שכעת אין הזמן מספיק להרחבת דברים כ"א להשיב להפקת
רצונך, אודות שהי' פה שטף מימי, עם כי מסתמא כבר מפורסם, ת"מ
ראיתי להודיע לך קצת, שהמים באו ברחוב בר"ה אב וגברו בכל יום ויום
עד יום ה' וכו' והי' המים מקלמים וזנקים לחומת בהכ"נ וכו' וכמה
מהעירוניס שהבריחו את שלהם חוץ לעיר, וזוגתך תי' שהיא רבת לבב
התייטבה ליסע לבית אבי' לק' מעזריטש וכסעה לשלום עם הילד יצו' וכו'
ומשם מביאים קומה לכאן מפני הדומק הגדול, וממכר המדה רביעית פה
ח' זבובי', ואם כי תוכל להבין עניני, מינו האער היותר גדול הוא בהרגש
דומק העניי' כו' וההברח לקרר מזה, עכ"ד. והמכתב הי"ל הי' ברצונו
לשלחו לבנו הכ"ל אשר הי' לעת הזאת בקי' אמסטראדאס: הבהונת בד
קודש, אשר היתה מלאה רשומים וכתמים מן הדם היסורין, לקחו להם
לזכרון קודש, בנו הגאבדיק לאחדסבערג הרב מוה' אלי' זל"ה מחציתה, ובתו
הדדיקת מי' טויבא כ"ע החלק השנית. ואח"ז הרב מוה' אלי' הי"ל אורישה
לבנו אחמו' הרב מי' יוסף זל"ל בפאזען, ועדן היא מונחת ברור ומתום
למשמרת אלל בני הבכור הרב מוה' משה מי' בפאזען, ומן החלק השני לא
ידע דבר, כי גם מנייח של הדדיקת טויבא הכ"ל, לא כוכל לברר מאומה,
כי מפורים ומפורדים המה. [ואולי ע"י הפנת החבור המוכחי בישראל
יתברר מה].

בכל ער"ה הי' מקבל על עצמו איזה תוספת חסידות ופרישות והכנה
טובה מן המצות מוסף על מה שקבל בשנה שעברה. גם כתב לבנו הכ"ל
קונטרס סדר היום להתנהגות ישרות ואעתיק מהם בזה רק דברים השוים

לכל כפש שאין בהם חומר כל כך לעשותם; ומי יתן ויכול להחזיק המועט.
 וז"ל ראשית חכמה יראת ה' לעמוד בבוקר ולעשות תקון חנותי, ואם לא
 יספיק הזמן עכ"פ לומר איזה קנות והיודי לומר בכוונת הלב ולהתחרטם
 ואח"כ ללמוד משניות ואף אם רק ב' משנות עם פ"י הרע"ב והתיו"ט וללמוד
 שיעור פשוט, ואח"כ שיעור בגפ"ת, ותראה להכחיס על העניינים ולדקדק
 בהם ולחזור על הלמוד, כי אין לך אבוד הזמן יותר ממי שאינו מחזיר על
 למודו, ולכתוב לך חדשי' ופירושי' בסוגיות וכתו: סימן לזה: קנה לך חבר,
 הקולמוס יחי' לך לחבר; על הכל לומר: בלי דרי, ובתענית שרריך עפ"י
 הדין לקבל עליו בפה מלא, מנהגי לומר עד שאשנה מנהג א' ובחרתי לי
 המנהג דקוף פ"ד דזבחי' המתחלת לשם עשה דברי' הזבח פו', וכן לזהר
 משבועות וקללותי, ותסר כעם מלבך ודברי חכמים בנחת נשמעיים. ותזכור
 כי האדם נברא לעשות רצון בוראו ית' והשכר ממילא בא כי לא ימנע עוב
 להולכי בתמיס, ובוטח בדי חסד יקובצנהו.

אות א"ל"ף ר"ת אמת למוד פיך, וזה כלל גדול בד"ת ובר"א ואפי'
 דברי' בעלמא לפחות מורה על האמת והאמת במימי, שלא להתכבד
 בקלון חבירו ולהזכר מלבי"ר ומלצנות, ולהזכר בשמירת שבת ולקבל שבת ולקבדו,
 וכן לקדש עצמו מן הרבורי רעים ע"י ד"ת, לקבוע שיעור בלמוד גם מקרא
 כ"ד ספרי' וללמוד ספרי מוקר על ככון, ומרגלא בפומי דרוש לומר משל
 נאות: מוקמר שבת בפעם הראשונה על היריד ומבקש מאוהבו שיראה לו
 הדרך הנכון, אנה יקנה סחורה טובה, ואם אין לו פנאי ללכת עמו אזי
 ימסור לו מראה מקום בע"פ ובכתב להתגררים הטובים שילך. כן הדבר
 הזה, באם אין הזמן מוספיק להזהר על הכל, הלא לפחות אזהיר אותך
 לעיין בספרי המוסר המונחים לפתך, ושם תמצא די לרוות מאווכך, ותמצא
 ג"כ מה שהעתיק הקצור של"ה מספר יסוד יוסף שחבר ח"א מ"ו ז"ל ל"ה
 לתיקונים והשמירה מזה, ויהי חקוק על זכרוך. וראוי להתפלל על השגת
 ת"ת ולגדל צניס לתורה ולעבודה, ולפקוח עין בדברים הנוגעים בממון לחוס
 על הולאות שהמה שלא לצורך, אך להתחזק אי"ע בנתינת המעשר ובנדקות
 כאשר אמרתי לך, ולפתוח בשערי עצה"ע. כשתלך לסעודת מנוח תהדר

לפלפל בד"ת, ופותר בשמחת שואין שרריך להזכר מהרוריס רעים. ורק
חזק לחשוב את השלום דרך כלל ושלל לדבר בגנות שום אדם ותחמנה
בטובים. וה' הטוב ברחמי ית' ילתי ענייך בני טוב, אמן!

ואזכיר ג"כ בשם מחי הגאב"דק מעזריטש בפולין גדול הרב מוה' בני
הירש ז"ל פי' מקרא קודש: כלל החכמה בכלל הכסף ויתרון דעת החכמה
תחי' בעליה, עפ"י שדרשו חז"ל כי המחזיק ת"ח שכרו הרבה, ע"פ
המקרא שמה זבולון בלאתך ויששכר באוהליך, ח"כ שיה המחזיק ת"ח להלמוד
תורה ועץ חיים למחזיקי' בה, אכן לאשר אמרו חז"ל כל ת"ח שאומרי' ד"ת
משמו שפתותיו דובבות בקבר הכה למעלה הזאת לא יגיע רק הלמוד ולא
המחזיק ת"ח ברור כספוי לזה יאמר: כלל החכמה בכלל הכסף הכל שעושה העשיר
בכספו שמחזיק ת"ח להגין עליו לעוה"ב, שיה לכל החכמה בעלמו אבל עוד
מוספות ויתרון לחכמה שהיא תחי' את בעלי' שאומרים ד"ת בשמו וזכרו
לא יסוף. — עכ"ד.

ועתה הכה מקום אחי בזה להזכיר איזה חדושים בשמו של אחי
הקדוש זלל"ה, מעט מהרבה אשר אחי המה בכתובים. הרמב"ם בפ"י מהל'
תפלה כתב כל הישן בבגדי' אינו מברך בשחרית ברפת מלביש ערומים,
ואובא ג"כ בהרא"ש במס' ברכות, ונראה להביא רא'י דכל שאינו יטן בבגדים
מכובדים מקרי ערום כל שהוא בוש להתהלך. בחון ובין אנשים וטפיר מא'
לברך מייע באם לובש בגדים אחרים אח"כ וכמו שפ"י ז"ל. כאשר הלך עבדי
ישעי' ערום ויחף. ערום בבגדים מטולאים ש"מ כל שאינו לבוש בגדי' ראוי'
לכבודו ערום מקרי' וכן מ"כ בשם הגאון חכם צבי ז"ל. (אהמ"ס עי' ברי"ק
מגיילא פ"ד שכי על האי דפומה פורס על שמע ומתרגם. חז"ל פומה מי
שבגדי' קרועים וכו' כאשר הלך עבדי וכו' ומתרגמינן כמה דאזיל פומה
ויחף. עכ"ל ואיב לפי התרגום אין רא'י, ולפ"י י"ל דהרמב"ם נקט לדעת
ברי"ק, וע"ש פי' רשי' ובתו' שם ובהגהות מוהרי"ב, ובהרע"ב פ"ד דמגיילא)
[ולעג"ד נדקו דברי הרב הקדוש דעכ"פ לא הי' להרמב"ם לפתוח ולפסוק כל
הישן בבגדי' דמשמע אף בקרועי' דהא אף להרי"ק בקרועי' עכ"פ ערום מקרי'
ומחויב לברך וזהו ז"ל כל הישן בבגדי' שאינם קרויע' כו'. ארי'].

המ"א בהל' ר"ה כ' דלכך אין לומר ז' פעמי' המלך הקדוש דל"ל
השם חיקס, ובאס ישנה, כשיבוא אח"כ לומר עם השם כראוי שגירא דלישנא
ינקוט או יטעה עכ"ל. וליכ טעם אחר דבאס ירגיל א"ע לומר ז"פ יהי'
מורגל אחיב ויאמר אחר עשי"ת ג"כ המלך, ויהי' מוכרח אח"כ לחזור ולומר
ז"פ האל הקדוש עם השם הכנוי, או אולי ישכח לומר אח"כ ז"פ. דבשלמא
במשיב הרוח וטו"מ ממילא מורגל אחר איזה שבועות בכך ונריך לחזור ולהרגיל
כבראשונה, משא"כ בעשיית שיכול לבוא לתקלה אח"כ. (אהמ"ס גשאלתי מן ת"ח
א' מדוע בחר לו הרב דרך אחר דלא כמ"א, והשבתי אולי כוונתו, דהמ"א
המניא טעם בזה ולא נמצא לו הוכחה כ"א מהא דכי הביי' בשם הרדי"א
עכ"ל, ור"ל כמ"ס המחז"י השקל דס"ל דלא מהני ז' פעמי' כיון שאינו מתחיל
מתחילת הברכה וכו' ואף דאין ל"פ כוונת' מ"מ בכה"ג כ"ע מודים עכ"ל
משא"כ לסברתו דלמא משתלי הלא נמצא פעמי' אין מספר בש"ס ופוסקי'
להלכה, עוד איכא מ"מ לדעת המ"א לא מהני אבל איסורי לא עבדי, אבל
לדבריו הקדושי' הוה איסורי' משום ברכה לבטלה ושינוי מטבע בברכות. עוד
כ"מ להמ"א דשאי לעשות ג"כ בזכרנו ומ"כ וכדומה, משא"כ אי נישט לתקלה
גם באלה לא יעשה כזאת דהוה הפסק באמצע הברכה לאחי"כ. ואולם י"ל
אולי גם להמ"א איסור לומר ז' פעמי' המלך הקדוש דאף דאמרינן דלא
מהני מ"מ מידי ספיקא לא ילאנו, וא"כ אם נזכר באמצע הש"ע שהוא מקופק
אם אמר אין יכול לחזור דלמא מהני והוה כלאחר ל"מ ד יוס, ואולי לא
מהני ומחויב לחזור, ודי"ן].

גם אמר למנהג כהן למשמע בתפילין כשאומרי' בקדושת ובא לציון:
לשמור חוקיך כו', וסמך לזה מצא מהא דא' בירושלמי לברך כשמסירין
התפילין בא"י לשמור חוקיו, ואף דלא נהיגין קי' מ"מ זכר לדבר הוא עכ"ל.
[וכשה' המבור הזה תח"י אדמ"ו ומחו' בגאון רבינו עקיבא איגר זלליה
השתעשע בו מאד, הגיה' במקום הזה במקום בירושלמי וז"ל ברכות מ"ד
ע"ב דבני מערב' בחר דמסלקי תפילין מברכי' לשמור חוקיו עכ"ד הקדוש].
אהמ"ס, מהגהת רבינו נראה שהתפלה מדוע לא הביא הרב הקדוש בפשיטות
ראי' מנבלי, ולפע"ד י"ל דמנבלי ברכות אין כ"כ ראי' דמברכי' מחמי'

החיוב ואולי רק ממנהגא בעלמא, ועי' מגילה פ"ג מ"א מקום ש"כ ה"ג
 לברך יברך וכתב הרע"ב ר"ל לאחריו — הרי דמגילה וכלל רק מנהגא לברך
 לאחריו — והא דלא מתרנו בגמ' (בברכות ובגדה י"א) על קו' לאפוקי מה
 לאפוקי ממותי דאין חיוב רק מנהגא, ד"ל דעדיפא לכו לתרוצי לאפוקי ריחני
 (דאפי' מנהג' ליכא) משא"כ בתלמוד ירושלמי משמע שהוא חיובה כמו ברכה
 לפניי. עוד י"ל דמצבלי אפ"ל דגם בשאר מוות כמו בטלית וכו' מברכין,
 משא"כ בירושלמי מפורש אתי' כמ"ד במקת תפילין הכתוב מדבר וכן איתא
 ברשב"א חידו' ברכות דף י"ד, ובבב"א מ"כ המדקדקי' מסירי' הרצועה מעל
 היד כשמגיעו אלל שששומר חוקקי, ובפמי"ג א"ח סי' כ"ט כ' שיש לחלוק בר"ח
 כאן התפילין, ובב"א ריש הל' תפילין כ' דאין להסירם ע"ש. [עיי"ל דבבב"א
 אין מפורש שחי' מברכי' בשם ומלכו' דלא נזכר בכ"מ רק אקב"ו ל"ח, והא
 דלא מתרנו בגמ' בברכות מ"ד ובגדה י"א לאפוקי שם ומלכות י"ל כתי' התו'
 כדה דריחני פסקא לי' אבל בירושלמי מפיך לי' מקרא, ובאמת אין מקום
 להקשות דהא לקושטא מקור הדין הוא בירושלמי וגם בבבלי מקשה
 מומערבא. ארי'].

עובדא אתי' לידי בבכור שנוכד אחר פטירת אביו, ואמרתו לפסוק
 כאותן הפוסקי' שהביד יפדו את הבכור וכן הסכים מ"ו הגאון אבי"ד מ' יעקב
 י"א, ונקתפקנו בענין ברכת שהחיינו והדעת נוטה שלא לאומר' [מהא דאיתא
 ברמי"א א"ח ס"י רכ"ג דאין לומר תבלה ותחדש על בגדי' הנעשים מעורות
 של בהמה משום שבא ע"י מיתת ברי' ע"ש (ואף שמשם נראה הסיפוך דהא
 בסעיף א' הביא הרמ"א לפסק הלכ' שבמתה אשתו היולדת זכר יברך האיז
 שהחיינו וע"כ אריכי' אנו לחלק בין ברכת שהחיינו על הטבה שאינה שייכי'
 למיתת כלל, לברכת תחדש לעתיד ושאינה באה רק ע"י מיתת בע"ח) ועיי'
 בקי' כ"ח ב"י"ד ובש"ך לענין שהחיינו בשחיטה וי"ד סי' רס"ג הל' מילה לענין
 שהחיינו ובתשו' הרשב"א] ונאמרה הברכה בלא שם ומלכות [לא כתבאר מי
 אמר אי הב"ד העומדי' במקום האב או הכהן דמטו הכאה לידי, ולדעת
 הגמורה מסתבר דבמאורע כזה הכהן יברך ועי' סוף פסקי', והנה במה
 שנכתבנו הפוסקי' אי מברכי' שהחיינו גבי תפילין עי' אי"ח כ"ב, יש לעורר

ג"כ דתפילין הקלף והרצועות מבע"ח וכן מוזוהי אך זה אינו מזה שכבר חלקתי לעיל בין שהיינו לאמיר' תחדש, וגם לחלק בין ענין מזה שנלעוונו לכתוב על קלף, גם מיינו בש"ס שהיא כעין זכות שזכו שנלקח עורותי' למזה, [אמרי"ס: עי' שו"ת בגדי כהונה סי' י"א זי"ד שהסכים שהבי"ד יפדוהו ובשו"ת חמדת שלמה זי"ד סי' ל"א פסק לפדות על תנאי שבאם יפדה א"ע לכשיגדל הוה המעות מתנה לכפן ע"ש ולזה הסכים החוות דעת בתשובתו] [כת"י ארי' ל"ב, בן המחבר, בסו"ת ק"ק לילך הי' לי ספק בבטולה שנתעבר' ומששנו שמגברי' או מכפן ולוי וזכו אף לדעת הט"ז הוה חוב גמור לקטן ואין הב"ד יכולין לפדותו דיכול לומר המוניא מחברו עליו הרא"י, ואף שבי' הרוב כוטה לומר שמישראל, ולא מכפן או לוי (ולא הי' משש כברי) מ"מ יכול לומר אין הולכי' בממון אחר הרוב, והארכתי בזה לחזק סברת גדולי האחרוני' כיון שכבר גמרונו לדונו בענינים אחרים לישראל גמור הולכי' גם בממון השי"ך לדון הי"ל אחר הרוב, ול"ע].

גם במוזה כמלא בשמות שנוהגי' לכתוב מבחוק, כמבואר בסו"ת רפ"ח בטור וט"ע, שמות במוכס' וכו', ובי' כתוב הזי"ן קודם הסמך, והנה מבואר דזה השם הוא אותיות שניות של אלדי"ו, ונסתפקתי אם להסיר למחוק שני אותיות אלו ולכתבם כסדר, דהרי אם נאמר דכל וי"ו אותיות הם קודש, כיון דלא נכתב כראוי לא נתקדש, ואי נימא דב' אותיות אלו אינם יגוף השם אלא מן הנטפלים כמו נו מן אלדי"ו, ואיב קיל טפי [אמרי"ס ר"ל דלא הוה איסור ומחיקה אלא מדרבנן, וכן הסכים לזה הכו"ב סי' ע"ו] ורשאים למחקם לצורך ולא לגנוז המוזזה לחינם, ואולם י"ל כיון שהפרשות של המוזזה עלמה ל"ל כל התיבות והאותיות כסדרן יש לחוש ולומר דגם השמות האלה ל"ל כסדרן, וא"כ לא מהני המחוק, והגאבד"ק מ"ו י"י יעקב יצ"ו וחד מביי אמרו שיותר מתקבר לגזוזה.

עובדא אחי לידן בגט מומר שבי' שם אחי האשה ליב ולא נודע אם שמו בלש"ק יהודא או ארי' ואמר הגאון מ' יעקב יצ"ו שבא מעשה כזה לפני אביו הגאון מ' יצחק ז"ל במגרש שבי' שמו פעקא ולא נודע שמו בלש"ק והסכים לכתוב "וכל שום ומיכאל דאית לי, אמנס יש

לחלק דבמגרש עממי דיש קפידא משא"כ באזני המגרש דבדיעבד אפי' לא נכתב כלל כשרי וכן הסכים עמנו מ"ו הגאון הכ"ל [אהמ"ס מלאתי בגליון שי"ע אה"ע ככת"י אה"ז הג' דרשן מוה' יוסף זל"ל אביו של הרב הקדוש הכ"ל, כפי' קב"ט וז"ל: פעקי קורין אותו לתורה "אורי" כן שמעתי עכ"ל (וראין הדברי' שבשמות ידועות התנועה "פעמי רומות על אש (Feuer) ואין חילוק בין הברה לבסוף אש באות א' או י']-

כב"ש אביע סי' קי"ב כ' דהיכא דהאשה נו"ל בתוך הבית חייבת מדין ערבי ע"ש, ומשמע דבאש היא חנונית שעסקה בסחורה ומת בעלה יגבו הכ"ח תחילה, אמנם נראה דאין המנהג כן, גם ע"ש במהרי"ו סי' ל' טעמא אחרינא איכא באותו דקון. [ראה מלאתי שאחריו קס הבית מאירי וכי שם על הבי"ש שיש לתמוה, וכי בשביל שמסר לה מעותיו תהי' ערב עבורו וגם עמוד על דברי מהרי"ו הכ"ל, ע"ש. כתיי' בן המחבר אלי' ל"ב].

הנה נסתפקתי כשהעד מסייע להתובע והנתבע חייב שבועה אש התובע חייב לקבל בחרס קודם שיטבע הכתבי, ומסתומת לשון הש"ע סי' פ"ז סעי' כ"ב נראה שאין חילוקי, אף שהקברא נותנת כיון שהעד מסייע זלו, בודאי אין תובעו בחינם, וכן הסכימו עמי הד"י י"ו, אכן באש כבר קבל עליו המשביע בחרס פסקנו שאין יכול להפוך עליו [אהמ"ס, עי' בסמ"ע ע"ש, ובני"ז כ' דכנשבע ונטל וכן בהיפך שבועה א"ל לקב"ח, ובא"ת שם כ' דהקב"ח הוא, רק שמא איי' בבירור שהאמת אתו ואעפ"כ משביעו, ולפ"ז כל היכא דהוא מוספק צריך קב"ח וכן הוא בשבועות שותפים וסיים, ומנהגן ש"י תורה, אבל מייב לבעל נתיבות המשפט דבהיפוך שבועה איי' לקב"ח, ע"כ, והנה בנידון עד המסייע יש לדון דאש עד אי' פוטרו מן השבועה יכ"ש שפוטרו מקב"ח ולא הוה כאלו עד אי' עושה ב' פעולות לפי שאין מוסיף מוון בזה, ואולם י"ל דמה שע"א פוטרו מן השבועה היינו משום דחזקת מוון ג"כ מסייע להכתבע, אכן זה נסתר מהך דסי' פ"ז ס"ו בהגה' ו"א דה"ה כנשבע ונטל יש לו עד המסייע נטל בלא שבועה הרי דעד אי' אפי' בלא חזקת מוון פוטרו, אף לפמ"ש הש"ך שם, דעכ"פ יכול להמירם סתם

עליו מזה נראה דאף דעד המסייע פוטר משבועה מ"יו קב"ח הקל וכעין תקון לנדר האמת ולהפיס דעת כדי להרויח שבועת מינס, אפשר שאין לפוטרו ממנו].

אחד שלח את חבירו לעיר אחרת שיחליף לו שם מטבעות הגרייס על פרוטות ושיביאם מיד כשישוב וידע שלא יעכב שמה, והשליח טען שאבד המעות בדרך. ומתחילה רייתי לומר דהוה כמו מעות מותרות דהוי עליהם כש"ס כדאי' סי' רנ"ב וכמ"ס הקמ"ע שם בשם המרדכי דבזמננו שרוב עסקי' שלנו במו"מ והלוואות גם בעה"ב דינו כמונוי. ואולם נסתפקתי דאפ"ל דוקא בנפקד דיוכל לקנות סחורה ולהשתמש בהן (כמובאר במשנה) ובודאי דעת המפקיד שיעכב המעות אצלו זמן מה (כדרך פקדון אשר הפקד עמו) לכך נקרא ש"ט. משא"כ כ"ד שהי' מפרש לו מה שיעשה עבורו במעות ושלא יעכבם בידו כללי, ואף דיוכל להנות מהן אפשר דעי"כ לא מקרי ש"ט (ואין לדמות לשומר אבידה אין כאן מנוח). ועוד דהכל אין להוכיח ממה שלא נררן שהרשה לו להשתמש, דהא מוכרח לתת לו מותרין כדי שיחליפם לו. וגם יש אומדנא להיפך שלא רצה שיוציאם לזרבו פן יתעכב ויזהיר אותו לבל יתעכב. אח"כ מצאתי בכ"י של יחוי' הרב מ' מאיר דיין ז"ל חתן מוה' יעקב רופא ז"ל שב' דמברא"ש מוכח אפי' אם נמסר לו המעות להוליך למקום אחר ולמסרו שם מיד לאיש אחר או שנמסר לו לעשות בהם דבר מיוחד, אפ"ה יש לו דין ש"ט, וכ"מ בב"י ס' ס"ז בשם הרשב"ץ ע"כ (אהמ"ס לע"ד יש להביא ראיה מהא דכ' הקמ"ע שם בשם מוהרי"ק דאין חילוק ואפי' במקום דאין תגרים מצויין וגם בעשיר שא"ל למעות, ומ"ס דמברא"ש מוכח בו' יל"ד דאף דכ' שם שאינו בטוח, היינו כדי לחלק מהא דאבידה אבל על זמן מועט וודאי בטוח הוא שלא יתבענו וז"ע].

מפי אהמ"ו שמעתי משמו פי' מדרש תמוה: למכה מזריס בצבוריהם בצבוריהם ל"ג אלא בצבוריהם, וכאן שבאו בצבורי' והכו לאביהם ואמרו הנימו לישראל לנאתי, וכן הי' ר"י נותן בהן סמנים דל"ך עדיש וכו'. ואין לזה התקשרותי ופי' הוא ז"ל שקשה לכאור' על דברי ר"י

שכפולס הזכיר יש המכה כמו דס לפרדע וכו', ובסי' האחרון הזכיר
 במכה האחרונ' המוכים שהרי הזכור' היו המוכים, והוליל באחמ"ב
 כמו שהזכיר הת"ק, אך לדברי המדרש יחא שהביא שהזכור' בעלמס
 הזו לאביהם ושפיר מקיים בכורות נסי' באח"ב. [וכ"מ בס' עדות
 ביהוקף שהביא הפי' הזה בשמו הקדוש והטהור תלכבי"ה וזי"ע!]

והנה הרבה חבורים כתב והשאיר בכת"י, בלשון לח ובכתב מסודרי
 הן בפלפולי דאורי"י והן בחידושי דינים, [ויש תמי"ס' מג"א
 מלא על כל גדותיו בחידושים, וכן על הט"ז] וגם על דרושים בנגלה
 ובנסתר ועל ס' זיה"ק, אבל בעו"ה רובם ככולם עלו בלבת אש בשריפה
 האחרונה בק"ק פאזנץ, ולא נשאר מהם רק מעט מזעיר, וס' מג"א
 אשר הי' שאלים אלל ת"ח. עוד נשאר לזכרון יומנו טכ כסף אשר נתן במתנה
 לבהכ"נ הישנה לסי"ת, וחס רשום שנתנו עבור בנו זבי שי' בשנת חפ"ה
 לפ"ק. ודעו! כי את אשר רשמתי פה היה רק דברים קלים להביץ, והפלפולים
 הארוכים והעמוקים הכתינו למשמרת עד עולם, בעה"י.

(ראש יוסף.)

אבי הרב הקדוש הגיל הי' הרב המאה"ג הצדיק מוה' יוסף
 זללה"ה דרשן ודייכא רבה דק' פאזנץ, כאשר קבלתי מפי אחמ"ל שקבל
 מאבותיו הי' בימי בחרותו נודד למקום תורה עד ק"ק שדה לבן שהי'

שם ישיבה גדולה — והיא מזכרת בתוך הק"ק שמקונו עליהם הרב הש"ך
 בקלימות שימד לתענית כ' סיון — ויחי בשנת ת"ח הידועה לעת זרה,
 כבוא המון הרשעים להעיר להרוג ולאבד, ויברח הוא עם חברו וייעדו
 יחדיו לקום אל בית הקברות דשם, ובאם ייהרגו על קדוש השם לפחות
 יהיו מונחים במקום קברות ישראל ומקום קדוש. והיו טמונים שם בקברות
 הצדיקים שני ימים ומחיתם היו רק עשבי השדה הגדלים שמה. ויחי
 ביום השלישי ויתלבבו עצמם על אבני המצבות להשקיף ולראות מה יעשה
 בעיר, ויראו כי הזדים הארורים מכים את רבם הגאון הצדיק שהי,
 ג"כ רבו מובהק של ה"ג הש"ך במקלות. ויאמרו איש אל אחיו אף כי
 בסכנה אכחנו שיראה אותנו ממרחק, לא נוכל לרדת ומקום מצבינו.
 ויעמדו הכן להתפלל, וראו כי גם רבם הצדיק מתבונן עמהם בודוים
 וקבלת עול מ"ש למען תלא נשמתו הטמורה בקדושה, לכן לא זז משם
 בתפלה, עד אשר ראו עיניהם, כי לא נשאר עוד רוח חיים בו ונשמתו
 עלתה גזוי מרומים, ז"ע. אחרי כן התחבאו ובמסתרים בכו במרה,
 עד אשר הרגישו כי השוללים והפוזזים נסעו, והקול נשמע שכבר עזבו
 העיר, ואז מהרו ללאת ממתבואתם וישבו העירה וימלאו שם כל הצדיקים
 התמימים שכהרגו על קדושת השם והתעסקו בקבורתם, תנצב"ה. גם
 מנאחי בכת"י עינים שונים מן הגאון בעל תו"ע ז"ל וכתבם בשם
 אדמו"ר, מזה נראה שהי' ג"כ תלמידו וכפי הנשמע למד אצלו בק'
 קראקוי, שמונאחי ג"כ כתוב בכת"י ז"ל, קבלתי מן ש"ב האלוף התו'
 המקובל אלקי' האי תנא ירושלמי הוא ה"ה כמו"ה מייאראל פאפרש ז"ל
 כשלמדתי אצלו בקראקוי והעתקתי ממנו הגהות על הזוהר וכו', ואולי למד
 אחי"ז אצל התו"ע שהי' ג"כ אבד"ק קראקוי. אה"ז הרב הג' מוה' יוסף הכ"ל
 נתקבל להיות דירשן בק' פוזנא (פאזען) בימי ה"ה הגאון מ' יצחק
 זלל"ה שמיבואו המג"א, והאריך ימים יותר מן ז"ה שנים, ולעת שיבתו
 התבודד ופרש עצמו מן עיני עולם, והי' ישיבתו יומם וליילה בבב"י הישנה
 ובבב"ד הסמוך לה, והוא חבר ס' יסוד יוסף, אשר ילא לאור בדיסק,
 וכן ס' שדה בזכיס. והשאר אחריו ברכה בכת"י ספרים יקרים במו"ס

ויבלבל יוסף חידושי דינין שלו וס' וילקט יוסף שקבץ מן גדולי הראשונים
וספרי המדרשים ומקובלים, מלבד שאר חכמים כפרדים.

בספרו שדה בוכים שנדפס ע"י אחיו הרב מ' יצחק ז"ל בשנת
תל"ט מזכיר שנתקבל לדרשן בשנת תי"ט ואמר בתוכחת מוסר פי' על
הפסוק ביטעני מי האיש כו' אשר הלך חשכים ואין מוגה לו כו' עפ"י מ"ש
חז"ל בברכות לרמז על מי שמתרשל לילך לבהכ"מ, ובמס' שבת אי' האי מאן
דנולד במזל כוגה יחי' גבר עתיר וכל אשר יעשה יצליח, וע"ז שפיר בא
הרמז מי שהולך חשכים בהיותו אץ להעשיר ומתרשל עי"כ לילך לבהכ"מ אזי
"ואין כוגה ליה יחי' ענשו שלילת התועלת בסגולת כוגה שנולד במזלו להכלית
אותו, אכן יבטח בד' וכו' כי בטובו מדרכיו, יחי' לבו בטוח בה' כי יצליח
אותו בכל מעשיו. גם בספרו יסוד יוסף שנדפס בשנת תל"ט ע"י בן גיסו
מוה' יוסף בהרב המופלא מוה' חיים קדיש זל"ה מזכיר עוד ספריו בכת"מ,
ס' יד יוסף וס' יוסף מוקיר, שבתא ושמו מוכיח שבו דרושים על קדושת
ומעלת השבת, וגם מזכיר כמה פעמים את הרב מוה' יצחק הגאב"ד דקהלתו
זל"ה. בשו"ת אבן השוהם שאלה מ' הביא תשובה מאת אב"ד הרב
הכ"ל וז"ל גדולה תשוב' שמגיעת עד כסא כבוד מר מחו' הדיין המצויין וכו'
הרב הגדול כ' מוה' אליקים געץ נ' (הרב הזה הוציא לאור את תשו' פי'
ומג"ש שהי' נכדו של רש"י זל"ה) עתה באתי ואין עתה אלא תשובה שלימה על
שאלת דמר ודברתי עם אלופים חכמי בני ישיבה יצ"ו ועלה במוסכם שיפה
דן ויפה זיכה וכו' יעו"ש. וחתם דבריו: דברי אהבנו מחו' ד"ש לטוב כל
הימים בבירתו נאמן וקיים במאמרו, יוסף בהרב מוה"ר ש. והכה מ"ש
לו "מחו" כראש שהי' ע"י הרב החכם השלם כמוה' זאב וואלף הרופא
המומח' לרבים בן המנוח המסיד המפורסם הרופא המצויין מוה"ר יעקב זל"ל
חתנו של הרב בעה"מ שו"ת הכ"ל כמבואר שם בהקדמה שכ' בנו הגאון
מוה' מאיר אבדי"ק לאסק ז"ל איך שהי' מוה"ר"ו גיסו, ושמעתי כי מוה"ר'
רופא הי' שייב של אח"ז הרב מוה' יוסף זל"ל הכ"ל. בשם אביו מביא מה ששמע
מאביו הרב מוה' שמואל זל"ל (ועי' להלן) למה בתלמוד ירושלמי כתב תא
חזי ובתלמוד תא שמע, רמז נאה עפ"י מ"ש בכובי דעת כי מעלת ישראל

בשעת מתן תורה מפורש הטיב בקרא במליצת: וכל העם רואים את הקולות וכו' ופרשו חז"ל רואים את הנשמע (ר"ל שהשיגו עיניים עמוקים באר הטיב כדבר הנראה לעין בלתי שום ספק) — וכמליצת חז"ל על זה אלי שכל א' הראה באזבעו וכן אמרו ז"ל לעתיד כל א' מראה באזבעו הנה אלקימו זה וכו' — וכן ה"י לישראל בזמן המקדש ולא אח"כ בבבל, לכך יאמר הבבלי רק תא שמעי, עכ"ל, וזוה פ"י הוא בפ' נחמו וכו' וגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דברי לעתיד יזכו שנית למעלה כזאת לראות באסקלרי' המזירה את הנשמע מפי ה' — ואולי נתכין הפייטן בזמנו פ' החודש באמרו בקוף כל קדר: כאשר שמענו כן עוד נחזה. — גם מ"כ שחבר ס' מצמיח ישועה על תקות הגאולה וישועה שלימה בב"א. על הגניון ס' תהילים שלו מ"ב בסו' ק"ה פתח אור ויוזבו מים וכו' כי זכר דבר קדשו את אברהם עבדו חז"ל: שמעתי מפי מ"י הרב הגדול מוה' מייס כי"ן זצ"ל שפי' ההמשך כן, פתח אור ע"י משה שליחו ומדוע לא עשה השי"ת בעצמו כמו לחם מן השמים, ע"ז מבאר: כי זכר דבר קדשו את אברהם עבדו כמו שאמרו חז"ל לפי שאמר יוקח נא מעט מים ע"י שליח נעשה נס הסלע ג"כ ע"י שליח. עכ"ל. ובשמו של אה"ל הכ"ל נאמר פי' נחמד על הכתוב בתוכחה: תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב כו', עפ"י דברי הבלי"ע פי' הפסוק ה' נגדך כל תאותי ואנחתי מומך לא נסתרה, אם האדם חוטא מפאת התאוה והרפיון, אז בעבור תוקף היצר וסרה עקת התאוה אז ינער מעפר הרפיון יבוש ויכלם ויזר לו מאוד על רפיונו כמו שזכרנו ויהי אחרי כן ויד לב דוד אותי הסכלתי עשות וכו', אכן החוטא מפאת המרידה ואפקורסתו הוא שש ומתפאר בפשעיו ומזכירם לשבח ולתהלה כמו שזכרנו השמים על רעה יגילו בתהפוכות רע כו' כי הלל רשע על כו' ובוזע ברך וכו'. לזה אמר כי העונשים יבואו מפני שהי' בשמחה ובטוב לבב בעת שלא עבדו את ה' מזה נראה שמרדו להכעיס ואין כפרה כ"א בתשובה עליונה.

גם שמעתי אומרים מפיו שבעת אסיפת הארצות — שהי' אז בירידים הגדולי' בערים הגדולות אסיפת פרנסי המדינה ורבני גאון הדור

ועיי' בספרי הפוסקי' מתקנות הארצות ובתי הועד, ואתפלא למאוד כי לא
 בא עוד בספרי הקורות דברי' ברוריו ומקושרי' מזה הענין הגדול בישראל —
 והי' מגליל פאזען הרב הגאבד"ק פאזען הנכבד להיות משולח, ופעם אי'
 אירע שהגאון הכ"ל לא יכול לנסוע והי' אל"ז הכ"ל ממלא מקום כבודו,
 ולביתו הזקן שבחבורה הקדושה כבדו אותו בני הועד לפתוח בד"ת ולעורר את
 לבבם לתכלית הנרצה, ואמר בתוך הדרוש פי' הסקוק: בימים ההם אין
 מלך בישראל איש כל הישר בעיניו יעשה, מספר בזה בטובתם של ישראל
 שאעפ"י שלא הי' להם שיער ומושל אשר לפי הטבע מלכ בזה יגרום שיבי
 העם פרוע יען אין להם מנהיג שדבריו נשמעים לטובת הכלל כלי' בכ"ז לא
 הי' מהרסים ומבלבלים הסדרים עיי' תחבולות וערמימיות רק כונת כל אי'
 הי' לטוב והישר המאומת אללו, וזהו פי' איש כל הישר בעיניו יעשה, שעשה
 לכה"פ מה שנראה בעיניו לטוב וישר, אף שלא שמע לדעת הגדולי' ממנו
 בחכמה. וכן הי' ג"כ מבקש מאת הועד הקדוש, הנה כעת גם אלנינו
 אין מלך בישראל ר"ל הגאב"ד דהגליל לא יכול לבוא בעדתכם הקדושה, לכן
 אחלה בא פני קדושתכם שתעשו גם אתם לכה"פ איש כל הישר בעיניו —
 בא אל תעשו לכם אגודות שלא לש"ש ולעשות רק מה שאחרים מפתים
 אתכם, ואז נקוב כי ה' נלכ בעדת עמו ויבוא גם מזה התועלת הרם והנשא
 לתכלית כל בית ישראל.

מפי' כתביו חזיתי שהי' מנהגו לקום בחצות הלילה ולטבול א"ע וללמוד ס'
 זוה"ק בישיבה על הקרקע בהכנעה גמורה, והי' לו כתוב' תפלה שלא
 יבטל בלמודו בסודות התורה, ואח"כ למד בגמ' ופוסקי', וראיתי ש"ע אבן
 העזר שלו מלא על כל גדותיו וגליונותיו חידושי דינים שאין וחקר ותקן
 לו בכת"י.

(דביר שלמה)

אביו הי' הרב המאס"ג הדריק מו"ב שלמה אבדיק לונטשיץ, וסי' ג"כ פייטן גדול. שכן נדפס ממו"ב באמסטרדם, מספד מר וקלימה על הקדושים מקי"ק לונטשיץ ושם כתוב וז"ל חברתי בשנת שפ"ד בהיותי נודד לנחם לחמו של תורה ועבודה בבית מקדשו ומדרשו של אדוני אבי מורי יצ"ו האלוף הוותיק מו"ב ר' שמואל עמו מקור חיים וכו' בקום עלינו אדום בעלילות רשע וכו' ובאו במאסר השלמים וסיקריס וכו' ברוב עונותינו כהרגו וכשרפו על קדושת שמו הגדול, ונפלו הגבורים בירח אדר זי"ן בו וכו' הקטן שלמה בלא"מ מו"ב שמואל קליפארו חתן האלוף מו"ב יודא רופא יצ"ו דק"ק פוזנא.

והנה הסליחה היא מיוחדת ע"פ א"ב ואח"כ שם המחבר, שלמה הקטן חזק ואמן סלה ועד נחם אמן ואמן. חתן המנך מו"ב יודא רופא, ובתוך המרוזים, אני שלמה בן מו"ב שמואל שלי"ט ומזה מוכח שהי' אביו אבד"ק לונטשיץ לעת הזאת, ואח"כ הי' הוא יומלא מקומו, וכן מ"כ בכת"י אא"ז הרב מו"ב אלו זללה"יה מכנה אותו בשם אבד"ק הכ"ל.

(קרן שמואל)

אביו הי' הרב הגאון הגדול מ"י פ"ה רבן של ח"י מוה"י ישראל שמואל ז"ל בעהמ"ח ספר ישמח ישראל על ד' חלקי הש"ע עפ"י ח"ב בקצור נמרץ [אהמ"ס והנה לפני הס' הכל מדפוס קראקוי שפ"ו טרס כתמבר ספר חוקי חיים וחוקי דעת סביב לגליון הס' מחתנו של הגאון מנחם אברהם (ועוד אי' עס פי' ח"ח יח"ד דפוס בערלין תס"ל) אבל בשנה הזאת תרכ"ה לפ"ק ראוי הביא לנו איש מושלג בתורה הרב הגדול מוהרמ"ן פרידלענדר רבי"ד דעדת יעגרנדארף את אשר מלא בעקד הספרים והביאו בדפוס מחדש קרית וויען הכתי"ר לפ"ק עס פי' יפה] והכני להעתיק בזה מעט מן ההקדמה למען דעת סדר יחסו וז"ל: אמר המחבר ישראל שמואל בן כבוד רוס מוה"יר שלמה רופא זללי"ה ספרד קליפארא מגזע ומבית יהודא, ראה ראיתי את עניות שכלות ודעת בני אדם בזמן הזה ואור עין איך עינים כלנו כלאן תעינו לראות במשכלות אף בהשגת כללים חזונית, אמרתי שמעו נא חברים, בחזי שמונים יורים, בדת והלכה יוורים, אתם החיים והברכה לדור דורים כו' והיא שמחת לבי, ע"כ קראתי שמו בשמי: ישמח ישראל, ע"ש הכתוב, ישמח ישראל בעושו וכו'. כל ימי גדלותי בין חכמים גדולים ושתייתי בלמא דבריהם, וכתבתי על לוח לבי לזכרון לפני ה' ואלו הן: ראשונה על כל תלמוד ותוספת ופוסקי' בכללי ובפרט בהויות דאביו ורבא, ומלקתי אותו ד' חלקים, אחד: רצון החיים, השני: ארמות משפט, השלישית: ען הדעת, הרביעי: מנחם עזריקי, והטעם לשמות אלה פרשתי בהקדמות, ואח"כ סי' מוגלה עמוקות פי' התורה והמנות על

ה' דרכים, וסתרי תורה ואח"כ על האגדות בכלל ובפרט א' מהם לא
 נעדר, ומדרשים עמו על ד' דרכים וקראתי בית ה' ע"ש ויפתח שמואל
 דלתות בית ה', ואח"כ על פרקי אבות ד' דרכים וקראתי ברם שלמה
 ע"ש אזי שלמה זל"ה, ואח"כ ספר זה ישמח ישראל, ואח"כ תפלות ותפלות
 הדרך עפ"י הסוד וקראתים **סולם שמים** וכו' ירחם עלינו וישמח לבנו
 וישלח ה' משמתי, ויבנה בית מקדשנו בימינו, **אמן!** אשירה נא לידי, **מרים**
 ראשי וכבודי, ואני לו ולי דידי, אל ה' אקרא חזקי סלעי ומאודי,
 חק וערף יתן ה' לידי, לא למשחית יתפוך הודי, לפרנסני ע"י מחירי,
 ולעידה בכס שמים וארץ ואחס עדי, לעבוד עבודת ה' בכל נפשי ומאודי,
 סיימתי ספר הזה יוס ב' פ' ויכרתו משם זמורה, וחי להם לזרה, ולבני
 ישראל לזבח כפרה, לפרט למשוח שלח מהרה, ובנה לבניך בית הבחירה,
 ובתוכה שיר חדש נשירה, להקריב על מזבחה זבחי רצון ולא זבח מטאת
 לכפרה, **אמן.** [מזה נראה שה' עיקר שמו שמואל, וכן מצינו שבנו
 חותם א"ע כן].

(בית שלמה)

אכין ה' השר והטפסר הנגיד הראש והמונהג הרופא המומחה ב' מוהר"ר
 שלמה ז"ל ויק"ק קראקא אשר הובא בתשובה ובשמיטות האחרונות,
 כן מלאתי בפי ישות ישראל ושאר קפריס הכדפסי' בשנת תל"ט, אשר יבנה
 אותו בשמו הקדוש כן, והנה בתשו' מוהר"ם לובלין סי' קי"א מלאתי תשו'

שהשיב לו וז"ל: מאלדי רבא שלמא רבא לגברא רבא קדוש ונורא דמי לבר
 אלהין בישיש האלוף המופלא בתורה ובחכידות מוה' שלמה רופא יצ"ו ולכל
 המסתופים בכל מעלתו שלום: על דבר ששאלתי ממכ"ת וכו' יעו"ש וחותם
 דבריו: כה דברי איש בריתו דמוכ"ת, והנה מו"ש עליו הישיש כראה שהי'
 כבר זקן מופלג, תננב"ס וזייע לעד!*) [אהמ"ס, והנה לפ"מ דאי' בט"ו
 א"ח סי' ס"ו ק"ו וז"ל: ובהירא בילדותי הי' רופא א' זקן שמו מוה'
 שלמה שהלך בסוף ימיו לאי' של מן הגאון מוה' מאיר ז"ל בלובלין עי"ש.
 ובס' זמח דוד מבואר דמוהרמ"ל עלה לשמים בשנת שצ"ו, ובהקדמה
 לשו"ת הכ"ל כתב בנו הה"ג שאביו הגאון זל"ל הי' בר כ"ח כד כת וכו'
 א"כ כולד שנת שי"ח, וגלות פורטוגאל הי' שנת רנ"ו כמלא כולד לאחר הגירוש
 ס"ב שנים, וכפי הכתוב בהקדמה עלה לגדולה בק"ק קראקוי בעודו רך בשנים
 לא הי' ערך בן ל"י, א"כ כשהי' מתעסק בקדושה אלא' מוה' שלמה רופא
 עס הג' מוהרמ"ל הי' אלא' בערך פ' שנים, כנלע"ד].

והנה עד הנה כתבתי יחוסו אבותינו הקדושי' זי"ע, ומעתה הנני להסויף
 לכם גם מלד אמכם האדקת כ"ע, וכבר אמרתי כי אבי' זל"ל הי'
 בנו של הנגיד מוה' משה זל"ל (***) נכדו של הרב בעהמ"ה ס' ידי משה על
 המייר ואעתיק בזה מ"ש בנו בהקדמה עס וז"ל: חברו הרב המופלג
 והמפורסם בדורו כמ"ה יעקב משה בהסיד המופלג כמ"ה אברהם העלין
 אשכנזי זל"ל נכד הגאון רשכ"ה"ג מוה' שלמה לוריא זל"ל חתן הקצין המפורסם

(*) בהגהות מהר"ן הובאו בכוף הכר גדול בניסין הניא וז"ל: עוד
 כתב מהר"ן מעשה נא לידי כפרה שהי' לה ב' לבנות א' עוסד כראוי וא' על
 גבה וגדולה שהראשון ומתכמי לשנים והי' נחובה דם וסוגל' והערפכיה והרא"מילר'
 שלשה קלימארה הרופא שומחה דק' קראקוי ואשר לי שדן הערפתי, ובשלה
 הל' ר"ה צעקין להתמודות בתקיעות הניא דברי הוהר שדבריו סותרים זה את
 זה והאר"ך למרן, ואח"ז כתב וז"ל: והחסיד עוה' שלמה רופא יצ"ו מירן דשה
 אשמו, בזהר להזכיר היינו וכו' יעו"ש (המג"א ארי' ל"ב בה"ש ז"ל).

(**) ע"ש יראה שפחת לאסקי או לאסקער הוודעי' בכלך פולין גדול,
 ואם אשנו הדיקת הית' ששפחת כאשעלסקי אחות הנגיד הרב עוה' בני
 הירש כאשעלסקי זל"ל ובת הנגיד המפורסם מ' סרדכי זל"ל.

הקדוש מוה' יהודא ליב הי"ד זל"ל שהי' ר"מ דק"ק סטנאב בגליל לבנו
 וכו', והחבור זרע אברהם על הינד"ר נתחבר ע"י הרב מוה' אברהם
 בנו מגלוגא, גם מ"כ במחברת אשר הוציא לאור קונטרס של שארוה"ג
 הגדול מוה' חיים יונה תאומים זללה"ה על סוגי' דשקול הדעת, וכ'
 שם שהי' ג"כ מין וכנד לרוב מוה"ר"ש לורי' זללה"ה וחתם אי"ע אברהם
 העלין בלא"א בעהמ"ס ידי משה.

זכותם של כל הדיקי' הנזכרים ימליצו טוב בעדכם, למען
 צרכת שפע טובה, לאורך ימים ושנים, גם אתם תוכלו לעבוד
 את ה' בכל לבבכם!

ועתה אבוא נא להעתיק לכם את רצוני, אשר כתבתי עם הספר
 בנוגע לעצמי:

בעה"י י"ד מרחשון שנת תצ"ר ל"ך לפ"ק פק"ק לאסלוי יע"א.

ישתבח בורא כל באמות רצון פשוט כיחודי, וכתן לנו את תורתו
 הקדושה, למען דעת את הדרך נלך בה לעבדו באמת ובלב שלם, ואשר שם
 תשוקה בלב כל משכיל להעניק מעובו זה גם לזולתו.

לכן כתבתי הרבה ענינים בדברי מוסר ומדות טובות במכתבים שונים
 אשר שלחתי לייח הברוכי ש"י גם חברתי תה"ל חבורים יקרים מלאים דעת
 ותבונה להבין מקראי קודש ודברי חכמים ומדותם, כפי אשר הבנתי בספרי
 הגדולים אשר מעולם אנשי השם, ובעזרת החוכן לאדם דעת! לכן אבוא
 נא היום להגיד בדברים מעטים את רגשת נפשי בפרטות.

(א) שמעוני וחיו! התהלכו בדרך אבותי זל"ל והללימו! ויהי' נוחה מכם
 רוח הבריות ומכ"ש רוח המקום המתמס עם אנשי מדות וישרי לב
 הגושאים ומתנים באמונה עם כל עם ולשון, ואף כי עם הגוף ורוח
 ונפש יחודה של עצמם, ולכל הפחות היו כמוני! שאם לא הגעתי עד
 הנה לקרסולי אבותי, עכ"פ איכני חיו מן הכפילים גמורים. לכן זכרו

תמיד המעט אשר בעיני הכינותי בימי חרפי, למען אקוה אחרי בלותי תחי' לי עדנה בע"ה.

(ב) הכה לעלה הזאת כאומי אלה חברתי ג"כ העתק מן הדברים אשר כתב ובעיה אחריו ברבה לכל ביתו כבוד אאמיו חסיד האמתי הנודע שש יוסף הצדיק כ"ע, ודעו וראו שזה מה שיוכל לעמוד בו אף אדם היומי הרובץ תחת עול פרנסתו, לעשות דקה וחיים עם האשה ובני' אשר נתן לו ה' ולהספיק לרבי הנכור באמונה כפי הראוי למעמדו.

(ג) הנני מפקיד את שתי אלה ביד בכורנו משה י"י טוב עין הוא לכלנו מאז, עמ"כ שיעתיק אותם לשלחם ליד אחיו שי' ולוקחי אחיותיו תי' בכל עת אשר יבקשם החפץ אותם לתכלית הנרצה: הלא זה לקרות בם בהאי יומאי, אשר חלילה לכם להתענות, כיא לתת דקה, להתפלל בכונה לאותה וללמוד היטב איש איש כפי יכולתו ולשום על לב לברוח מן כל קבלה, תאוה וכבוד. עוד תעשו כמוני באמרכם בשחרית בשירת הים: (זה אל'י) אלהי אבי וארוממנהו תגורו בדמיון לורות האבות והאמהות אשר חזיתם בעודם חיים עמכם מאז ועי"כ רשומים ניכר כמו דיוקנו של יעקב במחשבתו של יוסף, ועי"ז הי' ככל מטומאה, ומנהג יפה הוא, שעל ידו נפטרו בעליו מלכזבל עצמם מן הלמוד לנסוע ולהשתטח על קברות הצדיקי' במרחקים.

(ד) חייל כללו כל אדם בינה שאמר: רגלובי דבר נש אינין ערבין וכו' ר"ל שרגליו של עצמו הבטיחו לאותו מקום שבבוא יומו יביאנו שמה ושם יקברי מבי"ש כמוני אשר נע ונד ממדינה למדינה הייתי זה לי י"ג שנים, לכן בכל מקום אשר יהי' רגלנו של השם אבינו שבשמים יתברך לעד, הנני מוסר נשמתו וגופי בידו, ויעמוד לי זכות אבותינו כ"ע ומעשיהם הטובים בעי"ה.

(ה) הנני מחלה כל יושבי העיר ההיא שלא יכבדוני יותר ממה שרגליוס לכבד בעלי בתים בינונים פשוטים שבצירם ובאם ימלא שם איש אשר

דרכו להספיד את המתים, שלא ירבה בשבח כ"א יאמר: זה ה' בע"ב ואיש כשר, כי מי יתן ואדע בוודאי שבמעלה זו אני עומד בעולם העליון הוד והגקו מכל יתרון.

(1) עוד אחלה שלאחר הפטירה, נא אל תאחרו אותי על האדמה כדי לאסוף נכבדים מן הערים דסביבה ואפי' אחד מבני שי' היושבים יותר ממהלך חצי יום, אחלי! ה' ברחמי יצוה לאסוף נשמותי בבחינת נשמת אבותי, ומדוע אתמהמה על אדמה זאת הלא בזה אמרו חז"ל: מקדימין ולא מאחרין.

(2) גם רצוני להיות לי למצבה מצבת עץ חקוק בה:

פ"ב

בנו של יוסף הדיק המכונה שלמה זלמן פאזנער.

והגומל לאיש כמפעלו, ישלם משכורתכם כפולי, לכל הממלאים משאלות לבנו של הבא על החוסם. זלמן פאזנער.

אלה הדברים הנאמרים באמת ונדק, מאת עטרת תפארת ראשי כבוד אחי"ו ה"ג הדיק זללי"ה, והכני בזה למלכות רצונו הטוב, ולהעתיק מהנראה של כבוד אחי"ו ה"ג הדיק מוה' יוסף זללי"ה, מן העניינים שהמה שוים לכל נפש לקיימם.

א' להיות נזהר מעצלות ועצבות, ואל ייחר בעיניכם, אם לא ימלא ה' כל משאלותיכם, כי הכל לטובה, רק תתפללו על זה בכונה ובדמעות, ובעל הרחמים יקבל תפילתכם, וישגח מאוד אחריתכם.

ב', תזכרו מאוד באמירת ברכות לומר מלה במלה ולהבין השי' מכל תיבה, כשתאמרו ברכת המזות אשר קדשנו במזותיו, ולא עשה כן לכל גוי רק בחר בנו ללמוד תורתו ולקיים מצותיו לטובותינו להכיר גדולתו יתב"ש ולעשות רצונו לזכותינו להשלימנו בשלימות יותר נפלא להביא נשמותינו ענק

אל השורש, יה"ר שיהי' חלקינו בזה, והברכה לומר בשמחה, וכן ברכת
הנהנין שיהי' הכונה בברכה שבח לבורא יתב"ש שניתן לכל בריותיו די לרכס
וסיפוקם, וכן בברכת הבודי' ולהנין פי' המלות א"א מלך העולם.

ג' ראיתי להזכיר לשום מתג ורסן בפי כל אדם, כי הוא הגורם כל
עבירות קלות וממורות, שקרים לה"ר, חנופה, ליגמות, דברים בטלים,
יבול פה, כעם, מחלוקות, אכילות דברים אסורים, ואל תרחיקו את
עצמכם מן המחלוקות, ושלא לדבר בגנות שום אדם, ולהעביר על
מידותיכם, ואף אם יעשה אדם לכם, דבר שקשה עליכם, כי אם תסבלו
מעט, תכללו מרעות הרבה, והעושה יתחרט, ואתם תמלאו חן ומסד
בעיני ח' ואדם.

ד' אם תשבו באסיפה בענייני הקהילה תגידו דעותיכם בלי שום חנופה ופניי'
רק לש"ש, ואל תאמרו קבלו דעתי רק כדין תורה אחרי רבים להטות.

ה' בענין גידול בנים להדריכם בנחת, שלא להוליא שום קללה מפיכם,
ולכוניכם בדברים של טעם, ויקבלו דבריכם במענה רך, וראוי להאבות
להתפלל על זה, כי יחזק ד' את לבכם לתורתו ולעבודתו.

ו' אה' בני ובנותיי וכדוי מאוד אני מזהירכם להקדים בקבלת שבת קודש,
ותהיו זריזים לבלתי בוא חיץ לחילול שבת.

ז' תהיו מזהרים בנתינת מעשר דהיינו לחשוב חשבון, כי עפ"י רוב כל אדם
נותן דקה לפי ערכו מעשרו, והמנוה היא החשבון מעשר, והרמוז
העשירי יהי' קודש, ויקויים בכס עשר מעשר כמיש חז"ל ומאמר הכביא
בחמוני נא בזאת וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ותרגילו גם
יולאי חלליכם במזות מעשר, כי היא מבוא וגדר למזות דקה, כי אחרי
שכבר מוכן בידוי אז לא יאמן לבבו לתת לעני, ולמען השם תחזקו
בשלוס ביניכם, ותסייעו איש אל אחיו בכל העניינים ובכל האפשרי בכל
כוחו, ולא יהי' לכם שום תרעומות זה על זה. עד כאן דבריו הקדושים
זכותו יגן עלינו. כעתירת משה בלאאמיז שלמה זלמן זלליה לאחדסבערג.

ב"ה לאסלויא תרכ"ג לפ"ק.

ויגש אלי' ויאמר זה ח"י חדשים, מאת כלו דברי שלמה כבוד אלהינו
 הרב הג' הדיק השלם זלל"ה, נקרא נקראתי לבוא אל חדר משכנו
 ומהרתי ללכת בבהלה, יען מספר שבועות הרגשתי רשיון גדול בכוחות גופו
 הטבורי, ואנוכי ואשתי הרבנית תי', לא משנו מזדוה לפקח על עניינינו
 וכבואי מאלתיו על מטתי, ואנוכי ככל הנאספים בחדרו, ראינו אפיסת כוחו
 ובכ"ז לא פסק פומי' מגירסא בע"פ ומתפילות, ולפלא הי' צעירי כל הנצבים
 עליו, כמה הקפדי, כמעט עד רגע האחרון, שיביו הספרים המוכחים על
 השולחן מוכוסי, וגם הכלים של מ"ר מוכוסי כמבוא' בשיע' או"ח, ושלח יחי'
 שום אבר חוץ למטה, גם שאלני כמה ימים בסקירה ומלא תשובתי מסכמת
 לתשובתי, ואף גם על זאת השתוממו איש אל רעהו, כי מרוב החרדה
 העמדתי בשגגה את הכובע שלי על המשניות המוכח מן הכד, ואנוכי לא
 ידעתי, ומיד הרגיש בזה, ורמז בגערה להסיר אותי ועוד הי' עוסק
 בתורה, כדרכו בקודש בשכנו ובקומו, כי הכל הי' שגור צפיו הטבורי,
 ואחרי איזה שעות לפנות בוקר יום ב' ח' אייר תרכ"ג לפ"ק עלתה
 נשמתו בקדושה ובטהרה, לאור באור החיים, ולהתענג בסוד קדושים
 כחפצו תמיד. מהרתי להשמיע על קו הברזל אל כבוד אחי ה"ג מוהר"ל
 נ"י אבד"ק ניקאלאי יע"א, וכעבור איזה שעות בא הלום, ולאשר לא
 נודע לנו בבירור קונטרס האזהר עדיין — אפס ידענו ענות רוחו מאז
 — גמרנו בדעתינו למשוך יד מלקדה ענייני הקבורה, ועצבנו הכל ביד
 הפו"מ לעשות כראונס ולפי כבודם, וגדול כבוד העדה ומנהיגיהם אשר
 הראו לדעת כי יבנו יקרא דשפיבא וערכו הגדול, כי בקהל רב התעסקו
 עמו ולוואה, וכבוא העגלה לפני בהכ"ס נשאוהו בכתף ונתמחו לפני מעלת
 אה"ק, ואחי האבד"ק ניקאלאי נ"י, הריס קולו לעורר עליו מספר מר,

ולספר מתהלכות האדיק, להבין האבדה הגדולה אשר בעו"ה נאבד ממנו, וכאשר באנו לפני בית מועד לכל חי, פליתי פי לקונן עליו בדרושים באותים, וכל העם הוסיפו בבכי ובתמרורים, במשך השבעה חפשמנו בין כתבים רבים שלו, ומאלנו קונטרס האואה, אשר שלחנו כפי פקודתו לאחינו הנכור הרב כמוה' משה נ"י לק"ק פוזנא יע"א, אשר פעל ועשה לקבץ מעט מהרבה, אבל דברים השוים לכל נפש, ולכל הישרים בלבותם, גם עניינים נקל להבינם, לכל אשר ישם עין עליהם לעובדה, למען הוליא אותם לאור בעי"י, גם הוסיף קצת דברי ההספד אשר דרש ברבים, וזה ההעתיקה ממכתבו.

ב"ה פוזנא שנת תרכ"ג לפ"ק.

משה ידברי, ברוח דכא ולב נשברי, בנו עבדו ותלמידו של המחברי, הנה עוד דמעותי על לחיי, על כי נלקח מעל ראשי עטרת תפארתי כבוד אחי"ו ה"ג, האדיק מו"ה שלמה זלמן זלל"ה והכי"ו ביום ח' אייר כ"ג למזי"י, בעווב נפשו אמרתי לערכה לא בזה, מעט מן ההספד מר אשר קוננתי על יקרת כבודו, אכן זחלתי ואירא, בראותי מתוך דבריו הקדושים, כי הוא תזכיר מאוד מלהרבות בשבחיו, לכן יעזוני כליותי, אשר אין טוב כ"א לאחוז בחידושי ד"ת, ומיילא יובן הכונה הנכונה בע"ה. בגמ' דמ"ק ד' כ"ה כי נח נפשי דר' זרא פתח וכו' ארץ שנער הרה וילדה ארץ נבי גדלה שעשועי כו' אפ"ל כונתם, דהנה ג' עניינים רריבים למען הגדיל איש רס ונדיק תמים (א') להיות מוקוס מולדתו בעיר מלאה חכמים וכבונים, ובעלי מידות טובות, ואיר נח כמ"ש חז"ל אירא דא"י מחכים (ב') בימי בחרותו נריך להיות

עסקו ועניינו עם חכמים יראים ושלמים (ג') לעת זקמתו אשר יפעל ויעשה
 בעד רבים, מה טוב היות בין נכבדים, אשר ישמעו לעצמתו ולבקש תורה
 מפיו, לכן יאמר על ר' זירא, הנה לארץ שנער הי' לתפארת שבה נולד,
 וכן ארץ נבי שגם היא גרמת לו אבל מה שהרגשה רקת זו טבר' ו
 ותזעק בקול מר, כי אבדה כלי חמדתי, שהי' פועל הרבה לטובתה.
 כן הרבתי לברר על הצדיק אאמיו הרב זלל"ה, כי ק"ק פונאל תקוקי,
 כי הנה נולד בקרבה איש נכבד ויקר ערך, ואינו כי לקח אותו ד', וק"ק
 לזכראן כמו מדינת פולין בכללה, שהכירו יקרת תפארתו, כי נתגדל
 בתוכו ת"ח גדול וצדיק תמים, נגיד, כדיב, ומשתדל לטובת עמו ועדתו,
 ובעל מדות יקרתי, ויותר מאלה ק"ק לאסלויא וכל המחוז דשם, הנה הבינו
 את הטוב וחסדי, בפעולת הצדיק לזכות את הרבים, לשפוך את שימו לפני
 ד' בעדו, בתפילותו הזכה והברורה, ולהגות בתורת ד' לשמה כל הימים,
 והזכרתי בשמו הטוב כמה עניינים ואליגה כל לדוגמא דברים אלה, על מה
 שפסק הרמב"ם בפ"ט מהל' עבדים וז"ל וכן שפחה שנוהגים בה העם מכהג,
 הפקר כופין את רבה ומשמררה והקשה השי"ך ס"ק כ' מפ' השולח ד
 מ"ג אר"ח בר קטינא מעשה באשה ח"ש וחזי" ב"ח וכו' ארנב"י מנהג הפקר
 נהגו בה, ואי איתא דאפי' בשפחה גמורה כופין אמאי נקיט חזי' ב"ח, ומה
 דקיימ"ל רבינא ד' ל"ח דאפי' בתתם שפחה יש לשחרר היינו דיכול אבל לא
 כופין עכ"ל והקי' אאמיו זלל"ה דהא בסוגי' איתא הוא אמתא וכו' אמר
 אבוי וכו' הוי כפינא וכו' רבינא אמר כי הא מודה וכו' ובש"ס מקשה על
 אבוי מהך דאר"ח בר"ק ואליב' הוצרך לתרן ולחלק בין סתם לבין ח"ש וחב"ח
 אבל לא אליבא דרבינא, ומיש' הש"ך אמאי נקיט חזי' ב"ח הניח ג"כ בצע"ק
 הא מעשה שהי' כך הוי ואין לה"ר מזה, והנה מה שתירץ מעב"ת לא שמעתי,
 והנה לפע"ד אחר בקשת המחילה כראוי אמרתי לסייע קצת לדברי הש"ך,
 דאפ"ל שהי' מדקדק בדברי רבינא דאמר בהא ר"י נמי מודה אמאי ל"א
 בפשיטות באיסורא כייפיקי, אלא דס"ל באופן כזה רשות לשחרר ובא לחלוק
 על אבוי דאמר אי לאו דארי' הוי כייפיקי, וע"ז אמר דכייפיקי לי' בדברים
 עד שיתרצה לשחררה או להשיאה לעבד, ולאבוי במקנא ג"כ לא כייפיקי
 בתתם שפחה, כיון שיכול להשיאה לעבד, איב כ"מ בין אבוי לרבינא, דלאבוי

א"י לשחררה כ"א בחז"י שפחה אבל לא בפתם שהרי יכול להשיאה לעבדי אבל
 לרבינא אפי' בפתם יכול לשחררה אבל אין הב"ד כופי' אותו שהרי יכול
 להשיאה לעבדי וכו' מוכרח כדי שלא לעשות פלוגתא רחוקה לכן הק' שפיר
 על הרמב"ם.

ועוד הזכרתימה ששמעתי ממוכתי ברמב"ם פי"א מהל' שבת הל' ה' דפסק אין
 עיבוד באוכלי' ותמה שם המ"ל מהא דאפי' במס' מנחות ד' כ"א דדרשינן על כל
 קרבנך תקריב מלח אפי' בשבת וק' למ"ל קרא הא אין עיבוד באוכלין ע"ש, ותי'
 אלאמ'ו זללנ"ה דהא בחולין רפ"ב אמרינן לרבות הראש שכבר הותרו בשמיטה וכן
 בזבחי' הצמר שבראש הכבשים, וא"כ היו שפיר עיבוד על העור ולרוך קרא
 לרבות דשרי בשבת עכ"ל. והנה מודע לרבים כי תורת אמת הי' בפיו, והי'
 עיקר כונתו לש"ס להבין ולהשכיל בעומק הלכה, וללמוד וללמד, ומעתה לא
 נשאר לפנינו רק התוחלת, כי הדיוקים גדולים במיתתן יותר מבחייהם, ומבלי
 ספק מוכל לומר עליו מה כאן הי' עומד ומשמע, אף למעלה כן לעמוד לפני
 מו"ה, ולהתפלל לפניו עלינו, על כל ב"ב, ועל כל ישראל, לגמול חסד
 ורחמים רבים עמנו, זכותו הגדול יעמוד לנו, אמן.

וכנה אמנם אחרי זמן רב, מנאיתי בדברי האחרונים קצת מזה, שבדברי
 הש"ך כתעורר הגאון בעל תפארת למשה בחי' על היו"ד וע"ש שבדבריו מגומגמי',
 גם על קו' המ"ל מ"כ בס' חיי אדם בחי' ושמותי לראות שאף הוא הי'
 מכוין לדעת הגדולים, כי הספרים האלה לא חזו עיניו מעולם, כי הי' עיקר
 עסקיו בש"ס ושק"ו וכדומה ולא בדברי האחרונים, כידוע מאז שאין דעת
 זקנים כזוהי מהם, לפי שמבטלים מן תלמוד תורה לשמה.

הערה הנוספת מאת כבוד אחי המאוהב כמ"ה ארי' ליבוביץ
 נ"י האבד"ק ניקאלאי יע"א.

מואל המחברת הזה להודיע כי משפחות המכונים קאלפארי,
 לאנדסבערג, פאזנער, מקורס מפחלא מבית יוסף הדיק ל"ב ומבית הקדוש
 ארי' ליב קאלפארי, אב אחד לכולם, ועל דגל דון שלמה הרופא קאלפארי,
 וכפי המקובל במשפחותינו הי' רופא להמלכה, בתור המלך פערדינאנד II
 במדינת שפאטיען, ובימי הגלות שפאטיען בא למדינת פולין ובק"ק קראקא, ושמו נזכר
 גם בהסיפורים של החכם הגדול כרמולי אשר העתיק מלשון זרפתו, אבל בשינוי
 הלשון גם בסיגנון ע"ש, ועל השניות ע"ס קאלפארי, מן קליפארי המצא בכת"י
 בכתבים, שמעתי בשם אחינו הרב הגיד השלם מו"ה מרדכי פאזנער ז"ל מק"ק
 מינסק, כי בלתי ספק מעת ממשלת הערביים בשפאטיען המכונים בשם
 (מוריען) נקבע ע"ס הפקידה קאליף — האדון — וכל שר וקאליף הי' לו
 אות חותמו — וואפען — ומשפחתו היתה לה ארי, שכן נודע שהי' משפחתו
 מיוחס לשבט יהודה ומבית דוד המע"ה, לכן הי' נקרא קליף ארי, ונראי'
 הדברים, ובזכרונו כי מ"כ כי תואר קאליף בערבי נגזר מן תואר אלוף
 שנזכר בתורה עכ"ל, והנה נמצא עוד במק' שפתי ישיש שמזכיר את הרב
 הקדוש יו"ה חיים ויטאלי, ג"כ בשם קליפארי, וכן מ"כ במק' קיאור של"ה ד'
 כ' ע"ב מולאטי בשם עמוק המלך וז"ל אשה אחת היתה בלפת והרב מו"ה
 חיים קליפארי השביע וכו', א"כ נראה ששם המשפחה נודע ע"ס היטב, וכ"מ
 בע"ז באו"ח קס"ו קפ"ו וז"ל ע"ס העתק וכו' מען חיים שחיבר הרב האלוקי
 מוהר"ח קליפאר"ס תלמיד האר"י זלל"ה.

אמר המסדרי, הנה עשינו ככל המצוה מאת אלו"ה הרב הדיק זלל"ה

בענין המצבה, ואחינו הרב מו"ה אלי' נ"י האבד"ק לאסלוויא, השתדל להמציא
 איש ישראלי אומן מופלא, אשר יעשה מלאכתו במצבת עץ לכבוד ולתפארת,
 גם אחינו הרב מו"ה ארי' ליבוב נ"י האבד"ק ניקאלאי עשה השיר היקר בלב"ק
 אשר נחשב שמה, וז"ל:

שמרנו את פקודת הורנו

לכו דום ציון הלזה באין מלה

מגיד פאר עטרת ראשנו —

הם! לו דומי' תהלה —

[גם העתיק בליא, אשר לא נחרת על המצבה, כמובן. / וראוי לדפוס
 בפירוט מפני החשך. /]

Hoch gilt uns des Vaters Wort
 Darum schweigt an diesem Ort,
 Einfach Grabmal tiefes Schweigen. —
 Braucht es wohl beredeterer Zeugen?
 „Demuth ist der Größe Zier“
 So sagt noch im Tode Dir
 Der weise Vater Salomo hier. —

יעוד אוסיף להעתיק שני מכתבים המדברים מתכונת הקפר.

ב"ה פוזנא ג' מיח תרכ"ז לפ"ק.

שפע ברכה והצלחה לכבוד אהוי אחי יד"נ ומחמד לבבי המאוהב
החכם השלם כשיית מו"ה אלוי' ניי האבד"ק לאסלווא יע"א.

פתח דבריך יאירי, להבין ולהשכיל בסוגי' דמתנה עמ"ל, ובתוך הידושים
באת להזכיר ע"ד המג"א ס' תמ"ח סק"ה אבל אם אמר ותחזירנו לי שאין
המתנה תלוי בהחזרה וכו' וכ' עליו הח"י שנעלם ממנו דעת הש"ע ביו"ד סי'
ש"ה ס"ח דבאס אמר הינך ה' קלעים לפדיון דלא מהבי אף דבנוע"ל שפיר
דמי, וע"ז אמרת ליישב המג"א, דהנה הע"ז ביו"ד שס' ב' דמשי"ה ל"מ באומר
תחזרנו לי דהוי ס' אי תפוס לשון ראשון דמשמע מתנה חלוטה, או ל"א
דהוי עקירת המתנה ע"ש והנה היבא דמסקא לן קיימול' באס הלוקח מוחזק
לא מפקינן מני' כדאי' בחי"מ סי' רי' ס"ז לענין כור בל' קאה בקלעי, ולפ"ז
ל"ל בבה דפדיון, אע"ג דהכסן אחר תקבל ה' קלעים אינו מחוייב להחזיר
משום דהוי מוחזק, אפ"ה ל"מי משום שצריך לפדות בלשון דמהני בביורו,
דבכור בנין תפדה כתיבי, והיינו שיהי' הגתינה בלשון שאין לספק בו והכסן
יהי' מוחזק מספקי, וגם הכסן אי' להחזיק בו כיון שנתן לו ע"ד לזאת
הפדיון, ולפ"ז שפיר כי המג"א דבכ"ג יורה הרדב"ז דאף אם לא יחזרו
הכרי אפ"ה לא עבר בב"י, משום דבחמץ בעי' שלך, והכא כיון דבשעת
הגעת הזמן איסור טוב אינו שלו שהכרי מחזיק בו מ"ס ע"כ לא עבר כלום,
וגדולה מזו כ' הפמ"ג לאו"ח דבמכר חמץ לכרי אח"ז איסורו אף דאינו שלו
למכרו מ"מ לא עברי, דכרי מהיפקרא זוכה בו ע"ש עכ"ד הנעימים, והנה

אינני כדאי להכריע בזה, אכן מה שנלע"ד לפקפק, הנני לדון לפניך, דהנה אף דהנכרי יוכל להחזיק מ"ס, מ"מ כיון שנתרצה להחזירו, א"כ אין רוצה להחזיקו, וכמו כן גבי פדיון אף דהכסן יוכל להחזיק מ"ס, מ"מ כיון דהאב לא נתרצה בזה, הוי ס' גזל בידו, והרי הרדב"ז כ' דאף במתנה עמ"ל כיון דכ"ז שלא נתקיים התנאי הוי כפקדון מ"ס, עבר הישראל וכו' וא"כ ה"ג הוי ס' דלמא לא יחזיק הנכרי משום תפיס להי"ר, דבאמת ל"ל דיחזרו הנכרי לאח"פ ברצון, שהרי בע"כ אינו יכול לתובעו כיון דתפיס מ"ס, ואולי אש"ל דאיירי שהישראל רוצה לקנות ממנו החמץ בדמיים, וזה דוחק לומר, ואמנם המח"ש ובס' מק"ח תירצו ג"כ קו' הח"י הכ"ל, ולולי דמסתפינא אמינא לפע"ד דכונת המג"א ותמזור לוי ר"ל כשתרצה שאינו מקפיד כלל, שהרי כ' דמיירי באופן שאין תולה המתנה בהחזרתו, ולכך הוי כמתנה ממש. זה מקרוב, שאל ממני א' ממוידעי, על התועלת בחיבור הזה אשר ערמנו בו להוציא לאור, אמרתי אליו, דע לך! כי הכונה הנכונה, רק לעשות רצון אבינו ז"ל, ואף שאין בכוחנו להדפיס כולם או רובם, מן החידושים היקרים, והדרושים הנחמדים, אשר כתב על הספר, לעת מצוא מנחת לב ונפש, בכל זה לא נוכל למנוע קצתם, שנית, לעשות שם וזכר טוב להלדקים אשר תמיד ה' תהילתם בפיו, וגם למען לא תשכח סדר היחוס, וקשר הכושר של בני משפחותינו שי' ד' ירים קרנם בכבוד, לא לאהבת הכבוד ח"ו, רק להיות נזהרים שלא לעשות דבר נגד רצונם ורצון קונם, ואף גם זאת כי נכלל בתוכו דברי הלכות, ואגדות, מוסר השכל, והנהגות ישראל, אשר כל השומע, יוסיף לקח בחכמתו וכרומו לבבו, גם המשך סיפורים אמתיים, למען דעת, כי עמדו אבותינו בנקיון, וכמלאו זכים ותמימים בעבודתם, ובעה"י עוד כמלאים אנשים יקרים וכבדים, בכל מדינה ומדינה, הנכספים לדעת דברים כאלה, וינעם מאוד לנפשם. ואנוכי הנני היום רפה ידים, מפני זכרון תרועת שבר לבבי, יום עלות למרום גשמת בתי היקרה מ' פאגעל ע"ה, בשנת תר"ח לפ"ק, תבי מנחתה בכבוד בגי'ע, ומשכרתה שלימה מאת ד', כי הרבה מעשים טובים עשתה בחי', תנצב"ה. ואתה אחי יקרי תתענג על שלום רב באות נפשך וכעתירת אחיך אה"ל דש"ת בלו"כ משה לאנדסטרנר.

ברכת חיים ושלום לזוגתך גיסתי יקרה הנדוקת הרבנית מ' לערקה
 תי' ולכי"ח הנאהבים שי' ובייחוד לבנך בכורך ה"ג החכם השלם מו"ה משה
 פי' דר' ורב בק"ק ליגניטן עי"ז יקרה הרבנית תי'. וד"ש מאת זוגתי יקרה
 מכב"ת נו' לאה תמי' ומבני התו' הנכבד מ' יוסף חיים שי' ע"ז יקרה מ'
 היבדל תמי' גם מאת גיסי הרבני הנגיד מו"ה רפאל זעעגאל כי' ע"ז יקרה
 מ' מרים תמי' ומגיסנו הרבני הנגיד מו"ה חיים מארקוס כי' ע"ז אחותנו
 יקרה מ' טייבכען תמי' וכי"ח שי'.

ד' ברמיו יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, וימלא כל משאלות
 לבנם למנוחה.

מכתב ב' ב"ה פזחא ייט אלול תרכ"ח לש"ק.

אורך ימים ושנות חיים לכבוד אהו' אחי יד"ג ומחמד לבני
 המאוהב החכם השלם כש"ת מו"ה ארי' ליבוש כי' האבדיק
 ניקאלאי יע"א.

כנחת השמש בגבורתו להאיר על הארץ, כן האיר על עבר פני
 מכתבך הכחמד אף נעים, ומנאחי שמה חידושים יקרים בהלכה ברורה,
 וגם באגדות שונות מתוקים מדבתי, ובתוכם גם בדבר הענין אשר נשאלתי,
 כי יבקש אחד לסדר לו טבעיה, כדי להדיק ח"ע נגד חבריו, אולי
 יחשוד אותי, אף שאינו אומר בפירוטי, ופלפלת בחכמה בש"ס ושוקים
 בכמה מדדים, ועליהם אין להוסיף, זולת מקום א' הבחת לפני לפע"ד,
 מ"ש היו"ד סי' רל"ו ס"ד דנשבע לאמת דבריו חייב משום טבעת שאי

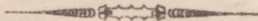
וכ"ה ברי"ף בשם הירושלמי וברמב"ם פ"א מהל' שבועות ובס' החינוך וע"ש
 ס"י תל"ה מ"ט בשם הרמב"ן, והט"ז הק' בשם הרשב"ם א"כ אחי נקיט
 במתני' הנשבע לשנות את הידוע אפי' במאמת את דבריו ג"כ חייב,
 וע"ז תי' בדבר שמאמת שלא יהי' גומא לא היו ש"ט עכ"ל, ולפעיד
 עדיין ק' הא במתני' מיירי בניכר לג' ב"א א"כ לא הי' נריך לאמת את
 דבריו, ואולי כונתו, שלא היו שם ג' ב"א ולא הי' יכול לברר ובהכי מיירי
 מתני', ועכ"פ טוב עשיתי, כי לא מלאת ראשו של השואל, מפני חומר האיסור,
 וכתת לו ענה טובה לטוב הדברי, ולתת תיכ' להפיס דעתו ולהוציא מלבו אם יש
 שום חשד ח"ו. והנה בקצת מומי כבוד אחי נ"י להודיעך מדוע נחר לו ש"ב אדמ"ו
 ה"ג הדיין המזויין כש"ת מו"ה יעקב זלל"ה, לחתום א"ע בשם משפחותינו
 קאלפארי, ולא כן עשו שאר קרובים הנדיקים כ"ע, הנני להשיב בזה כאשר
 מדעתי מפי הזקנים, כי ה"ג מוהר"י הנ"ל, נתקבל להיות רב ומורה בכמה
 קהילות במדינת אשכנז, עוד בהיותו אב בחכמה ורך בשנים, שמה ישב במנוחה
 ובחרות, לא כן במדינתנו אשר הראשים הטילו אימתם עליהם, ולא אבו
 לקבל את השם, באמרם שזה מומדינת שפאליען ולא יתכן אצלנו, לכן נסוגו אחר
 מדעתם, אבל בכת"י מנאחי כמה פעמים שחתמו כזה, ואחריו החזיק בנו הרב
 הגדול החכם השלם יד"ב וש"ב כמו"ה משה קאלפארי זלל"ה לחתום א"ע כמו אביו
 כ"ע. והנה אתה ידעתי, כי זה היום קדושי, לפרוש מתענוגי עולם, ללמוד
 ולזכות את נשמת דודיתנו, וחמותי הנדיקת א"ח כ"ש מרת הענדל כ"ע, על
 כן לא אוכל עוד להסיף אויור ודברים. מאת אחותינו היקרה א"ח נ' אשתר
 תי' קבלתי מכתב וכן מאחותינו היקרה נ' רעלא תי', וגם מאחינו הרבני השלם
 מו"ה יעקב נ"י, וכולם מבשרים משלום הטוב בע"ה.

כה יתן הש"י וכה יוסף להם, ויחדש עליהם ועלינו שנה טובה, שנת גאולה
 וישועה ברחמים רבים, וגם אתה תשמוח בישועת ד' ותגיל בברכתו, כאות
 נפשך היקרה וכעתירת אחיך אוה"כ דש"ת בלו"כ משה לאנדקבערג.

ברכה ושלוש לכל בני ביתך היקרים שי' וליכ"ח שי' ולזוגתך גיסתי
 הרבנית הנדיקת תחי'.

ואחרי אשר ערכתי את כל הדברים האלה, אפרוש את כפי, ואשפוך
 שיחי לפני יוצר ובורא את הכל כאשר בחסדיו הגדולים, ה' בעזרתו ובעזרת אחי.
 הרבנים המופלגים שיי' לגמור את המחברת הזאת לטובה, כן יתמכנו
 בימין נדקו, וימלאו דברי התורה ומוסר השכלי, חן וחסד בעיני כל רואיהם,
 ישמע חכם ויוסף דעת ותבונה, ויהי כועס ד' עלינו ועל כל עמו בית
 ישראל עד ביאת הגואל, במהרה בימינו, אמן, אלה דברי הרינה והתפלה, וזאת
 הברכה אשר ברך

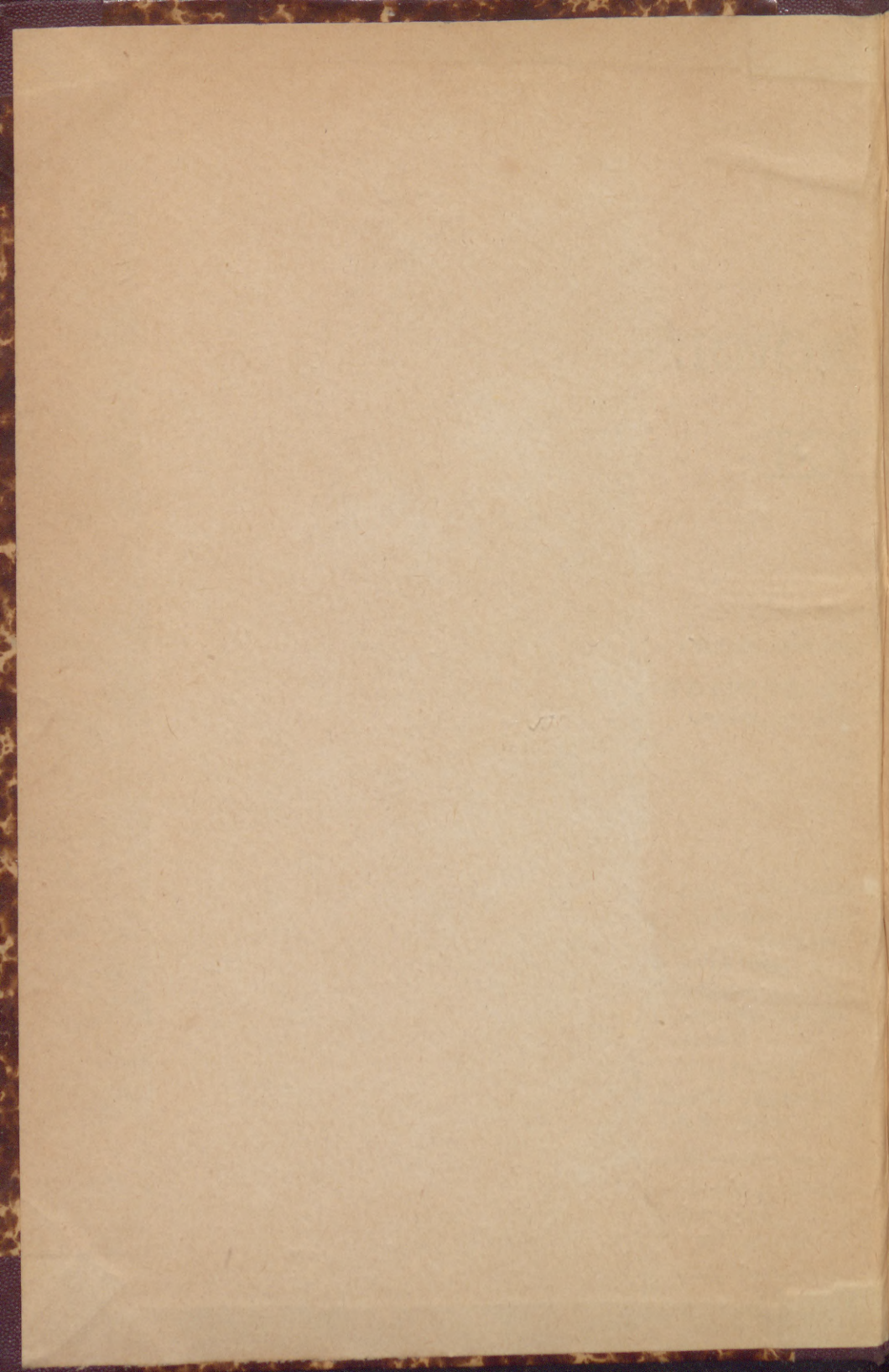
משה בלאחמ"ץ ה"ג כמו"ה שלמה זלמן זלל"ה לאנדסבערג.

לוח הטעות.

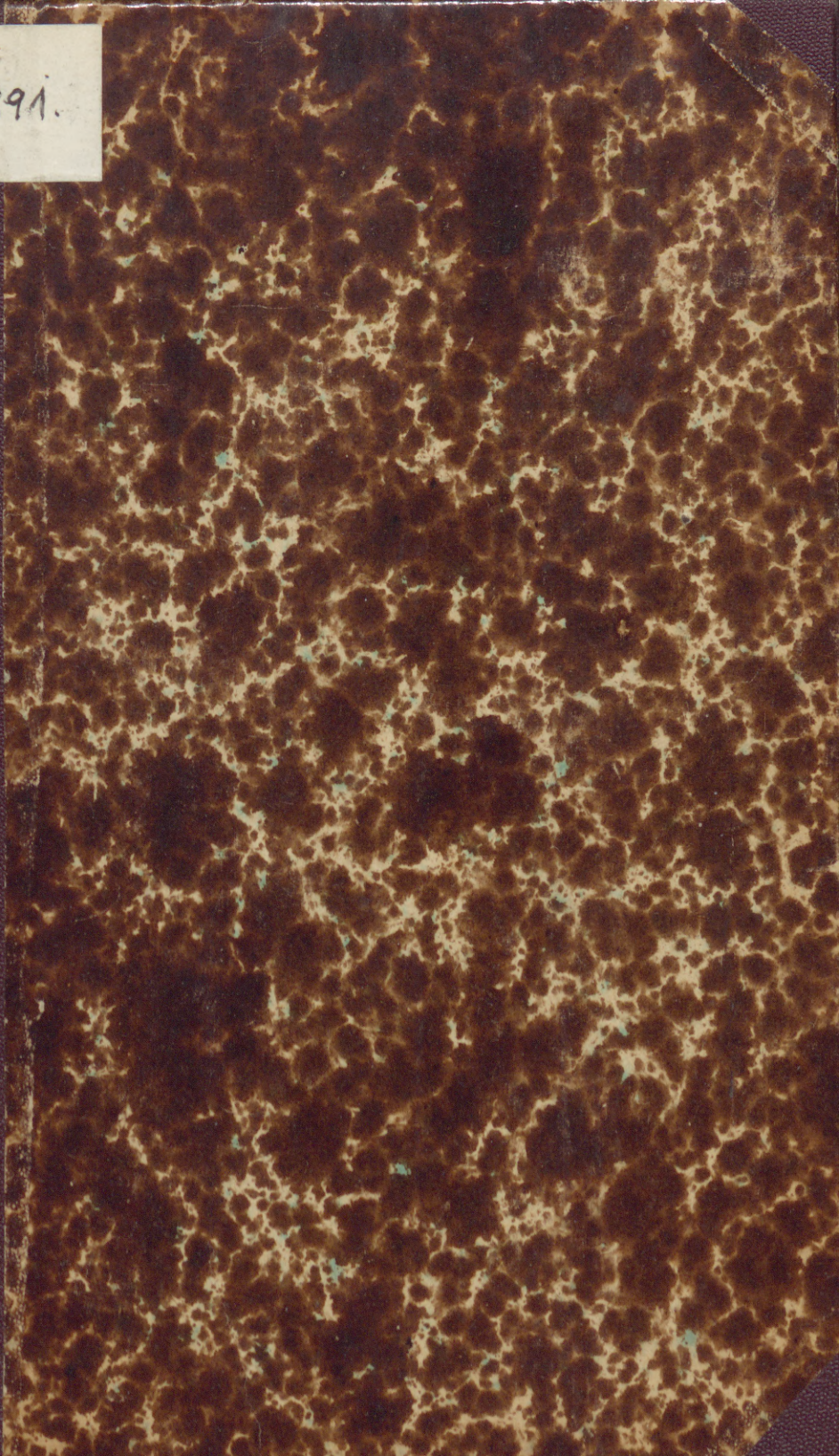
15	ד	טורה	חי	מלמעלה,	תחת	ואשת	ז"ל	ואשתו.
24	"	"	א'	"	וה	"	וה'.	"
25	"	"	ז'	מלמטה,	ברבי	"	ברבי.	"
34	"	"	ג'	מלמעלה,	מקוס	"	מקוס.	"
סס	"	"	י"א	מלמטה,	הקדיש	"	הקדוש.	"
"	"	"	הי	"	טיב	"	טוב.	"
36	ד	"	ו'	"	בהיות	"	בהיותו.	"
47	"	"	י"ג	"	איני	"	אינו.	"

B

891.

תורה

בני

עקמה